

Hoe sociale cohesie de buurt bij elkaar houdt

Het grote Nextdoor buurtonderzoek 2022

Dr. Jasper Muis, dr. Peer Smets, Carmen
Buijtendorp, Stephanie de Groot, Rick Zijlma,
Sven Jonkman

Afdeling Sociologie, Vrije Universiteit Amsterdam

Inhoudsopgave

Samenvatting belangrijkste bevindingen	3
DEEL I: INLEIDING	
1. Introductie: sociale cohesie in de buurt in theoretisch perspectief	5
DEEL II: KWANTITATIEVE ANALYSE VAN DE ONLINE SURVEY	
2. Verschillen in buurtbeoordeling: rapportcijfers per buurt en per gemeente	7
3. Belangrijkste aspecten van de beoordeling van de buurt	14
4. Veranderingen: vooruitgang of achteruitgang van de buurt?	19
5. Verklaringen: welke thema's hangen samen met de buurtbeoordeling?	25
6. De gemiddelde buurtbeoordelingen in Amsterdam	44
DEEL III: KWALITATIEVE ANALYSE	
7. Twee Amsterdamse buurten: Oostelijke Eilanden/ Kadijken en Osdorp Oost	48
7.1 Keuze voor buurten en methode	48
7.2 Oostelijke Eilanden en Kadijken	49
7.3 Osdorp Oost	54
7.4 Sociale cohesie Oostelijke Eilanden en Kadijken en Osdorp Oost nader bekeken	60
7.5 Adviezen voor verbetering sociale cohesie	62
Literatuurlijst	64
Bijlage 1: Vragenlijst Nextdoor-VU kwalitatief 2022	65

Samenvatting belangrijkste bevindingen

Hoe beoordeel jij jouw buurt in het algemeen? – Het eerste deel van dit onderzoek is gebaseerd op een online enquête die verspreid is onder gebruikers van de buurtapp Nextdoor. Hierin beantwoordden in totaal 33.950 respondenten de bovenstaande vraag, uitgedrukt in een bepaald rapportcijfer voor hun buurt. Dit cijfer geeft vooral aan in hoeverre men zich thuis voelt in de buurt. De gemiddelde rapportcijfers van 171 buurten in Nederland met minimaal 20 respondenten leverde een ranglijst op met de tien best beoordeelde buurten in 2022. Bovendien zijn de gemiddelde scores ook op gemeenteniveau onderzocht.

Wat zijn de belangrijkste aspecten bij het beoordelen van de buurt? – Van de acht voorgelegde aspecten werden deze drie het vaakste genoemd: een rustige woonomgeving, geen overlast van omwonenden (68,6%), een prettige omgang tussen buurtgenoten (63,5%), en een gunstige locatie en goede bereikbaarheid (62,9%). Het belang dat wordt gehecht aan deze aspecten is echter sterk afhankelijk van iemands woonplaats: stedelingen vinden een gunstige locatie/goede bereikbaarheid en het aanbod van voorzieningen veel belangrijker dan respondenten uit het platteland. Omgekeerd vinden zij juist een rustige omgeving (geen overlast van omwonenden) veel belangrijker. Maar we zien hier ook overeenkomsten: iedereen hecht ongeveer even veel belang aan een prettige omgang tussen buurtgenoten.

De verschillende aspecten waarop respondenten hun buurt beoordelen zijn samen te vatten in drie dimensies: 'reuring', 'rust' en 'cohesie'. De eerste dimensie is een goede bereikbaarheid en groot aanbod van voorzieningen: voorkeur voor de reuring van de stad. De tweede dimensie is de behoefte aan een rustige, veilige en schone omgeving: voorkeur voor rust van het platteland. Het belang van een prettige omgang tussen buurtgenoten kan als derde voorkeur onderscheiden worden. Deze voorkeur sluit beter aan bij de voorkeur voor rust dan bij een voorkeur voor de reuring, maar dit verband is vrij zwak.

Prettig contact met buurtgenoten, verbondenheid en sociaal vertrouwen. – Hoe iemand zijn of haar woonomgeving beoordeelt, wordt verklaard door diverse sociale factoren. Dit onderzoek richtte de aandacht hierbij op het thema sociale cohesie. We concluderen dat de ervaren kwaliteit van het contact en betrokkenheid met buurtbewoners de belangrijkste voorspellers zijn van een hoge/lage buurtbeoordeling. Naarmate de kwaliteit van het contact met buurtgenoten toeneemt, neemt de buurtbeoordeling ook significant toe. Het gemiddelde cijfer van de buurt is zeer hoog ($M=8,61$) indien buurtbewoners zeer prettig contact hebben, terwijl zij een zware onvoldoende ($M=4,65$) geven indien zij 'zeer onprettig' contact hebben. Ook 'onprettig' contact leidt al tot een onvoldoende gemiddelde waardering van de buurt ($M=5,41$).

Opmerkelijk genoeg is er ook een sterk verband tussen iemands buurtbeoordeling en het algemeen sociaal vertrouwen in andere mensen. De buurtbeoordeling van ondervraagden die het meeste sociaal vertrouwen hebben ($M = 8,60$) is veel positiever dan die van de ondervraagden met het minste sociaal vertrouwen ($M = 5,76$). Het verschil van bijna drie punten is aanzienlijk.

Gevoelens van onveiligheid, overlast, criminaliteit. – Gevoelens van onveiligheid in de buurt is de belangrijkste negatieve voorspeller van de ervaren kwaliteit van de buurt. Respondenten die zich veilig voelen, wonen voornamelijk in de betere buurten. Respondenten die zich vaak onveilig voelen in de buurt beoordelen hun buurt gemiddeld met slechts een 4,9, terwijl de gemiddelde buurtbeoordeling een 8,1 bedraagt bij de ondervraagden die zich nooit onveilig voelen in hun buurt. Ook ervaren criminaliteit in de buurt en overlast van burens hebben een sterk negatief verband met de buurtbeoordeling.

Frequentie van contact en activiteiten. – De frequentie van het contact met buurtgenoten, hulp die men biedt, en van buurtactiviteiten hangen allemaal positief samen met de beoordeling van de buurt. Echter, als we controleren voor de andere bovengenoemde factoren, dan doet de frequentie van contact en burenhulp er niet meer toe. Conclusie: het gaat bij de waardering van de buurt vooral om de *kwaliteit* van contact met buurtgenoten, niet om de *frequentie*. Het vaker ontmoeten van buurtgenoten of bieden van hulp aan buurtgenoten heeft op zichzelf geen positieve invloed, indien dit niet gepaard gaat met een toename van vertrouwen, verbondenheid en/of meer prettig contact.

Twee Amsterdamse buurten nader onderzocht – Naast de kwantitatieve studie hebben we ook twee Amsterdamse buurten diepgaander onderzocht vanuit een kwalitatief perspectief. Dit laat een verdieping zien van hoe sociale cohesie zich manifesteert in verschillende contexten: de Oostelijke Eilanden/Kadijken (in Centrum-Oost) en Osdorp Oost (in stadsdeel Nieuw-West). De eerste buurt wordt gekenmerkt door een overwegend ‘witte’ bevolking. Het onderlinge contact met buurtgenoten verloopt gemakkelijk. Ongelijkheid wordt hier weinig ervaren, al is er wel een verschil tussen bewoners van de koophuizen en de sociale huur. Financiële verschillen lijken makkelijk te overbruggen als het bijvoorbeeld gaat om gedeelde sociale waarden ten aanzien van gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de buurt. De sociale waarden in de buurt lijken elkaar te overlappen.

In Osdorp Oost is er sprake van fragmentatie van relaties van buurtbewoners. Er zijn gescheiden ‘bubbles’ die onderling weinig interactie hebben en voornamelijk langs etnische lijnen en taalverschillen lopen. Dit doorkruist ook verschillen tussen generaties (jongeren vs ouderen). Buurtactiviteiten lijken erg gefragmenteerd en ontmoetingsplekken in de buurt zijn schaars. Voor jongeren is er weinig te doen. Oudere bewoners missen bijvoorbeeld een plek om elkaar te treffen en koffie te drinken. Ook wordt er veel overlast en onveiligheid ervaren, waarbij bewoners plofkraken, (drugs)criminaliteit en hangjongeren benoemen als probleempunten. Professionals lijken de vicieuze cirkel van sociaal wantrouwen en in de schulp kruipen moeilijk te kunnen doorbreken, maar eerder te bevestigen: zo geven bewoners aan dat tijdens een voorlichtingsavond van de politie bij de seniorencomplexen wordt aangeraden om nooit voor onbekenden open te doen, als veiligheidsmaatregel.

Adviezen – Voor beide buurten geven we aan het slot van dit rapport adviezen hoe de sociale cohesie verbeterd kan worden. In een gefragmenteerde buurt is de uitdaging vooral om iets te vinden wat de buurtbewoners bindt, om op die manier bijvoorbeeld buurtactiviteiten voor alle bewoners aantrekkelijker te maken. Naast meer handhaving in delen van de buurt waar veel overlast wordt ervaren, kan het helpen om meer ontmoetingsplaatsen te creëren waar jongeren bij elkaar kunnen komen. Zorg hierbij voor begeleiding. Mogelijk vermindert dit de overlast van hangjongeren, waardoor de irritatie naar deze groep kan verminderen. Meer in het algemeen raden we aan: creëer ontmoetingsplaatsen waar mensen met verschillende etnische achtergronden samen kunnen komen. Interactie tussen verschillende personen ontstaat niet vanzelf en behoeft professionele begeleiding en ondersteuning.

DEEL I INLEIDING

1. Introductie: sociale cohesie in de buurt in theoretisch perspectief

Door buurtgenoten bij elkaar te brengen, kunnen we bijdragen aan een vriendelijkere wereld waarin iedereen een buurt heeft om op te bouwen. Dat is het uitgangspunt waar de Vrije Universiteit Amsterdam en Nextdoor elkaar gevonden hebben. In opdracht van Nextdoor onderzochten dr. Peer Smets en dr. Jasper Muis (afdeling Sociologie) samen met student-assistenten/ junior onderzoekers Carmen Buijtendorp, Stephanie de Groot, Rick Zijlma en Sven Jonkman de leefbaarheid en sociale cohesie van buurten. Hiervoor zijn gedurende de zomer van 2022 zo'n 33.000 online enquêtes in Nederland afgenomen onder de gebruikers van buurtapp Nextdoor. Bovendien zijn twee Amsterdamse buurten nader onder de loep genomen in een kwalitatief onderzoek.

In dit onderzoeksverslag staan de belangrijkste bevindingen. Aanvullende informatie betreft de uitvoering en resultaten van dit onderzoek, zoals de gebruikte vragenlijsten voor het kwantitatief en kwalitatief onderzoek, is opgenomen in een online bijlage.¹

De vraag die in dit onderzoek naar de leefbaarheid van buurten centraal staat, is waarom inwoners hun eigen buurt verschillend beoordelen. Er is hierbij vooral gekeken naar de rol van ervaren sociale cohesie van de buurt en de formulering van adviezen hoe de sociale cohesie verbeterd kan worden. Denk aan zaken als prettig contact met buurtgenoten, het verlenen van hulp aan burens en het organiseren van activiteiten in de buurt.

Dekker (2006) benadrukt dat sociale cohesie de sociale lijm is die de samenleving bij elkaar houdt. In navolging daarvan kunnen we stellen dat het een buurt verbindt. Er zijn echter meerdere definities. Een algemene consensus omtrent het concept sociale cohesie ontbreekt. Gelijktijdig heeft het concept sociale cohesie de laatste decennia meer aandacht gekregen, zowel in het publieke debat als onder academici (o.a. Schiefer & van der Noll, 2017; Chan et al., 2006; Forrest & Kearns, 2001). Al met al is het van belang om het concept nader te bekijken.

De onderstaande definitie wordt vaak aangehaald om het concept te omschrijven:

“Social cohesion is a state of affairs concerning both the vertical and horizontal interactions of society as characterized by a set of attitudes and norms that includes trust, a sense of belonging and the willingness to participate and help, as well as their behavioral manifestations” (Chan et al. 2006, p. 290).

Schiefer & van der Noll (2017) geven een heldere overzichtsstudie van benaderingen van sociale cohesie. Hiervoor onderscheiden zij een relationele, idealistische en een distributieve dimensie van sociale cohesie. De relationele en idealistische dimensie omvatten (1) sociale relaties met voorbeelden van sociale netwerken, sociaal kapitaal, vertrouwen, acceptatie van diversiteit en participatie, (2) identificatie met een bepaalde sociale identiteit en het gevoel om erbij te horen, (3) een oriëntatie op gezamenlijke belangen en goederen, waarbij men kan denken aan verantwoordelijkheid, solidariteit en het naleven van de sociale orde. Bovengenoemde aspecten zijn volgens Schiefer & Van der Noll samen te vatten tot deze drie

¹ https://github.com/jaspermuis/nextdoor_buurtonderzoek

essentiële elementen van sociale cohesie: sociale relaties, identificatie en verantwoordelijkheidsgevoel voor het algemeen belang. Deze drie elementen komen ook in de bovengenoemde definitie van Chan et al. (2006) naar voren. Vertaald naar ons onderzoek –sociale cohesie in de buurt– gaat het over de vragen in hoeverre buurtbewoners goed contact met elkaar hebben (sociale relaties), in hoeverre zij zich verbonden voelen met de buurt (identificatie) en in hoeverre zij zich verantwoordelijk voelen voor het in stand houden en verbeteren van de kwaliteit van hun buurt.

De andere drie aspecten die Schiefer en van der Noll onderscheiden behoren niet tot de kern van sociale cohesie, maar hebben wel een zekere spin-off ervan. Het aspect van (4) gedeelde waarden, dat deel uitmaakt van de idealistische dimensie, kunnen de sociale cohesie bevorderen. De distributieve dimensie is volgens Schiefer & van der Noll *geen* essentieel element van de definitie van sociale cohesie, maar kan wel een belangrijke oorzaak of gevolg hiervan zijn. Dus vertaald naar ons onderzoek: een groot verschil tussen arm en rijk in een buurt is niet hetzelfde als veel of weinig sociale cohesie in een buurt, maar het een kan wel een negatieve invloed hebben op het ander. Deze distributieve dimensie omvat (5) (on)gelijkheid van individuen of groepen qua cultuur, etniciteit, religie en sociale samenhang en (6) een objectieve en subjectieve kwaliteit van het leven (welbevinden). Hierbij kunnen we denken aan bijvoorbeeld verschillen in psychisch welbevinden en fysieke gezondheid bij individuen en groepen. Voor deze studie hebben we dit zesde punt uit het schema van Schiefer & van der Noll – ‘objectieve en subjectieve kwaliteit van het leven’ – niet meegenomen. Dit zou meer aandacht vragen voor de gezondheid van buurtbewoners, een thema dat niet meegenomen is in het onderzoek.

In deze studie beperken we ons tot het buurtniveau en zullen we andere schaalniveaus niet verder bekijken. Doorgaans verwijst sociale cohesie op buurtniveau naar de mate waarin buurtbewoners zich er thuis voelen, elkaar vertrouwen, bereid zijn elkaar te helpen, normen en waarden delen en in hoeverre buurtbewoners gehecht zijn aan de buurt (Smets & Snee, 2017). Een gebiedsgerichte aanpak vraagt om een multi-dimensionaal raamwerk voor het in kaart brengen en vormgeven van sociale cohesie in buurten. Zo’n model kan helpen om potentiële kwetsbaarheden te ontdekken en eventueel bij te stellen. Dit sluit aan bij ons kwalitatief onderzoek naar twee Amsterdamse buurten. Schiefer & van der Noll (2017) stellen voor om een regelmatige rapportage van sociale cohesie in verschillende gemeenschappen te maken, waarbij een gestandaardiseerde aanpak van indicators wordt gebruikt. Zo’n cohesie monitor kan een basis leggen voor empirische studies over het gebruik van specifieke indicatoren van sociale cohesie, of een basis leggen voor het samenvoegen van datasets en indicatoren van verschillende bronnen.

DEEL II KWANTITATIEVE ANALYSE VAN DE ONLINE SURVEY

2. Verschillen in buurtbeoordeling: rapportcijfers per buurt en per gemeente

Voordat we ons richten op de centrale vraag in hoeverre verschillende facetten van sociale cohesie samenhangen met hoe mensen hun buurt beoordelen, brengen we eerst in kaart in de welke mate de buurtbeoordelingen in Nederland verschillen. Waar is het prettig wonen? Welke buurten in Nederland worden relatief goed of juist minder goed beoordeeld?

Respondenten kregen in de online enquête de vraag voorgelegd hoe zij hun buurt beoordelen, waarbij zij op een schaal van 1 tot en met 10 een rapportcijfer moesten geven.² Voordat we de gemiddelde rapportcijfers op buurtniveau presenteren, laten we zien in hoeverre er verschillen bestaan op gemeenteniveau. Tabel 2.1 en 2.2 laten respectievelijk de tien hoogst beoordeelde en tien laagst beoordeelde gemeenten in Nederland zien, op basis van het gemiddelde rapportcijfer in 2022.³ Bij de bepaling van deze ranglijst hebben we het criterium gehanteerd dat een gemeente minimaal 30 respondenten moet bevatten om een enigszins betrouwbaar rapportcijfer te kunnen vaststellen, hetgeen leidt tot een selectie van in totaal 222 gemeenten. Hierdoor zijn relatief kleinere gemeenten afgevalen bij het bepalen van de rangordening. Denk hierbij aan gemeenten zoals Urk, Vlieland, Baarle-Nassau, Oudewater en Tytsjerksteradiel.

Uit de resultaten blijkt, niet geheel verrassend, dat met name gemeenten die in de volksmond als 'chique' en 'duur' bestempeld worden relatief goed beoordeeld worden: zo staan plaatsen als Bloemendaal, en Heemstede in de top 10. Het algemene beeld dat we verkrijgen verschilt niet veel van de uitkomsten van het onderzoek van het weekblad Elsevier en Bureau Louter ('Beste gemeenten 2021', kortweg: Elsevier-onderzoek), waarin Rozendaal, Heemstede, Bloemendaal, Laren en Wassenaar naar voren komen als vijf meest aantrekkelijke gemeenten voor de gemiddelde Nederlander (Deijkers 2021). Onze resultaten wijzen grotendeels op dezelfde soort gemeenten.

Toch zijn er ook wel enkele verschillen te zien. Bijvoorbeeld: een gemeente zoals Sint-Michielsgestel (in Noord-Brabant) scoort in dit Nextdoor onderzoek beduidend hoger dan in het Elsevier onderzoek. Zulke verschillen zijn waarschijnlijk te verklaren door meetfouten en het feit dat de Elsevier-rangordening is gebaseerd op een verzameling van meer dan meer dan 100 uiteenlopende indicatoren, die meegewogen zijn volgens de gewichtenset van de 'gemiddelde Nederlander'. Wij beschikken niet over een representatieve steekproef en, belangrijker nog, wij laten de respondenten zelf een oordeel geven. Wij laten dus het oordeel en het meewegen van het belang van allerlei verschillende aspecten van hun woonomgeving helemaal zelf aan over aan de respondenten uit een bepaalde buurt. Toegepast op dit voorbeeld: de 'gemiddelde Nederlander' woont betreft woonwensen minder vaak in Sint-Michielsgestel: zij vinden rust belangrijker en een goede bereikbaarheid en het aanbod van allerlei voorzieningen een stuk minder belangrijk. We komen later terug op deze analyse van de 'weging' van verschillende buurtkenmerken (zie tabel 3.2).

Als we de relatief laag beoordeelde gemeenten in ogenschouw nemen (tabel 2.4), valt op dat de

² Meer details over de methodologie van dit onderzoek is te vinden in de online bijlage van dit rapport: https://github.com/jaspermuis/nextdoor_buurtonderzoek

³ Zie voor het volledige overzicht van de resultaten: https://github.com/jaspermuis/nextdoor_buurtonderzoek

regio Rijnmond met twee grotere steden (Maassluis en Vlaardingen) goed vertegenwoordigd is. Andere steden op de lijst zijn bijvoorbeeld Terneuzen (Zeeland) en Kerkrade (Limburg). Verder valt op dat allerlei verschillende regio's op de lijst voorkomen. Er zijn ook gemeenten uit de lijst die in minder stedelijke en meer landelijke gebieden liggen. Rotterdam ($M=7,21$) en 's Gravenhage ($M=7,52$), die zoals we straks zullen zien oververtegenwoordigd zijn in de lijst van relatief laag beoordeelde buurten, komen niet voor op deze lijst van tien minst beoordeelde gemeenten. Kortom: de gemeentecijfers geven een eerste goede indicatie van de verschillen in buurtbeoordelingen in Nederland, maar verhullen uiteraard ook een grote mate van diversiteit, die vooral aanwezig is in de grotere steden. We kunnen onder andere ook Arnhem en Breda als illustratie geven: buurten uit deze steden komen zowel in de top-10 van best beoordeelde buurten als in top-10 van minst beoordeelde buurten voor.

En hoe zit het met veranderingen ten opzichte van 2021? Uit deze rangordening van 2022 blijkt dat zich over het algemeen geen grote verschuivingen hebben voorgedaan vergeleken met de situatie zoals beschreven in het Nextdoor buurtonderzoek van vorig jaar (Muis et al. 2021). Zoals verwacht is de correlatie tussen de gemiddelde beoordelingen in 2022 en 2021 redelijk sterk ($r=.63$). Een sterke samenhang tussen de twee jaren sluit niet uit dat over het geheel genomen de rapportcijfers kunnen zijn gedaald of gestegen – dit zou je kunnen vergelijken met een hardlooppwedstrijd waarin de deelnemers een jaar later weliswaar in dezelfde volgorde over de finish komen, maar deze deelnemers allemaal ongeveer een seconde sneller of langzamer hebben gelopen. Maar ook dit is niet het geval. Gezien de twee zeer grote steekproeven is het zelfs vrij opmerkelijk te noemen dat de rapportcijfers van 2021 ($M=7,59$) en 2022 ($M=7,60$) niet significant van elkaar verschillen.

Twee voorbeelden die deze stabiliteit en samenhang op het gemeenteniveau illustreren: Bloemendaal kwam vorig jaar (2021) op de tweede plek ($M=8,29$) en is dit jaar wederom op de tweede plaats beland ($M=8,24$). Wassenaar (plaats vier in 2021; $M=8,19$) is weliswaar dit jaar uit de top-10 verdwenen, scoort deze nog steeds zeer hoog (plaats 13; $M=8,05$). Zulke verschillen zijn vrij klein en mede vanwege de relatief kleine steekproeven niet statistisch significant. Van geen enkele gemeente uit de top 10 van best beoordeelde gemeenten (tabel 2.1) en uit de top 10 laagst beoordeelde gemeenten (tabel 2.2) verschilt het rapportcijfer significant van de rapportcijfers die zij in 2021 hebben gekregen.⁴ We zullen straks nog nader ingaan op verschillen tussen de uitkomsten van 2022 en 2021. Gezien de sterke samenhang en afwezigheid van significante verschuivingen ligt het voor de hand om de gegevens van beide jaren samen te voegen, zodoende kan een uitgebreidere rangordening worden verkregen van de gemeenten in Nederland.

⁴ Tenzij anders vermeld, hanteren we een significantieniveau van 1% ($p < .01$) indien we in dit rapport spreken over statistische significantie.

Tabel 2.1 – De top 10 hoogst beoordeelde gemeenten op basis van het rapportcijfer (2022).

Provincie	Gemeente	Gem	SD	Med	Min	Max	N
NH	Bergen (NH.)	8,48	0,94	8	5	10	43
NH	Bloemendaal	8,24	1,22	8	5	10	96
NB	Steenbergen	8,23	0,92	8	7	10	34
NH	Heemstede	8,14	1,30	8	3	10	57
GE	Barneveld	8,13	0,97	8	6	10	69
ZH	Voorschoten	8,12	0,95	8	5	10	72
GE	Renkum	8,11	1,18	8	1	10	123
UT	Bunnik	8,10	0,90	8	6	10	30
UT	Utrechtse Heuvelrug	8,09	1,28	8	1	10	121
NB	Sint-Michielsgestel	8,08	1,02	8	5	10	40

Noot: analyse is gebaseerd op gemeenten met minstens dertig respondenten.

Tabel 2.2 – De top 10 laagst beoordeelde gemeenten op basis van het rapportcijfer (2022).

Provincie	Gemeente	Gem	SD	Med	Min	Max	N
ZH	Vlaardingen	6,85	1,74	7	3	10	57
NB	Geertruidenberg	6,88	1,47	7	3	9	36
LI	Kerkrade	6,89	1,94	7	1	10	138
UT	Lopik	6,96	1,83	7	2	10	51
GE	Tiel	6,97	1,58	7	2	10	61
DR	Borger-Odoorn	7,00	1,56	8	1	10	30
NH	Beverwijk	7,05	1,65	7	2	10	69
ZL	Terneuzen	7,08	1,84	8	1	10	75
GE	Rheden	7,11	1,82	8	1	10	106
ZH	Maassluis	7,11	1,23	7	4	10	37

Noot: analyse is gebaseerd op gemeenten met minstens dertig respondenten.

Laten we nu het buurtniveau nader bestuderen. De ranglijsten in tabel 2.3 (10 hoogste gemiddelde scores) en tabel 2.4 (10 laagste gemiddelde scores) zijn de specifieke uitkomsten van de enquête van dit jaar (2022). De ranglijsten zijn gebaseerd op gegevens van 5.585 respondenten uit 189 buurten in Nederland waar minimaal 20 respondenten voorhanden zijn. Vandaar dat het feitelijk gaat om een selectie en overzicht van grotere buurten in Nederland (betreft aantal inwoners). Dit zijn daarom vooral buurten in de grotere steden – zo zijn de provincies Zeeland, Friesland en Groningen helemaal niet vertegenwoordigd.

Op de eerste plaats staat de Vogelwijk in Den Haag; deze buurt eindigde vorig jaar ook al heel hoog (plek 2). Met drie buurten (in de Burgemeesterswijk en in Alteveer/Cranevelt) in de top 10 doet Arnhem het opvallend goed. Deze vooroorlogse buurten met veel groen liggen allebei aan de noordrand van de stad bij Park Zypendaal en Park Sonsbeek. Ook 's Gravenhage is met twee buurten (Archipelbuurt en Vogelwijk) goed vertegenwoordigd. Parc Sandur in Emmen valt op omdat het een uitzondering is en vergeleken met de andere buurten meer in de periferie ligt (in het oosten van Drenthe).

Tabel 2.3 – De top 10 best beoordeelde buurten op basis van het rapportcijfer (2022).

Provincie	Gemeente	Buurt	Gem	SD	Med	Min	Max	N
ZH	's-Gravenhage	Vogelwijk;- Vogelwijk*	8,91	0,79	9	7	10	23
GE	Arnhem	Burgemeesterswijk/Hoogkamp;- Gulden Bodem	8,90	0,70	9	8	10	22
FL	Almere	Almere Haven;- De Velden*	8,85	0,93	9	6	10	34
ZH	's-Gravenhage	Archipelbuurt;- Archipelbuurt	8,83	1,03	9	7	10	24
GE	Arnhem	Burgemeesterswijk/Hoogkamp;- Burgemeesterswijk*	8,75	0,84	9	7	10	29
UT	Zeist	Zeist-Oost, Zeister Bos en omgeving;- Kerckebosch	8,67	1,11	9	6	10	21
GE	Arnhem	Alteveer/Cranevelt;- Alteveer/Cranevelt*	8,61	0,92	9	7	10	45
NB	Breda	Breda Oost;- Zandberg*	8,61	0,93	9	6	10	46
DR	Emmen	Parc Sandur;- Parc Sandur	8,55	0,86	8	7	10	38
NH	Amstelveen	Elsrijk;- Elsrijk West	8,52	1,03	9	7	10	21

Noot: analyse is gebaseerd op buurten met minstens twintig respondenten.

*Stond in 2021 in de top 12 "best beoordeelde" buurten.

Tabel 2.4 – De top 10 laagst beoordeelde buurten op basis van het rapportcijfer (2022).

Provincie	Gemeente	Buurt	Gem	SD	Med	Min	Max	N
ZH	Rotterdam	IJsselmonde;- Beverwaard	5,78	1,76	6	1	8	23
NB	Breda	Breda Noord;- Wisselaar*	6,04	2,01	7	2	9	30
NB	Geldrop-Mierlo	Geldrop;- Coevering*	6,04	2,14	7	1	9	29
NB	Eindhoven	Dommelbeemd;- Vaartbroek	6,05	2,07	7	1	8	21
NB	Breda	Breda Noord-west;- Kesteren	6,11	1,79	7	1	8	20
NB	Breda	Breda Noord;- Biesdonk*	6,21	2,08	7	2	9	31
NH	Amsterdam	Nieuw-West; Osdorp-Oost (Calandlaan/Lelylaan, Meer en Oever, Wildeman, Osdorpplein e.o.)**	6,35	1,65	7	1	9	27
ZH	Rotterdam	Charlois;- Carnisse	6,38	1,55	7	2	8	26
NH	Zaandijk	Assendelft-Noord;- Parkwijk*	6,40	1,73	6,00	3	10	25
LI	Heerlen	Eikenderveld;- Eikenderveld	6,52	1,81	7,00	2	10	25

Noot: analyse is gebaseerd op buurten met minstens twintig respondenten.

*Stond in 2021 ook in de top 10 "slechtst beoordeelde" buurten.

**In 2021 bestond deze buurt nog niet. (samenvoeging van diverse buurten uit 2021)

Door de selectie van buurten met minimaal twintig respondenten, geven de bovengenoemde bevindingen zoals gezegd zeker geen compleet beeld van Nederland. Omdat dit een uitgebreider beeld geeft, geven we ook een overzicht van de rapportcijfers per buurt gebaseerd op de gecombineerde datasets van 2021-2022. Deze analyse is gebaseerd op 672 geselecteerde buurten. Tabel 2.5 en 2.6 geven de uitkomsten hiervan weer. Er komen buurten naar boven die in zowel de afzonderlijke resultaten van 2021 als die van 2022 niet te zien waren. De reden hiervoor is dat een aantal buurten afzonderlijk genomen te weinig respondenten heeft om opgenomen te worden in de rangordening, maar door het samenvoegen van beide databestanden wél een voldoende respondentenaantal bereikt om in aanmerking te komen voor analyse. Een voorbeeld hiervan is De Kievit in Wassenaar (tabel 2.7). Deze buurt heeft in de afzonderlijke analyses van één van beide jaren niet genoeg respondenten.

De lijst van de 10 best beoordeelde buurten in Nederland (tabel 2.5) laat zien dat er opmerkelijk genoeg geen enkele buurt uit de provincie Zeeland, Limburg, Friesland, Groningen, Drenthe of Overijssel op voorkomt. In feite gaat het allemaal om buurten in of vlakbij de meer centraal gelegen steden. Voor de twee buurten uit de gemeente Wassenaar (De Kievit en Nieuw-Wassenaar) geldt uiteraard dat 's-Gravenhage vlakbij is. De overige buurten in de top-10 liggen allemaal in relatief welgestelde, groene en rustige wijken van de steden. Zo ligt bijvoorbeeld Boomberg in een mooie, groene wijk van Hilversum met veel statige, vrijstaande

panden. Ook Wageningen-Hoog heeft ruime percelen en deze villawijk is mooi gelegen op een heuvelrug in een bosrijke omgeving. De Velden (in Almere-Haven) heeft ook veel groen en is mooi gelegen aan het Gooimeer.

In de hoog scorende stedelijke buurten zijn de woningen vaak (grotendeels) in de jaren twintig en dertig van de 20e eeuw gebouwd, zoals Gulden Bodem in Arnhem, de Schrijversbuurt in Eindhoven en Sportpark – vernoemd naar de Olympische Spelen in Amsterdam van 1928 – in Breda. Dat geldt ook in zekere mate voor de Vogelwijk in Den Haag, een buurt die vlakbij de zee ligt en om die reden vanwege de Atlantikwall ontruimd en gedeeltelijk afgebroken werd. De Blaak (Tilburg) is ook relatief groen en rustig, deze wijk voor de beter gesitueerde Tilburgers is vanaf 1975 gebouwd maar heeft wel een mooi monumentaal landhuis uit 1907, waaraan de wijk haar naam te danken heeft.

Ook in dit geval ontlopen onze uitkomsten en die van het eerder genoemde Elsevier onderzoek niet zo veel. Daarin wordt ook geconcludeerd dat buurten die hoog scoren met name afkomstig zijn uit de Randstad (afgezien van Zuid-Holland) en provincies die grenzen aan de Randstad (zoals Noord-Brabant en Gelderland). Buurten die het relatief goed doen, liggen onder andere in Haarlem, Hilversum en Amersfoort. Een klein noemenswaardig verschil is dat met drie buurten in de top-10 de provincie Zuid-Holland bij ons wel ruim vertegenwoordigd is.

Tot slot van deze bespreking van de rapportcijfers zijn twee belangrijke kanttekeningen op zijn plaats. De eerste opmerking gaat over de spreiding: we moeten niet alleen aandacht hebben voor het gemiddelde, maar het is ook belangrijk om de mate van eensgezindheid in ogenschouw te nemen. Een goede maat hiervoor is de gerapporteerde standaarddeviatie (SD): hoe hoger de SD, hoe sterker de rapportcijfers van mensen in een buurt uit elkaar liggen. De mediaan (Med) is om die reden ook interessant, omdat deze centrummaat de middelste score aangeeft en zodoende veel minder gevoelig is voor individuele uitschieters (personen die rapportcijfers 1 of 10 geven) dan het gemiddelde. Om het belang van de spreiding aan te geven, hebben we ter illustratie ook de 95%-betrouwbaarheidsintervallen in de twee laatstbesproken tabellen opgenomen. Hieruit blijkt er *geen* significante verschillen zijn tussen de scores van alle buurten in de top-10. We kunnen op basis van deze uitkomsten dus *niet* concluderen dat De Kievit de best beoordeelde buurt is in Nederland, want het had net zo goed een van deze andere negen buurten kunnen zijn. De tien weergegeven buurten dienen dus vooral als illustratie van wat relatief goed beoordeelde buurten zijn, de rangordening van deze tien buurten is niet interessant.

De tweede belangrijke opmerking gaat over de steekproef. Zoals gezegd is de buurten-analyse gebaseerd op buurten die minimaal twintig respondenten bevatten. We hebben hierbij geen representatieve streekproef van inwoners maar verspreidden de survey onder Nextdoor gebruikers, dus de absolute cijfers (bijvoorbeeld: 'De Vogelwijk in Den Haag heeft een gemiddelde beoordeling van 8,91') zeggen niet zo veel. Ervan uitgaande dat *sampling bias* en selectieve non-response wel de beschrijvende statistieken, maar *niet* de patronen tussen variabelen zullen verstoren, kunnen we echter wel op een zinvolle manier vergelijkingen maken en relaties onderzoeken. Bijvoorbeeld: 'Er is een sterk positief verband tussen de mate van sociaal vertrouwen van buurtbewoners en het rapportcijfer van een buurt'. Expert in opinieonderzoek Will Tiemeijer legt dat onlangs als volgt uit: 'Om bepaalde fenomenen te

verklaren, zoals vertrouwen, wantrouwen of onbehagen, is representativiteit van minder belang. Het gaat om correlaties en causale verbanden tussen bepaalde [...] concepten, en die krijg je meestal ook wel boven tafel als de steekproef niet representatief is' (Kaal 2022). Op zulke correlaties en causale verbanden richten we ons in het vervolg van dit onderzoek.

Tabel 2.5 – De top 10 hoogst beoordeelde buurten op basis van het rapportcijfer (2021-2022).

Prov.	Gemeente	Wijk; Buurt	Gem	SD	95% betr. interval	Med	Min	Max	N
ZH	Wassenaar	Zuidwestelijk deel der gemeente;- De Kieviet	9,00	0,77	[8.65, 9.35]	9	7	10	21
NH	Hilversum	Noordwest;- Boomburg	8,91	0,85	[8.55, 9.28]	9	7	10	23
ZH	Wassenaar	Zuidwestelijk deel der gemeente;- Nieuw-Wassenaar	8,90	1,02	[8.42, 9.38]	9	7	10	21
GE	Wageningen	Wageningen-Hoog;- Wageningen-Hoog	8,90	0,90	[8.55, 9.24]	9	7	10	29
GE	Arnhem	Burgemeesterswijk/Hoogkamp;- Gulden Bodem	8,85	0,74	[8.61, 9.09]	9	8	10	40
NB	Tilburg	De Blaak;- De Blaak Zuid-West	8,79	0,71	[8.45, 9.13]	9	8	10	20
FL	Almere	Almere Haven;- De Velden	8,72	0,90	[8.49, 8.94]	9	6	10	64
NB	Eindhoven	Rozenknopje;- Schrijversbuurt	8,71	1,07	[8.32, 9.10]	9	6	10	31
ZH	's-Gravenhage	Vogelwijk;- Vogelwijk	8,69	1,53	[8.25, 9.13]	9	1	10	49
NB	Breda	Breda Oost;- Sportpark	8,69	0,89	[8.35, 9.03]	9	7	10	29

Noot: gegevens uit 2021-2022, alléén buurten met minstens twintig respondenten.

Tabel 2.6 – De top 10 laagst beoordeelde buurten op basis van het rapportcijfer (2021-2022).

Prov.	Gemeente	Wijk; Buurt	Gem	SD	95% betr interval	Med	Min	Max	N
ZH	's-Gravenhage	Laakkwartier en Spoorwijk;- Laakkwartier-Oost	5,09	1,52	[4.56, 5.61]	5	3	10	35
ZH	Vlaardingen	Oostwijk;- Oostbuurt	5,53	2,12	[4.51, 6.55]	6	1	8	20
ZH	Rotterdam	Charlois;- Tarwewijk	5,72	2,01	[4.89, 6.55]	6	1	9	25
LI	Maastricht	Buitenwijk Oost;- Nazareth	5,75	1,68	[4.96, 6.54]	6	2	8	21
ZH	Rotterdam	Delfshaven;- Oud Mathenesse	5,84	1,82	[5.09, 6.59]	6	3	9	25

ZH	's-Gravenhage	Bouwlust en Vrederust;- Dreven en Gaarden	6,00	1,72	[5.23, 6.76]	6	3	9	2 4
NB	Breda	Breda Noord;- Geeren-zuid	6,00	1,97	[5.08, 6.92]	7	2	9	2 0
ZH	Rotterdam	IJsselmonde;- Beverwaard	6,11	1,71	[5.54, 6.68]	6	1	9	3 7
NB	Bergen op Zoom	Bergen op Zoom-Oost;- Gageldonk-Oost	6,12	1,56	[5.57, 6.67]	6	3	8	3 3
ZH	Rotterdam	Feijenoord;- Bloemhof	6,14	1,81	[5.34, 6.94]	6,5	3	10	2 4

Noot: gegevens uit 2021-2022, alléén buurten met minstens twintig respondenten.

3. Belangrijkste aspecten van de beoordeling van de buurt

Zoals gezegd zijn de rapportcijfers van de buurten gebaseerd op de vraag aan respondenten hoe zij hun buurt over het algemeen beoordelen. Waar denken mensen dan vooral aan? Welke aspecten van de buurt vinden zij belangrijk bij het bepalen van hun cijfer? Zulke vragen kunnen beantwoord worden met enkele vervolgvragen uit onze enquête.

Ten eerste kan de samenhang (i.e. de correlatie) vastgesteld worden tussen iemands rapportcijfer en een aantal uitspraken die te maken hebben met de beoordeling van de buurt. Deze zes indicatoren die iemands tevredenheid met de buurt meten, staan weergegeven in tabel 3.1. Een factoranalyse laat zien dat alle stellingen met elkaar correleren en één onderliggende dimensie vormen. Deze zes stellingen hangen allemaal met elkaar samen. De verbanden zijn redelijk sterk tot sterk te noemen: de minst sterke samenhang is tussen 'de woningen in mijn buurt zijn goed onderhouden' en 'ik ben gehecht aan mijn buurt' ($r = .35$), en de sterkste samenhang bestaat is tussen 'het is vervelend om in mijn buurt te wonen' en 'als het mogelijk is, verhuis ik uit mijn buurt' ($r = .66$). Er is zodoende een betrouwbare schaal te maken van deze zes items (Cronbach's alpha).

Deze schaal – die we aanduiden als 'tevredenheid met de buurt' – hangt zoals verwacht sterk samen met het rapportcijfer ($r = .71$). Deze correlatie is overigens precies even sterk als in 2021. Tabel 3.1 laat zien dat sommige indicatoren van de schaal wat sterker samenhangen met het rapportcijfer dan andere indicatoren. De conclusie is dat vooral de twee meer algemene uitspraken 'ik voel mij thuis in de buurt' en 'het is vervelend om in mijn buurt te wonen' erg goede indicatoren zijn van een hoger of lager rapportcijfer. En zich thuis voelen in de buurt is van deze twee duidelijk de beste indicator: het heeft niet alleen veruit de sterkste correlatie met het rapportcijfer, maar ook bij de factoranalyse de hoogste factorlading (.85) van de zes items. De beoordeling van de bebouwing en het onderhoud van de woningen zijn minder relevant. Ook de stelling 'ik ben gehecht aan mijn buurt' is een relatief minder goede indicator, hetgeen te verklaren kan zijn doordat hechting vooral ook te maken heeft met iemands leeftijd en woonduur.

Tabel 3.1 – Correlaties van tevredenheidsitems met het rapportcijfer.

	<i>M</i>	<i>SD</i>	% eens of helemaal eens	<i>Correlatie (r) met rapportcijfer</i>

Ik voel mij thuis in mijn buurt.	4,19	0,90	83,7%	.64*
De bebouwing in mijn buurt is aantrekkelijk.	3,79	0,95	68,2%	.53*
De woningen in mijn buurt zijn goed onderhouden.	3,82	0,94	72,8%	.48*
Het is vervelend om in mijn buurt te wonen.	1,77	0,95	6,2%	-.59*
Als het mogelijk is, verhuis ik uit mijn buurt.	2,00	1,19	13,6%	-.57*
Ik ben gehecht aan mijn buurt.	3,71	1,08	63,7%	.50*

Noot. N=30.963. * $p < .01$. (tweezijdig).

Ten tweede hebben we vervolgens mensen zelf gevraagd welke aspecten zij belangrijk vinden bij het beoordelen van hun buurt. In de survey zijn een aantal aanvullende vragen gesteld die meer inzicht geven in welke aspecten respondenten belangrijk vinden bij de beoordeling van hun buurt. Dit is een nieuwe vraag in de enquête die niet in 2021 gesteld is. Wij legden acht verschillende aspecten voor.

Tabel 3.2 laat zien welke aspecten het vaakst genoemd werden, waarbij we ook vergelijkingen maken tussen respondenten uit de stad en het platteland en tussen hoog en laag beoordeelde gemeenten. We kunnen concluderen dat de respondenten over het algemeen een 'rustige woonomgeving (geen overlast van omwonenden)' en 'prettige omgang tussen buurtgenoten (goed onderling contact)' het belangrijkste vinden bij de beoordeling van hun buurt. Respectievelijk 68,6 en 63,5 procent van de ondervraagden noemt deze aspecten. Het aspect 'gunstige locatie, bereikbaarheid' (62,9%) wordt ook door relatief veel respondenten genoemd. Het minst belangrijke aspect is 'de aantrekkelijkheid van de bebouwing' (36,5%). Bij de open antwoordcategorie ('Anders, namelijk...') konden respondenten ook vrij aspecten invullen die zij belangrijk vinden bij hun buurtbeoordeling. Uit deze antwoorden blijkt dat hier vooral 'weinig overlast van verkeer', 'voldoende parkeergelegenheid', 'ruimte om de huizen heen' en een 'mooi uitzicht' worden genoemd als belangrijke aspecten voor de buurtbeoordeling.

Welke aspecten men belangrijk vindt, hangt sterk af van de woonplaats. Ter illustratie hiervan laten we zien hoe Amsterdam afwijkt van het landelijke beeld. We hebben vervolgens een vergelijking gemaakt tussen de meest verstedelijkte gemeenten en het platteland, gebaseerd op gegevens van het CBS over de mate van stedelijkheid. Hieruit concluderen we het volgende: mensen op het platteland vinden een rustige omgeving (genoemd door 74,5%) een stuk belangrijker dan mensen in de zeer stedelijke gebieden (genoemd door 64,8%). En zij hechten ook duidelijk meer belang aan een 'rustige omgeving (geen overlast)' dan stedelingen (74,5% vs 64,8%). Andersom vindt de laatstgenoemde groep respondenten 'gunstige locatie en bereikbaarheid' juist weer veel belangrijker: 70,6% versus 47,2% op het platteland. Dit is verreweg het belangrijkste aspect bij het beoordelen van buurten onder de stedelingen. Het belang van de kwaliteit en het aanbod van de voorzieningen scoort ook aanzienlijk hoger onder stedelingen (59,6%) dan bij de respondenten uit het platteland (44,0%).

Het belang van de andere aspecten wijkt niet sterk af van elkaar. Zo ontloopt het percentage ondervraagden dat veel belang hecht aan een prettige omgang tussen buurtgenoten elkaar niet zo veel tussen het platteland (66,6%) en de zeer stedelijke gebieden (61,9%).

In tabel 3.2 wordt ook een vergelijking gemaakt tussen de aspecten van de buurtbeoordeling voor de tien best beoordeelde en tien slechtst beoordeelde gemeenten (op basis van het rapportcijfer). Deze vergelijking laat zien dat in zowel de best beoordeelde gemeenten als de slechtst beoordeelde gemeenten zijn 'een rustige woonomgeving (geen overlast)' en 'prettige omgang tussen buurtgenoten' de twee belangrijkste aspecten zijn voor de buurtbeoordeling. 'De aantrekkelijkheid van de bebouwing' wordt ook hier bij beide groepen als minst belangrijke aspect voor de buurtbeoordeling beschouwd. Naast overeenkomsten zijn er ook verschillen te zien. Het meest opvallend is het grote contrast in het belang van groen (zoals parken en natuur): 66,6% versus 43,0% hecht belang aan dit aspect.

Respondenten uit goede buurten benoemen veel meer aspecten dan respondenten uit slechte buurten. De indruk ontstaat zodoende dat de eerstgenoemde groep mensen *alle* aspecten van een buurt belangrijker vinden. De enige uitzondering hierop is het aanbod en kwaliteit van de voorzieningen, waaraan meer belang wordt gehecht door de inwoners van de laagst beoordeelde gemeenten.

Tabel 3.2 – Belangrijkste aspecten van buurtbeoordeling, uitgesplitst naar minst en meest stedelijke gemeenten en hoogst en laagst beoordeelde gemeenten (rangordening aspecten tussen haakjes)

	Alle gemeenten	Amsterdam	Zeer sterk stedelijke gemeenten	Niet-stedelijke gemeenten (platteland)	Tien hoogst beoordeelde gemeenten	Tien laagst beoordeelde gemeenten
Aanbod en kwaliteit van voorzieningen (scholen, winkels, horeca, zorg, etc.).	55,2% (4)	59,6% (4)	59,6% (4)	44,0% (7)	43,5% (7)	50,6% (3)
Gunstige locatie, bereikbaarheid (uitvalswegen, openbaar vervoer).	62,9% (3)	70,6% (1)	70,6% (1)	47,2% (6)	56,8% (5)	50,2% (4)
Aantrekkelijke bebouwing (historische en/of ruime bebouwing, goed onderhouden).	36,5% (8)	40,5% (8)	40,5% (8)	33,5% (8)	41,6% (8)	28,5% (8)
Natuurlijke omgeving (recreatie, parken, bos en natuur, strand, binnenwater).	47,7% (7)	53,8% (7)	53,8% (7)	51,1% (5)	66,6% (3)	43,0% (7)
Rustige woonomgeving (geen overlast van omwonenden).	68,6% (1)	64,8% (2)	64,8% (2)	74,5% (1)	75,0% (1)	67,3% (1)
Schone woonomgeving (geen afval op straat).	54,4% (5)	51,4% (5)	51,4% (5)	58,5% (3)	60,3% (4)	47,7% (6)
Veiligheid (geen criminaliteit en vernieling, verkeersveiligheid).	52,9% (6)	51,2% (6)	51,2% (6)	55,7% (4)	54,2% (6)	48,5% (5)
Prettige omgang tussen buurtgenoten (goed onderling contact).	63,5% (2)	61,9% (3)	61,9% (3)	66,6% (2)	68,6% (2)	60,8% (2)
Anders, namelijk:	5,1%	5,0%	5,0%	5,8%	2,9%	7,4%
Gemiddeld aantal aspecten ('Anders' niet meegerekend)	4,5	4,5	4,5	4,3	4,7	4,0
N (respondenten)	33.950	1.701	10.112	1.312	665	618

Zijn de acht verschillende aspecten die wij aan de respondenten hebben voorgelegd terug te brengen tot een kleiner aantal onderliggende dimensies? De uitkomsten van een exploratieve factoranalyse zijn weergegeven in tabel 3.5. De gepresenteerde factorladingen die hierin zijn weergegeven kunnen op dezelfde wijze opgevat worden als correlaties: hoe hoger de score, des te sterker het verband tussen het betreffende aspect (het item) en het latente, onderliggende construct.

Tabel 3.5 – Factorladingen van acht aspecten buurtbeoordeling (patroonmatrix)

	Dimensie 1: Rust	Dimensie 2: Reuring
Aanbod en kwaliteit van voorzieningen (scholen, winkels, horeca, zorg, etc.).		0,84
Gunstige locatie, bereikbaarheid (uitvalswegen, openbaar vervoer).		0,83
Aantrekkelijke bebouwing (historische en/of ruime bebouwing, goed onderhouden).	0,33	0,39
Natuurlijke omgeving (recreatie, parken, bos en natuur, strand, binnenwater).	0,38	0,36
Rustige woonomgeving (geen overlast van omwonenden).	0,78	
Schone woonomgeving (geen afval op straat).	0,85	
Veiligheid (geen criminaliteit en vernieling, verkeersveiligheid).	0,83	
Prettige omgang tussen buurtgenoten (goed onderling contact).	0,54	

Noot: Principal Component Analyse, met oblimin rotatie. Factorladingen kleiner dan 0,3 zijn weggelaten.

Uit deze analyse valt op te maken dat we minimaal twee onderliggende dimensies kunnen onderscheiden. De eerste dimensie waarop respondenten hun buurt beoordelen bestaat uit bereikbaarheid en voorzieningen. En de tweede dimensie kan samengevat worden als de behoefte aan een rustige, veilige en schone omgeving. Het komt min of meer overeen met een in een voorkeur voor 'stedelijke ambiance' (reuring) en voor 'harmonie' (rust). Of nog bondiger: tussen een voorkeur voor de stad of voor het platteland (zie ook: Deijkers 2021). Zoals onderzoekers Peter Louken en Pim van Eikeren (2022) het uitdrukken: 'waar de een de ambiance van de stad zoekt, prefereert de ander de harmonie en rust en ruimte van het platteland'.

De aspecten 'aantrekkelijke bebouwing' en 'natuurlijke omgeving' laden op allebei de bovengenoemde dimensies tegelijk vrij zwak, dus passen in feite niet heel goed bij elk van de twee onderliggende voorkeuren. Deze zou men eventueel nog apart kunnen onderscheiden.

Tot slot is het ook interessant om op te merken dat het aspect 'prettige omgang tussen buurtgenoten' weliswaar het beste aansluit bij de tweede dimensie (een rustige, schone en veilige omgeving), maar wel een relatief lage factorlading heeft (.54). Dat wil zeggen dat dit aspect vooral belangrijk wordt gevonden door mensen die ook waarde hechten aan een veilige en rustige omgeving, maar dit verband is relatief zwak. En dit aspect hoort ook duidelijk niet bij een voorkeur voor de reuring en goede bereikbaarheid van steden. Dus: de mate waarin

iemand belang hecht aan goede voorzieningen en uitgaansmogelijkheden is blijkbaar niet gerelateerd aan het belang dat men hecht aan een prettige omgang met buurtgenoten. De meest accurate conclusie is dat 'prettig contact met buurtgenoten' (cohesie) als aparte, derde dimensie beschouwd moet worden, naast 'rust' en 'reuring'.

4. Veranderingen: vooruitgang of achteruitgang van de buurt?

In hoeverre is er volgens de respondenten tijdens het afgelopen jaar sprake van vooruitgang of achteruitgang van hun buurt? Figuur 4.1 laat voor de respondenten uit de onderzochte gemeenten (gemeenten met minimaal 30 respondenten, d.w.z. 30 geldige antwoorden op het betreffende item) zien wat hun mening is over veranderingen in hun buurt. Meer dan de helft van de ondervraagden vindt dat hun buurt hetzelfde is gebleven (52,8%). Een kwart is van mening dat de buurt achteruit is gegaan en het aantal respondenten dat vindt dat de buurt vooruit is gegaan ligt ietsje lager (17,7%).

Respondenten die vinden dat hun buurt het afgelopen jaar vooruit of achteruit is gegaan, kregen de vervolgvraag voorgelegd waarom dit volgens hen het geval is. De uitkomsten hiervan zijn weergegeven in tabel 4.1 en 4.2. Een vergelijking tussen locaties is zinvoller dan de percentages op zichzelf, vandaar dat we Nederland hebben vergeleken met de situatie in Amsterdam, de gemeente die we later in dit rapport nog nader onder de loep zullen nemen.

De twee vaakst genoemde redenen van een vooruitgang van de buurt zijn de verbetering van de gebouwde omgeving zoals een renovatie (54,9%) en verbetering van de natuurlijke omgeving zoals aanleg en onderhoud van parken en recreatiemogelijkheden (32,9%). Ook verbeterde voorzieningen (28,5%) en een betere omgang tussen buurtgenoten (29,7%) worden relatief vaak genoemd. Vermindering van overlast door omwonenden zoals geluidsoverlast (17,6%) wordt het minst vaak genoemd. Wellicht omdat dit aspect in veel mindere mate door concrete beleidsmaatregelen veranderbaar is? In Amsterdam zijn de cijfers over de gehele linie ongeveer hetzelfde, op één duidelijke uitzondering na: vergeleken met geheel Nederland wordt het aanbod en de kwaliteit van de voorzieningen door Amsterdamse respondenten veel vaker (44,0%) als reden van verbetering van de buurt genoemd. Bij de open vraag ('Anders, namelijk...') wordt voornamelijk minder overlast van auto's en de bouw van meer huizen als reden genoemd voor vooruitgang van de buurt.

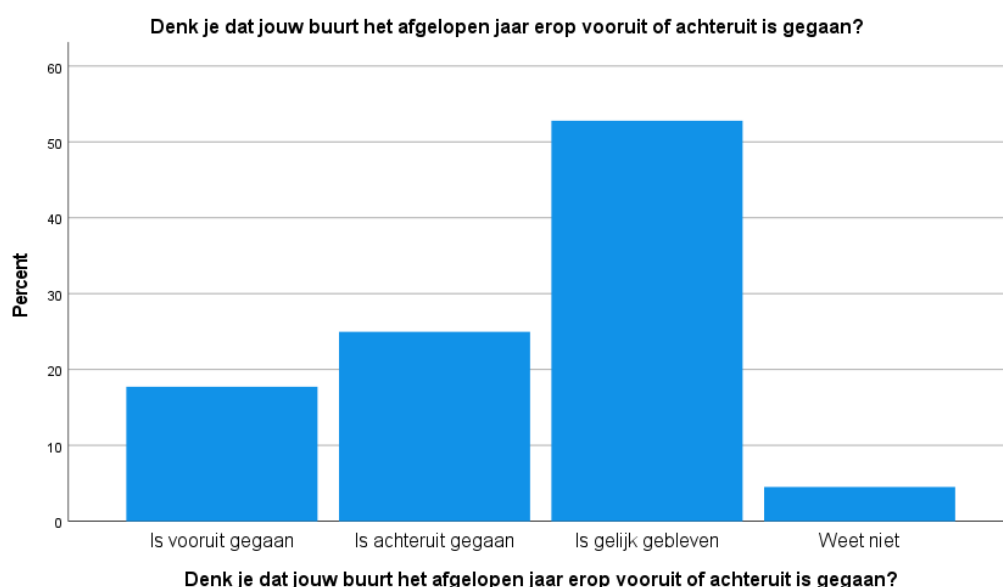
Deze uitkomsten geven dus niet zozeer aan welke aspecten het meest belangrijk zijn voor onze respondenten bij hun buurtoordeel, maar vooral welke aspecten daadwerkelijk zijn verbeterd. Zoals we net hebben gezien, geeft het belang dat door mensen aan verschillende aspecten wordt gehecht een heel ander beeld. Een rustige woonomgeving (geen overlast van omwonenden) scoorde als hoogste, maar dit aspect wordt zoals gezegd juist het minst vaak genoemd als oorzaak van verbetering van de buurt. Hier is dus duidelijk nog winst te halen voor beleidsmakers en buurtwerkers.

Bij de ondervraagden die aangeven dat hun buurt is achteruitgegaan, wordt overlast door omwonenden juist wel relatief vaak genoemd als oorzaak (57,3%). Deze reden van achteruitgang komt op de tweede plaats, na het probleem van meer rommel en afval op straat (61,3%). De uitkomsten in Amsterdam zijn ongeveer hetzelfde, maar weer is er één duidelijke uitzondering: vergeleken met geheel Nederland wordt het probleem van rommel en afval op

straat aanzienlijk vaker genoemd als belangrijke reden van achteruitgang van de buurt (80,1%). Bij de open vraag ('Anders, namelijk...') worden voornamelijk de duurdere parkeertarieven en de toename van vluchtelingen en asielzoekers genoemd als redenen voor achteruitgang van de buurt.

We hebben deze genoemde redenen van vooruitgang of achteruitgang ook vergeleken met de antwoorden van een subgroep, namelijk de respondenten uit de 10 meest verbeterde gemeenten en 10 meest verslechterde gemeenten (niet weergegeven in een tabel) – de details van deze gemeenten komen straks ter sprake. Deze resultaten zijn grotendeels in lijn met de uitkomsten op basis van alle respondenten (tabel 4.1 en 4.2). Zo zijn de drie belangrijkste genoemde redenen voor vooruitgang in de meeste verbeterde gemeenten ook weer de verbetering van de gebouwde omgeving (51,2%), verbetering van de natuurlijke omgeving (31,3%) en beter contact tussen buurtgenoten (31,9%).

Figuur 4.1 – Gepercipieerde verandering van buurt voor de onderzochte gemeenten.

Tabel 4.1 – Aspecten van vooruitgang van de buurt

	<i>Nederland</i>		<i>Amsterdam</i>	
	Freq	Perc	Freq	Perc
Aanbod en/of kwaliteit voorzieningen zijn verbeterd (winkels, scholen, sportvoorzieningen, etc.).	1667	28.5%	190	44.0%
Bereikbaarheid (uitvalswegen, openbaar vervoer) en/of verkeerssituatie is verbeterd.	1234	21.1%	108	25.0%
De bebouwing is verbeterd (renovatie, onderhoud).	3212	54.9%	242	56.0%
Verbetering van natuurlijke omgeving (recreatiemogelijkheden, parken, plantsoenen).	1922	32.9%	147	34.0%
Minder overlast van omwonenden (denk aan geluid of stank).	1028	17.6%	84	19.4%

Minder rommel en afval op straat of naast de afvalbakken.	1186	20.3%	100	23.1%
Veiligheid is toegenomen (minder criminaliteit, enge plekken, hangjongeren).	1183	20.2%	108	25.0%
Omgang tussen buurtgenoten is verbeterd (beter contact tussen bewoners).	1734	29.7%	128	29.6%
Andere reden, namelijk:	530	9.1%	42	9.7%

Noot. N = 5847 en 432. Respondenten kozen gemiddeld 2,25 aspecten voor vooruitgang in hun gemeente, 'Andere reden' niet meegerekend.

Tabel 4.2 – Aspecten van achteruitgang van de buurt

	Nederland		Amsterdam	
	Freq	Perc	Freq	Perc
Aanbod en/of kwaliteit voorzieningen zijn verslechterd (winkels, scholen, sportvoorzieningen, etc.).	1134	13.9%	85	17.8%
Bereikbaarheid (uitvalswegen, openbaar vervoer) en/of verkeerssituatie is verslechterd.	884	10.8%	96	20.1%
De bebouwing is verslechterd (renovatie, onderhoud).	1730	21.2%	87	18.2%
Verslechtering van natuurlijke omgeving (minder recreatiemogelijkheden, minder groen).	1183	14.5%	51	10.7%
Meer overlast van omwonenden (denk aan geluid of stank).	4673	57.3%	258	54.1%
Meer rommel en afval op straat of naast de afvalbakken.	5000	61.3%	382	80.1%
Veiligheid is afgenomen (meer criminaliteit, enge plekken, hangjongeren).	3517	43.1%	205	43.0%
Omgang tussen buurtgenoten is verslechterd (verslechtering contact tussen bewoners).	2978	36.5%	147	30.8%
Andere reden, namelijk:	1816	22.2%	119	24.9%

Noot. N = 8162 en 477. Respondenten kozen gemiddeld 2,59 aspecten voor achteruitgang in hun gemeente, 'Andere reden' niet meegerekend.

Welke gemeenten zijn volgens de respondenten het afgelopen jaar het sterkste vooruitgegaan of achteruitgegaan? Tabellen 4.3 en 4.4 geven hierop een antwoord. De top-3 van gemeenten die het sterkst vooruit zijn gegaan bestaat uit: 1. Vlissingen (Zeeland); 2. Bergen (Noord-Holland). 3. Voorschoten (Zuid-Holland). En de top-3 van gerapporteerde achteruitgang is als volgt: 1. Vlaardingen (Zuid-Holland); 2. Lopik (Utrecht); 3. Geertruidenberg (Noord-Brabant). De gemiddelde score is gebaseerd op een survey-vraag met drie antwoordmogelijkheden: is achteruitgegaan (-1), is gelijk gebleven (0), en is vooruitgegaan (+1). Een gemiddelde score van nul kan dus betekenen dat alle ondervraagden eensgezind van mening zijn dat hun buurt gelijk is gebleven, maar ook dat het aantal ondervraagden dat aangeeft dat er in hun buurt sprake was van verbetering precies even groot is als het aantal ondervraagden dat een achteruitgang rapporteert. Daarom is ook de standaarddeviatie (SD) interessant: hoe dichter dit getal bij nul ligt, hoe meer er sprake is van eensgezindheid. Een SD van nul houdt in dat iedereen exact hetzelfde scoort als het gemiddelde.

Niet bij alle gemeenten die vermeld worden in de tabellen is het resultaat significant te

noemen. Dat houdt dus in dat er hoogstwaarschijnlijk helemaal niks bijzonders aan de hand is in de gemeenten zonder asterisk (*), zoals Waalre of Horst aan de Maas. Een gemiddelde score van nul zou daar zeer plausibel kunnen zijn. We kunnen concluderen dat het overgrote deel van de door ons onderzochte Nederlandse gemeenten schommelt rond 'geen enkele verandering' en zeer kleine, niet noemenswaardige achteruitgang.

We zijn daarom ook nagegaan in hoeverre er bij de gemeenten uit de top-10 van vooruitgang en achteruitgang (tabel 4.3 en 4.4) ook daadwerkelijk significante verschillen te zien zijn tussen de gemiddelde rapportcijfers uit 2021 en 2022. Daaruit blijkt dat van deze 20 gemeenten alleen in Goes sprake is van een significant verschil ($p < 0,01$) tussen de twee gemiddelde rapportcijfers; het gaat in dit geval om een toename van 7,4 (2021) naar 8,1 (2022). In deze Zeeuwse gemeente lijkt dus wel degelijk een verbetering van de buurten te hebben plaatsgevonden, zoals de respondenten uit 2022 ook zelf aangeven.

Tabel 4.3 – Top 10 gemeenten vooruitgang

Positie	Gemeente	Provincie	N	Gemiddelde	SD	95% Betr. interval
1	Vlissingen	Zeeland	45	0,31**	0,60	[.13, .49]
2	Bergen (NH.)	Noord-Holland	42	0,26**	0,50	[.11, .42]
3	Voorschoten	Zuid-Holland	65	0,18**	0,50	[.06, .31]
4	Waalre	Noord-Brabant	37	0,15	0,66	[-.11, .41]
5	Horst aan de Maas	Limburg	34	0,15	0,70	[-.10, .39]
6	Goes	Zeeland	69	0,14*	0,52	[.02, .27]
7	Altena	Noord-Brabant	45	0,13	0,69	[-.08, .34]
8	Nijkerk	Gelderland	46	0,13	0,58	[-.04, .30]
9	Zwolle	Overijssel	197	0,12**	0,60	[.04, .21]
10	Ooststellingwerf	Friesland	40	0,10	0,55	[-.08, .27]

Noot. * $p < .05$. ** $p < .01$. (tweezijdig).

Tabel 4.4 – Top 10 gemeentes achteruitgang

Positie	Gemeente	Provincie	N	Gemiddelde	SD	95% Betr. interval
1	Vlaardingen	Zuid-Holland	52	-0,42**	0,67	[-.61, -.24]
2	Lopik	Utrecht	44	-0,41**	0,66	[-.61, -.21]
3	Geertruidenberg	Noord-Brabant	32	-0,34**	0,70	[-.60, -.09]
4	Epe	Gelderland	32	-0,31**	0,59	[-.53, -.10]
5	Nissewaard	Zuid-Holland	221	-0,31**	0,64	[-.40, -.23]
6	Schiedam	Zuid-Holland	174	-0,30**	0,68	[-.41, -.20]
7	Ridderkerk	Zuid-Holland	51	-0,29**	0,73	[-.50, -.09]
8	Barendrecht	Zuid-Holland	175	-0,29**	0,62	[-.38, -.19]
9	Coevorden	Drenthe	32	-0,28*	0,63	[-.51, -.05]
10	Roosendaal	Noord-Brabant	150	-0,28**	0,63	[-.38, -.18]

Noot. * $p < .05$. ** $p < .01$. (tweezijdig).

Tot slot van dit hoofdstuk over veranderingen maken we een eenvoudige vergelijking op buurniveau tussen 2021 en 2022. Tabellen 4.5 en 4.6 laten zien hoe de hoogst beoordeelde en laagst beoordeelde buurten uit 2021 scoren in 2022. In een paar gevallen was zo'n vergelijking helaas niet mogelijk, omdat er in 2022 niet genoeg respondenten waren in een bepaalde buurt. Uit deze vergelijking tussen 2021 en 2022 blijkt dat de verschillen steeds vrij klein zijn. De beste buurten uit 2021 scoren ook in 2022 allemaal minimaal een ruime 8 en staan over het algemeen wederom relatief hoog in de ranglijst. In geen van deze twintig relatief hoog of relatief laag scorende buurten is sprake van een significant verschil tussen de rapportcijfers in 2021 en 2022. Zoals we al eerder hebben aangegeven, ligt het combineren van beide ranglijsten op basis van deze uitkomsten daarom voor de hand.

Tabel 4.5 – De best beoordeelde buurten in 2021 vergeleken met hun scores in 2022.

Prov	Gemeente	Wijk; Buurt	Jaar	positie	Gem	SD	N
ZH	Leiden	Merenwijkdistrict;- Leedewijk-Noord	2021	1	8,70	0,80	20
			2022	20	8,31	0,93	26
ZH	's-Gravenhage	Geuzen- en Statenkwartier;- Statenkwartier	2021	2	8,66	0,80	35
			2022	42	8,10	0,94	22
NH	Haarlem	Haarlemmerhoutkwartier; Koninginnebuurt	2021	3	8,65	0,78	23
			2022	-	-	-	-
NH	Amsterdam	Oostelijk Havengebied; Java-eiland, KNSM-eiland	2021	4	8,63	0,98	32
			2022	14	8,43	1,08	24
FL	Almere	Almere Haven;- De Velden	2021	5	8,57	0,83	30
			2022	3	8,85	0,93	34
UT	De Bilt	Bilthoven Noord;- Bilthoven Noord I	2021	6	8,57	0,79	23
			2022	26	8,25	1,52	33
GE	Arnhem	Burgemeesterswijk/Hoogkamp; - Burgemeesterswijk	2021	7	8,55	1,18	23
			2022	5	8,75	0,84	29
NB	Helmond	Stiphout;- Stiphout-Dorp	2021	8	8,50	0,86	22
			2022	32	8,19	1,21	28
GE	Nijmegen	Nijmegen-Midden;- Hazenkamp	2021	9	8,50	0,99	26
			2022	15	8,41	0,73	22
NB	Breda	Breda oost;- Zandberg	2021	10	8,50	1,04	30
			2022	2	8,61	0,93	46
GE	Arnhem	Alteveer/Cranevelt;- Alteveer/Cranevelt	2021	11	8,50	1,73	29
			2022	7	8,61	0,92	45
ZH	's-Gravenhage	Vogelwijk;- Vogelwijk	2021	12	8,50	1,95	26

			2022	1	8,91	0,79	23
--	--	--	------	---	------	------	----

Noot: analyse is gebaseerd op buurten met minstens twintig respondenten.

Tabel 4.6 – De laagst beoordeelde buurten in 2021 vergeleken met hun scores in 2022.

Prov	Gemeente	Wijk; Buurt	Jaar	Positie	Gem	SD	N
ZH	's-Gravenhage	Laakkwartier en Spoorwijk; Laakkwartier Oost	2021	1	5,16	1,60	25
			2022	-	-	-	-
ZH	Rotterdam	IJsselmonde; Groot-IJsselmonde	2021	2	6,41	2,02	22
			2022	-	-	-	-
NB	Geldrop-Mierlo	Geldrop;- Coevering	2021	3	6,44	2,14	27
			2022	3	6,04	2,14	29
NB	's-Hertogenbosch	West;- De Kruiskamp	2021	4	6,48	1,86	23
			2022	70	7,45	1,34	24
NB	Breda	Breda Noord;- Biesdonk	2021	5	6,50	1,48	28
			2022	6	6,21	2,08	31
ZH	Rotterdam	Prins Alexander;- Oosterflank	2021	6	6,61	1,69	28
			2022	20	6,73	1,01	52
GE	Arnhem	Geitenkamp;- Geitenkamp	2021	7	6,63	1,84	27
			2022	14	6,60	1,79	36
NB	Breda	Breda Noord;- Wisselaar	2021	8	6,70	1,38	20
			2022	2	6,04	2,01	30
GE	Nijmegen	Dukenburg;- Tolhuis	2021	9	6,87	0,87	23
			2022	35	7,00	1,41	20
NH	Zaandam	Assendelft-Noord;- Parkrijk	2021	10	6,88	1,90	35
			2022	9	6,40	1,73	25

Noot: analyse is gebaseerd op buurten met minstens twintig respondenten.

5. Verklaringen: welke thema's hangen samen met de buurtbeoordeling?

Welke kenmerken van iemands buurt zijn bepalend voor een hoger of lager rapportcijfer? Anders gezegd: welke eigenschappen van zeer goed beoordeelde buurten verklaren waarom de inwoners hun buurt zo positief beoordelen? Er worden zes verschillende thema's nader onderzocht die allemaal direct of indirect een aanwijzing zijn van sociale cohesie in de buurt: (1) het contact en de verbondenheid met buurtgenoten, (2) het helpen van buurtgenoten (3) de organisatie van activiteiten en protest in de buurt (4) aanwezigheid van voorzieningen, (5) overlast, criminaliteit en veiligheid en (6) eenzaamheid en sociaal vertrouwen. Bij elk van deze thema's wordt nagegaan in hoeverre goede buurten en slechte buurten – zoals ervaren door de bewoners – van elkaar verschillen. Stap-voor-stap ontstaat er zo meer inzicht in welke sociale aspecten ervoor zorgen dat sommige buurten in Nederland beter beoordeeld worden dan andere buurten.

De variabele 'gemiddelde buurtbeoordeling' die we gebruiken in dit hoofdstuk is geconstrueerd door middeling van het rapportcijfer en de score op de eerder genoemde tevredenheidsschaal (waarbij de meetschaal is omgezet naar een 1 t/m 10 score), waarbij beide componenten elk voor 50% meewegen. De reden hiervoor is dat zodoende een meer nauwkeurige score wordt verkregen – respondenten konden als rapportcijfer alleen maar gehele getallen geven, dus niet bijvoorbeeld een 7,5 of 8,5.

We onderzoeken bij deze zes thema's de verbanden op het individuele niveau. Bijvoorbeeld: zijn respondenten die vaak contact hebben met hun buurtgenoten meer tevreden over hun buurt dan respondenten die niet of nauwelijks contact hebben? We onderzoeken geen aanvullende effecten op het macro-niveau. Bijvoorbeeld: zijn respondenten die in buurten wonen waar gemiddeld genomen veel contact is tussen buurtgenoten, meer tevreden dan respondenten die in buurten wonen waar gemiddeld genomen weinig contact is – ongeacht of deze mensen zelf veel of weinig contact hebben met buurtgenoten? Zulke meer ingewikkelde macro-vragen beantwoorden zou een mogelijke uitbreiding kunnen zijn voor vervolgonderzoek. We kunnen vanwege de analyse op individueel niveau gebruikmaken van de volledige steekproef en dus respondenten uit alle buurten in de analyse betrekken, ongeacht het aantal respondenten per buurt. Tot slot: door wisselende uitval door item non-response – sommige respondenten hebben een missende waarde bij een bepaalde vraag vermelden we per tabel steeds de betreffende steekproefgrootte per analyse (N).

5.1 Contact en verbondenheid met buurtgenoten

Frequentie van contact. – Respondenten hebben voornamelijk wekelijks of dagelijks contact met buurtgenoten (zie Figuur 5.1). Meer dan 60 procent van de ondervraagden geeft aan wekelijks of vaker contact te hebben met buurtgenoten. Het komt veel minder vaak voor dat iemand aangeeft 'nooit' (2,5%) of slechts 'enkele keren per jaar' (9,3%) contact te hebben.

De mate van contact kan gedeeltelijk verklaren waarom sommige mensen de kwaliteit van hun buurt als beter of juist als minder goed ervaren. In figuur 5.2 staat de invloed van de mate van contact met buurtgenoten op de gemiddelde buurtbeoordeling weergegeven. We concluderen dat naarmate het contact met buurtgenoten toeneemt, de buurtbeoordeling veel positiever is. Respondenten die aangeven dat ze dagelijks contact hebben met hun buurtgenoten beoordelen hun buurt gemiddeld genomen met een ruime 8 ($M=8,15$), terwijl respondenten die aangeven nooit contact te hebben gemiddeld slechts een 6 scoren ($M=6,09$). Slechts weinig

contact met buurtgenoten heeft ook al een gunstig effect: indien mensen aangeven 'enkele keren per jaar' contact met elkaar hebben, wordt de buurt al ruim een punt hoger gewaardeerd ($M=7,10$) in vergelijking met de categorie 'nooit contact'. Het verband blijkt ook uit een redelijk sterke positieve correlatie ($r = .30$) tussen de frequentie van contact met buurtgenoten en de beoordeling van de buurt.

Manier van contact. – Het contact vindt het vaakst plaats op straat, in de vorm van elkaar groeten en/of een praatje maken. Ongeveer driekwart (72,7%) van de respondenten (zie Tabel 5.1) doet dat. Respondenten kozen gemiddeld tussen de één en twee verschillende manieren ($M=1,42$) van contact met buurtgenoten, de categorie 'Anders, namelijk...' niet meegerekend. Bij deze laatste open antwoordcategorie worden voornamelijk geplande bijeenkomsten genoemd als vorm van contact met buurtgenoten.

De manier van het contact is gerelateerd aan de buurtbeoordeling. We zien interessante verschillen in de gemiddelde buurtbeoordelingen als we deze uitsplitsen naar de verschillende manieren waarop buurtbewoners aangeven dat ze met elkaar contact hebben (zie Tabel 5.1). Respondenten die aangeven dat ze, al dan niet in combinatie met andere manieren, contact onderhouden via groeten en een praatje op straat beoordelen hun buurt gemiddeld met een 7,84. Dit is een stuk lager dan de ondervraagden die aangeven dat contact onderhouden via een gezamenlijke buurtapp ($M= 8,05$) of via persoonlijk online/telefonisch contact ($M=8,05$). Bij elkaar op bezoek gaan is het meest gunstig voor een positieve buurtbeoordeling ($M=8,18$).

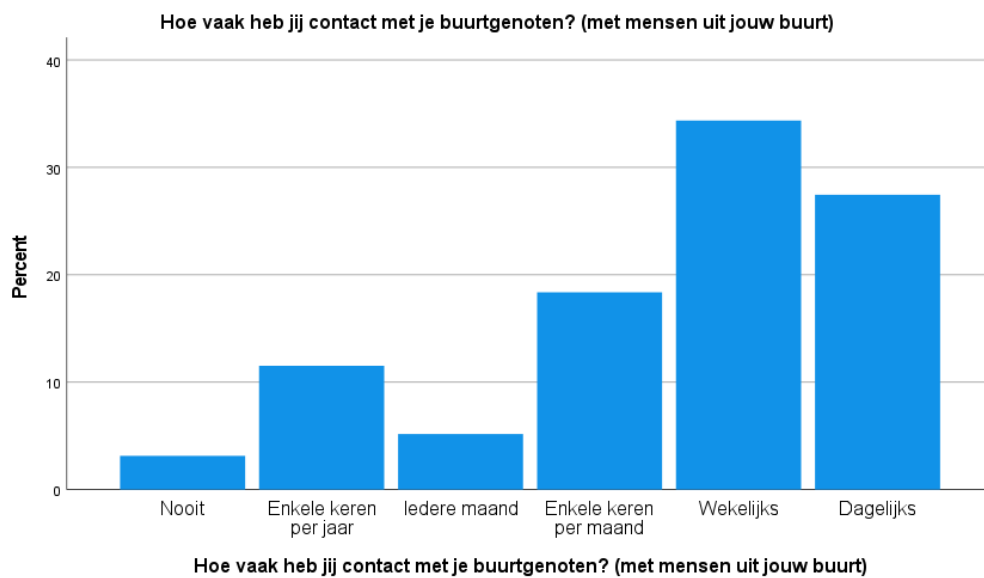
Kwaliteit van contact. – De kwaliteit van het contact met buurtgenoten wordt over het algemeen als prettig ervaren (zie Figuur 5.3). Een ruime meerderheid geeft aan dat het contact 'prettig' (63,6%) of 'zeer prettig' (21,3%) is. Voorts kunnen we concluderen dat de aard van het contact een sterkere invloed heeft dan de frequentie of manier van het contact (Figuur 5.4). De rapportcijfers lopen namelijk sterk uiteen: de beoordeling van de buurt is zeer goed ($M=8,61$) te noemen indien buurtbewoners zeer prettig contact hebben, terwijl zij gemiddeld genomen een zware onvoldoende ($M=4,65$) geven indien zij aangeven 'zeer onprettig' contact te hebben. Ook 'onprettig' contact leidt tot een onvoldoende waardering van de buurt ($M=5,41$). Samengevat: uit de analyse blijkt dat naarmate de kwaliteit van het contact met buurtgenoten toeneemt, de buurtbeoordeling ook significant toeneemt.

We kunnen dit verband ook als volgt illustreren: het percentage respondenten dat aangeeft prettig of zeer prettig contact te hebben met buurtgenoten ligt in goed beoordeelde gemeenten zoals Bergen (82%), Bloemendaal (87%) en Steenbergen (89%) doorgaans wat hoger dan in laag beoordeelde gemeenten zoals Maassluis (82%), Terneuzen (75%) en Rheden (75%). Zoals de scores van Bergen en Maassluis laten zien, zijn er uiteraard altijd ook afwijkingen van het algemene patroon.

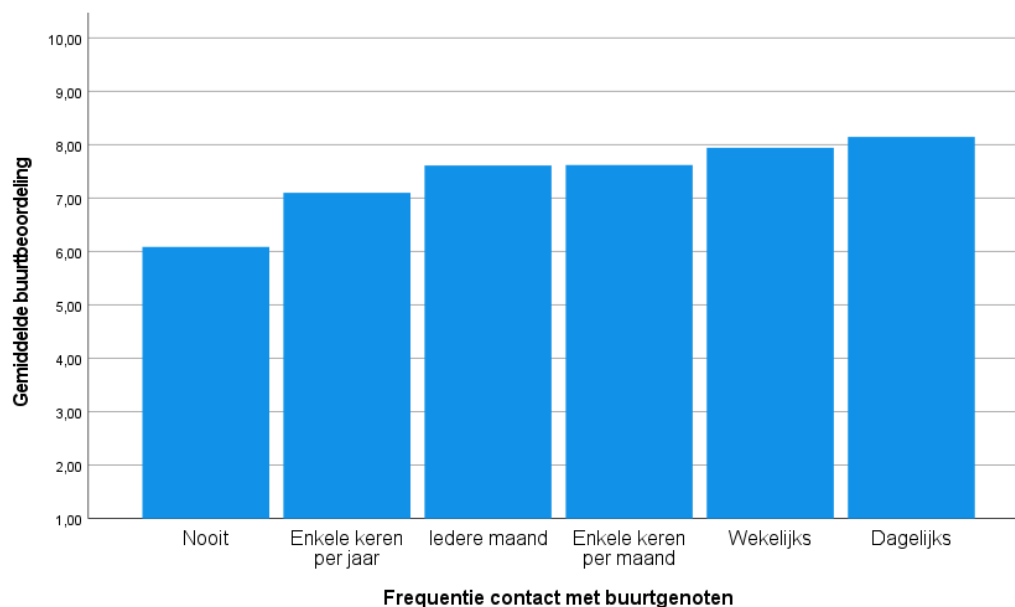
Mate van verbondenheid. – Een vergelijkbare survey-vraag over de mate van verbondenheid met buurt levert hetzelfde beeld op. Ongeveer een derde van de ondervraagden voelt zich 'sterk' of 'zeer sterk' verbonden met hun buurtgenoten, en ongeveer de helft geeft aan zich 'enigszins verbonden' te voelen met de buurt (zie Figuur 5.5). Naarmate de verbondenheid van buurtgenoten toeneemt, neemt de buurtbeoordeling ook significant toe (Figuur 5.6).

Tot slot: de Coronapandemie heeft volgens de ruime meerderheid van onze respondenten over het algemeen niet of nauwelijks invloed gehad op de mate van contact met buurtgenoten. Ongeveer 70% geeft aan dat het contact ongeveer even sterk is gebleven (zie Figuur 5.7).

Figuur 5.1 – Aantal contactmomenten met buurtgenoten.

Figuur 5.2 – Invloed van frequentie van contact op buurtbeoordeling

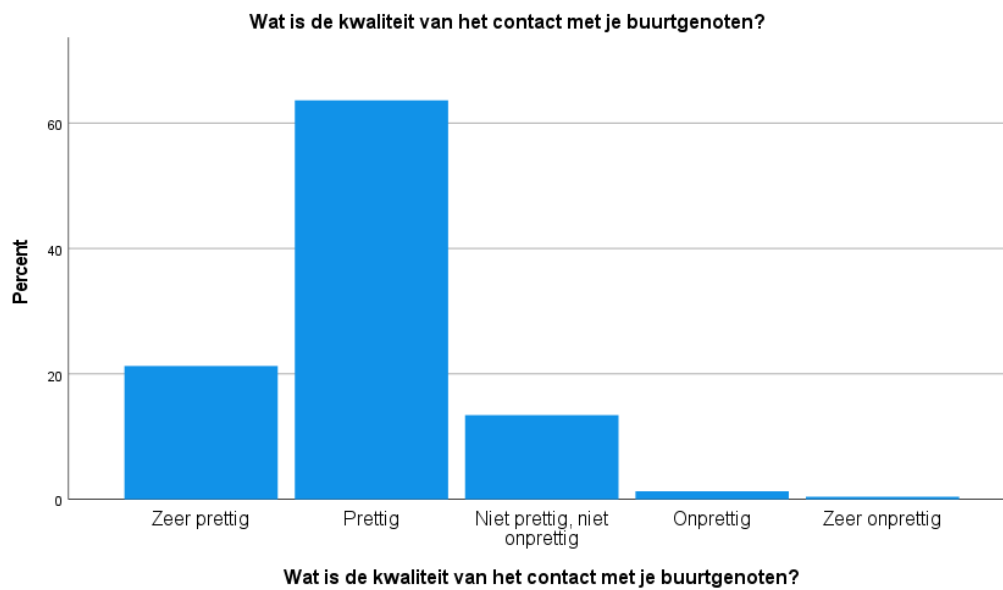
Frequentie	N	Percentage	Gemiddelde buurtbeoordeling	SD
Nooit (0)	1016	3,1%	6,09	1,87
Enkele keren per jaar (1)	3727	11,5%	7,10	1,56
Iedere maand (2)	1672	5,2%	7,61	1,32
Enkele keren per maand (3)	5946	18,4%	7,62	1,35
Wekelijks (4)	11121	34,4%	7,94	1,20
Dagelijks (5)	8885	27,4%	8,15	1,25

Tabel 5.1 – Manieren van contact met buurtgenoten en relatie met buurtbeoordeling

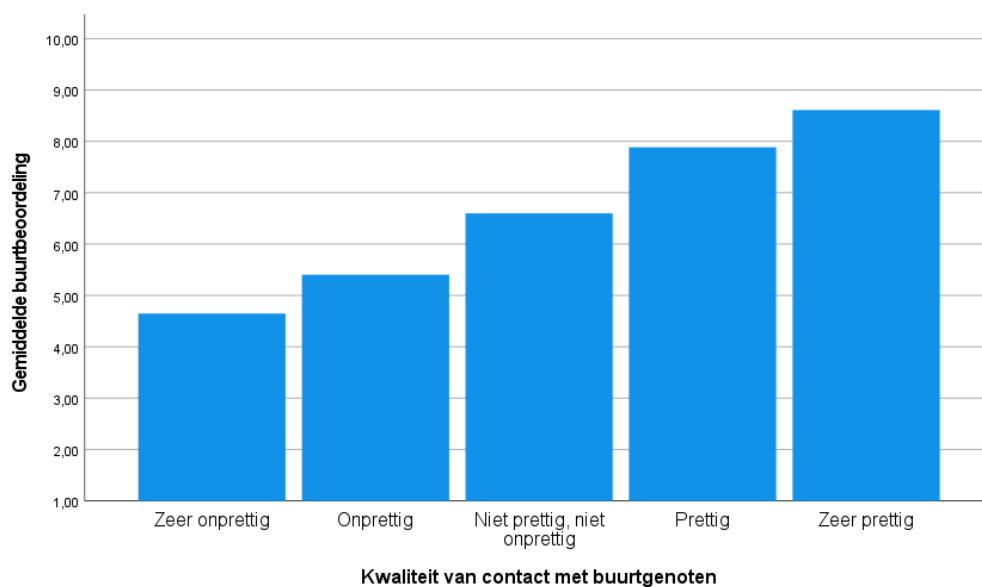
	N	Percentage	Gemiddelde buurtbeoordeling	SD
Via een buurtapp (bijv. Nextdoor, Peerby, whatsappgroep).	9327	23,2%	8,05	1,22
Persoonlijk, via telefoon of online.	9246	23,0%	8,05	1,24
Op straat (groeten, praatje maken).	29209	72,7%	7,84	1,32
We gaan op bezoek bij elkaar.	9399	23,4%	8,18	1,16
Anders, namelijk:	1774	4,4%	7,70	1,49

Noot: percentage telt niet op tot 100 omdat respondenten meerdere manieren konden noemen.

Figuur 5.3 – Kwaliteit van contact met buurtgenoten.

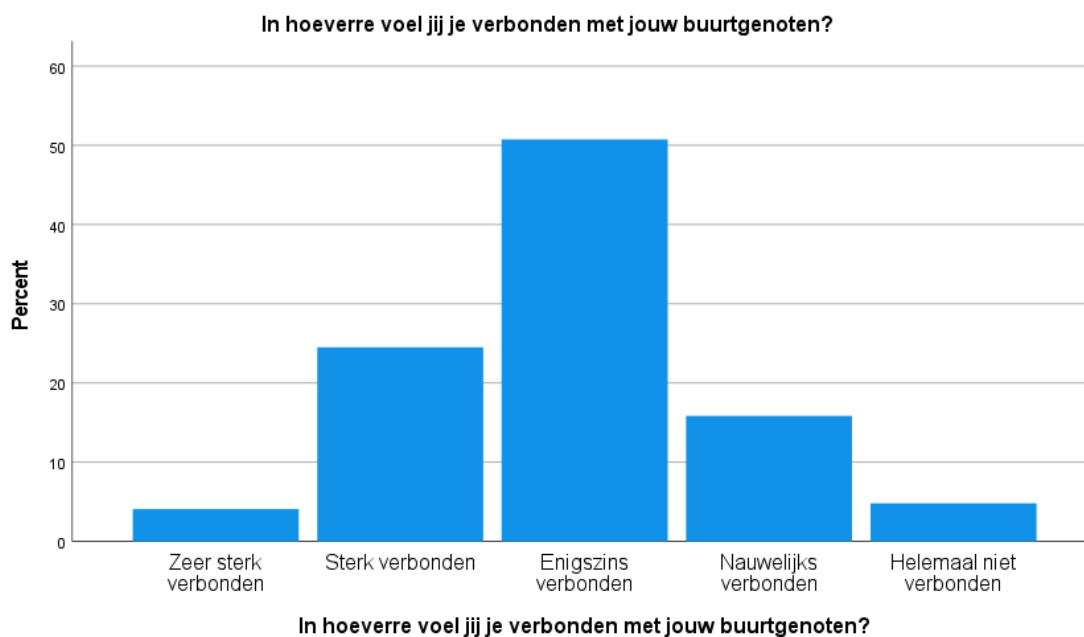

Figuur 5.4 – Invloed van aard van contact op buurtbeoordeling

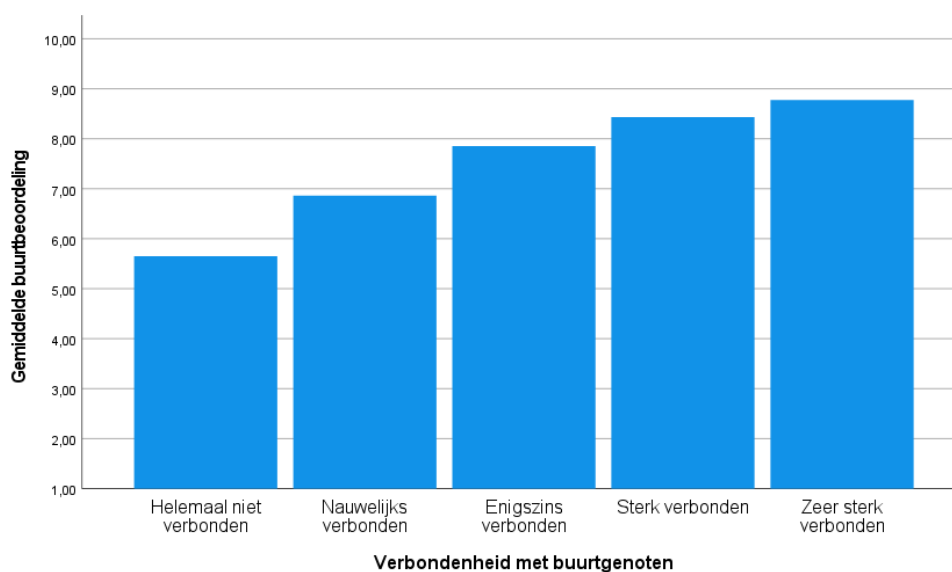

Kwaliteit contact	N	Percentage	Gemiddelde buurtbeoordeling	SD
Zeer onprettig (0)	125	0,4%	4,65	1,96
Onprettig (1)	401	1,3%	5,41	1,56
Niet prettig, niet onprettig (2)	4215	13,4%	6,60	1,44
Prettig (3)	19980	63,6%	7,89	1,11
Zeer prettig (4)	6676	21,3%	8,61	1,01

Figuur 5.5 – Verbondenheid met buurtgenoten.

Figuur 5.6 – Invloed van betrokkenheid met bewoners op buurtbeoordeling

Verbondenheid	N	Percentage	Gemiddelde buurtbeoordeling	SD
Helemaal niet verbonden	1559	4,8%	5,65	1,85
Nauwelijks verbonden	5133	15,8%	6,86	1,44
Enigszins verbonden	16441	50,8%	7,85	1,13
Sterk verbonden	7934	24,5%	8,43	0,98
Zeer sterk verbonden	1321	4,1%	8,78	1,39

Figuur 5.7 – Verschil contact met buurtgenoten na Corona.

5.2 Hulp geven aan buurtgenoten

De verschillende manieren waarop respondenten aangeven hun buurtgenoten te helpen, zijn weergegeven in tabel 5.2. Hieruit blijkt dat de relatief eenvoudige hulp van het aannemen van pakketjes het meeste wordt genoemd. Ongeveer de helft (48,5%) van alle ondervraagden doet dat 'vaak' en ook een groot deel (42,0%) doet dit 'soms'. Het bewaren van de huissleutel staat op nummer 2 van hulp die wordt gegeven bij de categorie 'vaak' (28,3%). Op de derde plaats staat het oogje in het zeil houden of verzorgen van de planten wanneer buurtgenoten afwezig zijn (21,5%). Indien we de categorieën 'vaak' en 'soms' samenvoegen, staat deze laatstgenoemde manier van hulp zelfs op de tweede plaats (gezamenlijk 69,5%). Alle andere vormen van hulp aan buurtgenoten komen beduidend minder vaak voor. Bij de open vraag ('Anders, namelijk...') wordt voornamelijk het plaatsen van de container bij de weg, het uitlenen van de auto en advies geven genoemd als vormen van hulp die verleend wordt aan buurtgenoten.

Houdt het bieden van hulp aan buurtbewoners verband met de buurtbeoordeling? Een algemeen antwoord op deze vraag valt af te lezen in Figuur 5.8 Ook zijn in tabel 5.3 de gemiddelde buurtbeoordelingen weergegeven, uitgesplitst naar de verschillende manieren en frequenties van hulp die respondenten konden aangeven. De rapportcijfers lopen weer duidelijk uiteen: de beoordeling van de buurt is veel positiever ($M=8,09$) indien buurtbewoners

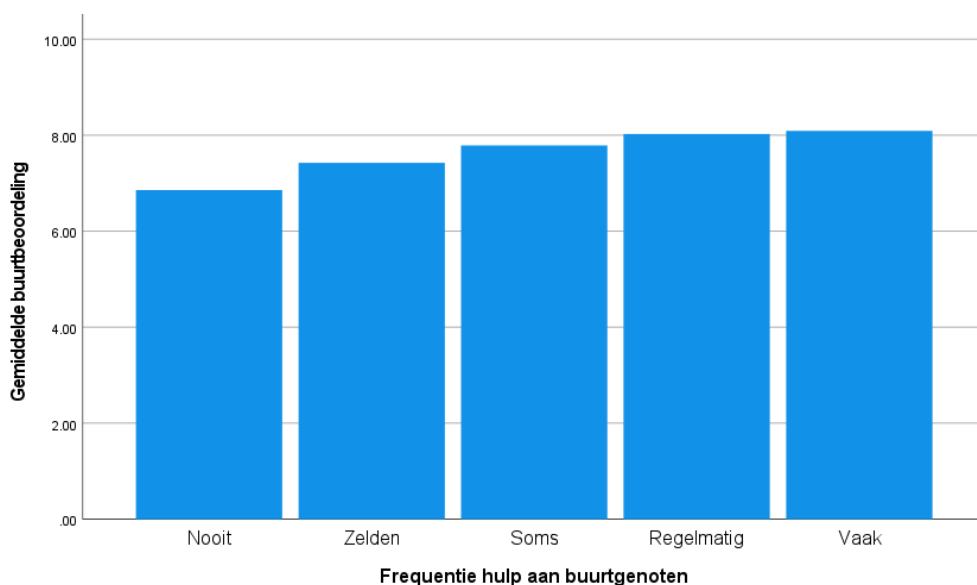
vaak hulp bieden, terwijl zij een beduidend lager oordeel ($M=6,86$) geven indien zij aangeven nooit hulp te bieden. Afgaande op de correlaties hebben het oogje in het zeil houden en/of verzorgen van de planten en het bewaren van de sleutel duidelijk de sterkste invloed van alle vormen van hulp. Bij veel andere vormen van hulp is de relatie veel zwakker en er lijkt in veel gevallen ook helemaal geen lineair verband te zijn. Dat laatste houdt in dat ondervraagden die bijvoorbeeld vaak boodschappen doen voor hun buurtgenoten of vaak helpen bij persoonlijke verzorging of de administratie helemaal niet positiever oordelen over hun buurt zijn dan mensen die aangeven dat ze dit soms of zelden doen.

Tot slot: we hebben respondenten ook gevraagd of zij tijdens de Coronapandemie meer of minder hulp hebben geboden aan hun buurtgenoten. Het lijkt erop dat dit, afgaande op hun antwoorden, maar weinig invloed heeft gehad. Ongeveer 70% geeft aan dat de mate van hulp aan buurtgenoten ongeveer hetzelfde gebleven is de overige respondenten zijn minder of meer gelijkmatig verdeeld over de overige twee antwoordcategorieën 'meer hulp' en 'minder hulp' (niet weergegeven in tabel/figuur).

Tabel 5.2 – Hulp aan buurtgenoten

	Vaak	Soms	Zelden	Nooit
Oogje in het zeil houden of planten verzorgen wanneer buurtgenoten afwezig zijn	21,5%	48,0%	15,0%	15,6%
Pakketjes aannemen	48,5%	42,0%	6,1%	3,4%
Oppassen op de kinderen	1,7%	7,0%	12,2%	79,1%
Huisdieren verzorgen of uitlaten	5,0%	19,3%	13,9%	61,8%
Boodschappen doen of koken	2,7%	16,7%	21,5%	59,1%
Klusjes in huis of in de tuin	2,8%	19,8%	21,3%	56,0%
Helpen bij persoonlijke verzorging of verpleging	1,0%	6,4%	12,4%	80,1%
Helpen bij administratie, computer of internet	1,7%	12,3%	15,4%	70,6%
Bewaren van de huissleutel	28,3%	24,8%	9,8%	37,1%

Figuur 5.8 – Invloed van hulp aan buurtgenoten op buurtbeoordeling

Frequentie hulp	N	Percentage	Gemiddelde buurtbeoordeling	SD
Nooit (0)	3385	10,5%	6,86	1,72
Zelden (1)	4187	13,0%	7,42	1,43
Soms (2)	8744	27,2%	7,79	1,30
Regelmatig (3)	10714	33,4%	8,02	1,21
Vaak (4)	5087	15,8%	8,09	1,39

Noot: gemiddelde van alle negen hulppitem is als volgt in categorieën ingedeeld: Nooit = 0 - 0.3, Zelden = 0.3 - 0.5, Soms = 0.5 - 0.9, Regelmatig = 0.9 - 1.6, Vaak = 1.6 - 3.

Tabel 5.3 – Gemiddelde buurtbeoordeling en st. deviatie, uitgesplitst naar verschillende vormen van hulp aan buurtgenoten

	Vaak	Soms	Zelden	Nooit	Corr (r)
Oogje in het zeil houden of planten verzorgen wanneer buurtgenoten afwezig zijn	8,19 (1,69)	7,91 (1,22)	7,55 (1,33)	6,97 (1,69)	.28
Pakketjes aannemen	7,96 (1,29)	7,71 (1,35)	7,24 (1,61)	6,74 (1,91)	.19
Oppassen op de kinderen	8,09 (1,37)	8,02 (1,27)	8,06 (1,19)	7,69 (1,42)	.10
Huisdieren verzorgen of uitlaten	8,06 (1,34)	7,97 (1,28)	7,93 (1,26)	7,64 (1,44)	.11
Boodschappen doen of koken	7,95 (1,44)	7,97 (1,28)	8,01 (1,21)	7,61 (1,45)	.11

Klusjes in huis of in de tuin	7,96 (1,43)	7,99 (1,25)	7,95 (1,23)	7,61 (1,46)	.12
Helpen bij persoonlijke verzorging of verpleging	7,77 (1,69)	7,97 (1,32)	8,01 (1,20)	7,71 (1,41)	.07
Helpen bij administratie, computer of internet	7,89 (1,51)	7,96 (1,28)	7,95 (1,25)	7,69 (1,42)	.08
Bewaren van de huissleutel	8,18 (1,38)	7,90 (1,24)	7,77 (1,30)	7,38 (1,53)	.24

Noot: correlatie (r) met de buurtbeoordeling

5.3 Activiteiten en initiatieven in de buurt

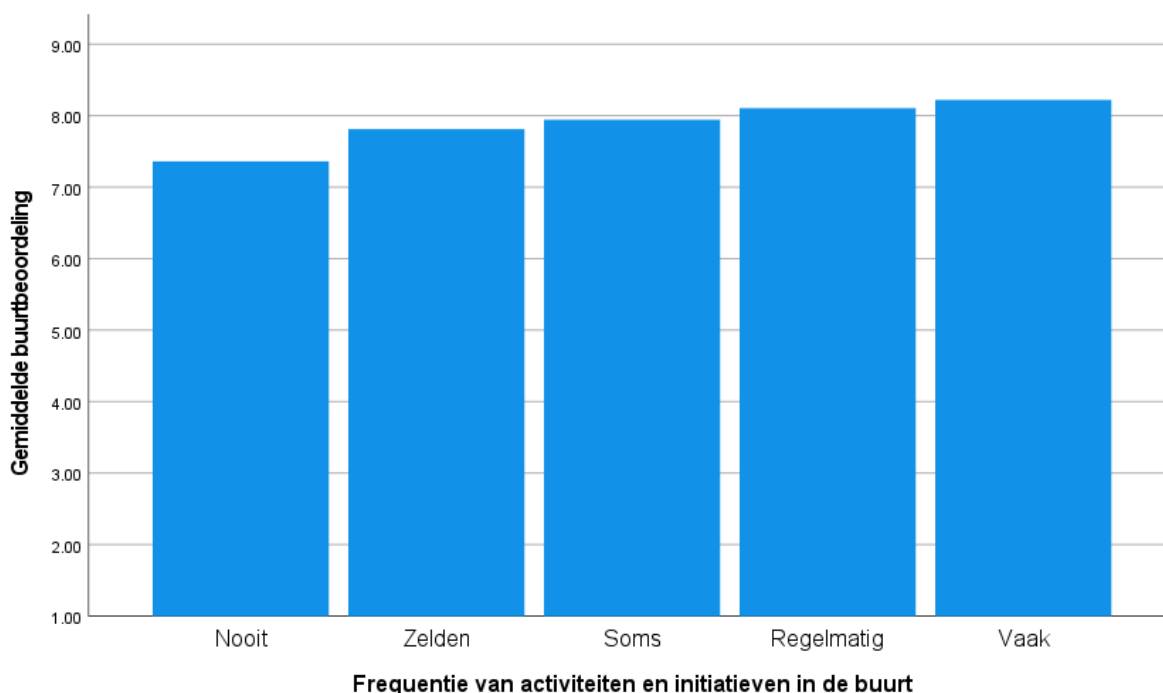
Activiteiten en buurtinitiatieven. – Laten we nu de aandacht richten op activiteiten in de buurt en de betrokkenheid van buurtbewoners. Tabel 5.4 laat de frequentie van verschillende activiteiten en initiatieven in de buurt zien, zoals aangegeven door de respondenten. Nemen we ‘vaak’ en ‘soms’ samen, dan staat het buurtfeest (of -borrel/barbecue) overduidelijk op de eerste plaats, dit is de meest voorkomende activiteit. Bij de open vraag (‘Anders, namelijk...’) wordt voornamelijk samen sporten en gezamenlijke klusdagen genoemd als activiteiten en initiatieven die plaatsvinden in de buurt.

Figuur 5.9 laat vervolgens zien dat er een positief verband is tussen de frequentie van de activiteiten en de beoordeling van de buurt. Tabel 5.5 laat voorts meer specifiek zien dat alle soorten activiteiten en initiatieven gemiddeld vaker plaatsvinden in beter beoordeelde buurten. Zo geven bijvoorbeeld ondervraagden uit buurten waar vaak een buurtfeest, -borrel of -barbecue plaatsvindt het cijfer 8,2, terwijl de buurt met een 7,5 wordt beoordeeld indien deze gezamenlijk buurtactiviteit zelden of nooit plaatsvindt. Voor elke activiteit geldt: hoe vaker het plaatsvindt, des te beter voor de buurt.

Tabel 5.4 – Activiteiten of initiatieven in de buurt

	Vaak	Soms	Zelden of nooit
Buurtfeest, -borrel, -barbecue	4,6%	41,3%	54,1%
Samen sport kijken (bijv. voetbal, schaatsen)	1,4%	11,1%	87,6%
Boeken ruilen, minibibliotheek	7,4%	21,9%	70,7%
Eten uitdelen	2,6%	20,5%	76,9%
Gezamenlijk onderhoud van speeltuin	2,0%	8,8%	89,2%
Groene of duurzame initiatieven (zoals buurttuin of klimaataanpak)	4,7%	14,4%	81,0%

Figuur 5.9 – Invloed van frequentie activiteiten of initiatieven in de buurt op beoordeling buurt

Frequentie activiteiten en initiatieven	N	Percentage	Gemiddelde buurtbeoordeling	SD
Nooit	10279	33,5%	7,36	1,52
Zelden	7547	24,6%	7,81	1,30
Soms	4963	16,2%	7,94	1,28
Regelmatig	2979	9,7%	8,11	1,73
Vaak	4917	16,0%	8,22	1,17

Noot. Gemiddelde score van frequentie van activiteiten en initiatieven is als volgt ingedeeld: Nooit = 0 - 0.1, Zelden = 0.1 - 0.2, Soms = 0.2 - 0.4, Regelmatig = 0.4 - 0.6, Vaak = 0.6 - 2.

Tabel 5.5 – Gemiddelde buurtbeoordeling en st. deviatie, uitgesplitst naar verschillende vormen van activiteiten in initiatieven in de buurt

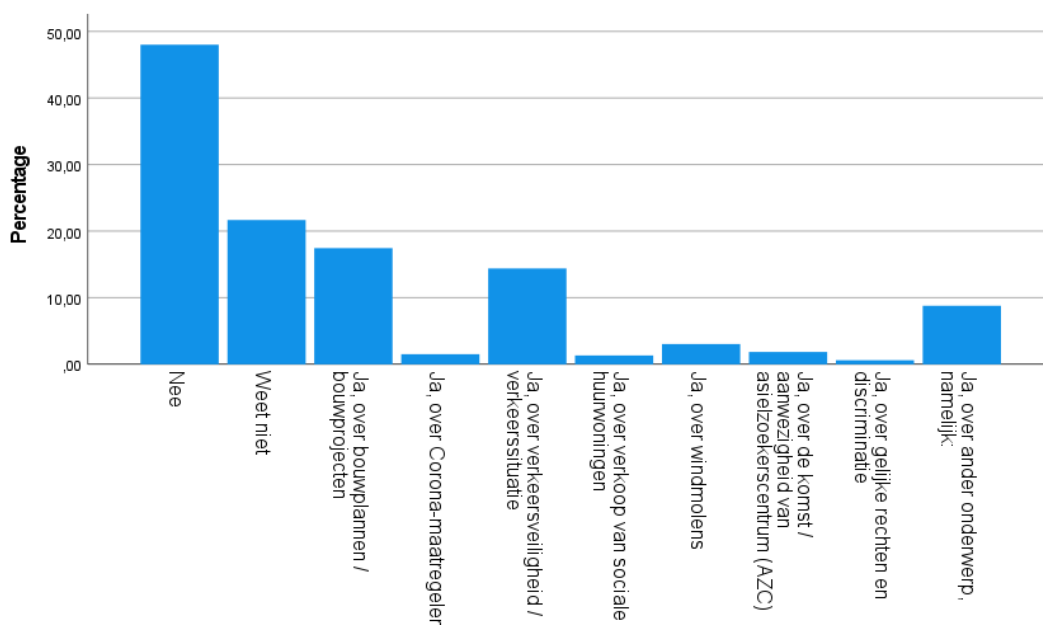
	Vaak	Soms	Zelden of nooit
Buurtfeest, -borrel, -barbecue	8,20 (1,40)	8,08 (1,22)	7,50 (1,44)
Samen sport kijken (bijv. voetbal, schaatsen)	8,08 (1,33)	8,15 (1,20)	7,71 (1,40)
Boeken ruilen, minibibliotheek	8,20 (1,16)	8,00 (1,22)	7,65 (1,43)
Eten uitdelen	8,04 (1,34)	8,01 (1,24)	7,69 (1,42)
Gezamenlijk onderhoud van speeltuin	8,18 (1,26)	8,09 (1,20)	7,72 (1,40)

Groene of duurzame initiatieven (zoals buurttuin of klimaataanpak)	8,27 (1,16)	8,06 (1,18)	7,68 (1,42)
--	-------------	-------------	-------------

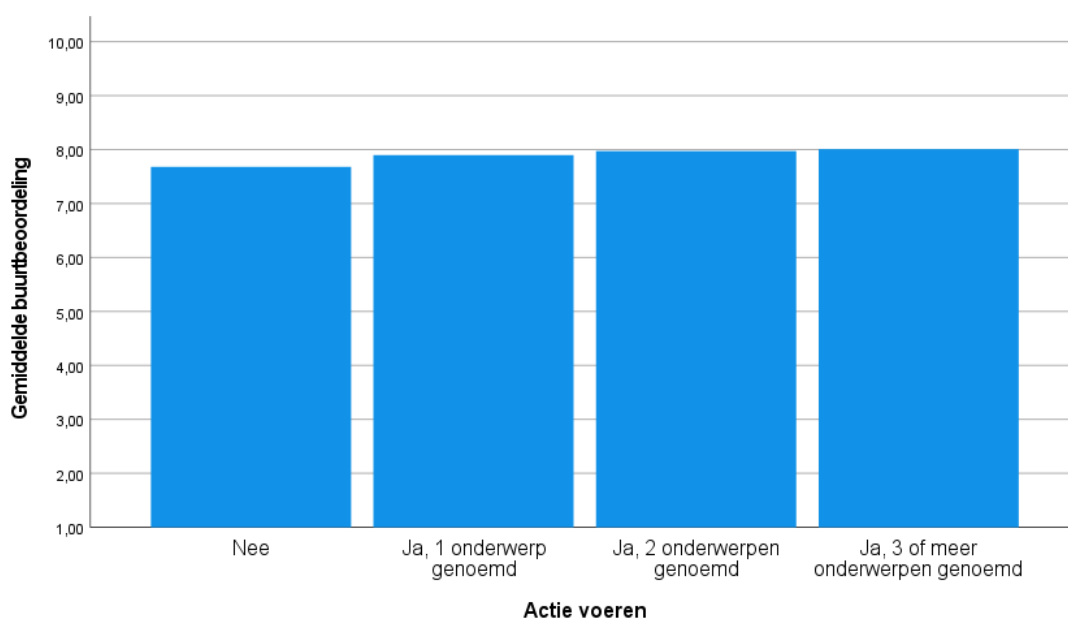
Protestacties in de buurt. – Figuur 5.10 neemt vervolgens een ander type activiteit in ogenschouw, namelijk actievoeren, zoals het verspreiden van een petitie. De twee vaakst genoemde onderwerpen van buurtprotest zijn bouwplannen en -projecten (17,4%) en de verkeerssituatie (14,4%). Een krappe minderheid van de ondervraagden (48,0%) geeft aan dat er in de buurt nooit actie wordt gevoerd. Bij de open vraag ('Anders, namelijk...') worden de aanschaf van een AED, verduurzaming, energiebesparing, meer groenvoorzieningen en minder geluidsoverlast nog genoemd als vormen van actievoeren in de buurt.

Omdat protestgedrag meestal wordt geassocieerd met grieven en onvrede, zou men misschien verwachten dat protesten vaker plaatsvinden in de slechtere buurten. Uit figuur 5.11 blijkt echter dat in het algemeen genomen het omgekeerde het geval is, hoewel het niet om hele grote verschillen gaat: er is sprake van een significant positievere buurtbeoordeling wanneer er veel actie wordt gevoerd in de buurt ($M=8,05$) dan wanneer er helemaal geen actie wordt gevoerd ($M=7,69$). Tabel 5.6 laat voorts meer specifiek zien dat niet alle verschillende onderwerpen van protest er op dezelfde manier toe doen. Het blijkt dat het onderwerp een belangrijke rol speelt: in betere buurten wordt actie gevoerd over bouwplannen/bouwprojecten en de verkeersveiligheid, terwijl protestacties tegen de verkoop van sociale huurwoningen en discriminatie/uitsluiting juist plaatsvinden in buurten die minder goed beoordeeld worden. De onderliggende causaliteit van oorzaak-gevolg is op basis van onze gegevens echter +niet vast te stellen. Het ligt bijvoorbeeld eerder voor de hand dat in slechtere wijken vaker een aanleiding is voor het voeren van actie tegen de verkoop van sociale huurwoningen, dan dat het plaatsvinden van zo'n protest een negatieve invloed heeft op de buurt.

Figuur 5.10 – Wordt er in jouw buurt wel eens actie gevoerd, zoals het verspreiden van een buurt-petitie? Zo ja, over welk onderwerp? (meerdere antwoorden mogelijk).

Figuur 5.11 – Invloed van actie voeren in de buurt op beoordeling buurt

Actie voeren	N	Percentage	Gemiddelde buurtbeoordeling	SD
Nee	14714	46,6%	7,69	1,47
Weet niet	6644	21,1%	7,68	1,34
Ja, 1 onderwerp genoemd	6503	20,6%	7,90	1,30
Ja, 2 onderwerpen genoemd	2803	8,9%	7,97	1,26
Ja, 3 of meer onderwerpen genoemd	886	2,8%	8,01	1,26

Tabel 5.6 – Gemiddelde buurtbeoordeling (en stdev), uitgesplitst naar verschillende soorten protestacties in de buurt

Onderwerp	N	Percentage	Gemiddelde buurtbeoordeling	SD
Nee	14714	48,0%	7,69	1,47
Weet niet	6644	21,7%	7,68	1,34
Ja, over bouwplannen / bouwprojecten	5347	17,4%	8,00	1,24
Ja, over Corona-maatregelen	462	1,5%	7,73	1,43
Ja, over verkeersveiligheid / verkeerssituatie	4408	14,4%	8,06	1,18
Ja, over verkoop van sociale huurwoningen	403	1,3%	7,59	1,39
Ja, over windmolens	936	3,1%	7,98	1,22
Ja, over de komst / aanwezigheid van asielzoekerscentrum (AZC)	563	1,8%	7,76	1,37
Ja, over gelijke rechten en discriminatie	189	0,6%	7,47	1,65
Ja, over ander onderwerp, namelijk:	2689	8,8%	7,80	1,40

5.4 Aanbod en kwaliteit van voorzieningen

Voorzieningen in een buurt zoals cafés, winkels en scholen kunnen een belangrijke ontmoetingsplek zijn voor bewoners, en zodoende dus bijdrage aan de sociale cohesie in een buurt. Zo komt in het tweede deel van dit onderzoek (de nadere analyse van twee Amsterdamse buurten) bijvoorbeeld naar voren dat oudere bewoners behoefte hebben aan een plek om samen te komen in de buurt, zoals een koffietentje.

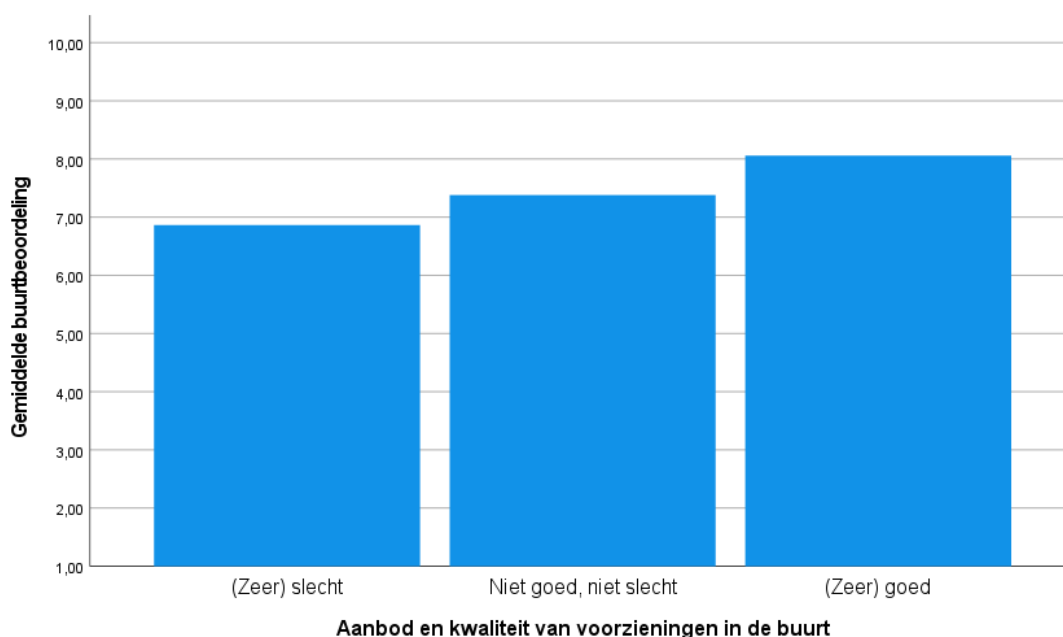
Tabel 5.7 laat zien dat respondenten opvallend genoeg de kwaliteit van medische voorzieningen in hun buurt het best beoordelen: 80,9% van de respondenten geeft aan de kwaliteit van medische voorzieningen 'goed' of 'zeer goed' te vinden. Het gaat hier bijvoorbeeld om de huisarts, tandarts of fysiotherapeut. Ook de kwaliteit van winkels voor dagelijkse boodschappen worden over het algemeen goed of zeer goed beoordeeld (78,1%). De kwaliteit van culturele voorzieningen in de buurt zoals een bioscoop of theater wordt het minst goed beoordeeld. Slechts 32,4% van de respondenten geeft aan zulke voorzieningen in de buurt goed of zeer goed te vinden, en 35,1% van de respondenten geeft aan de culturele voorzieningen slecht of zeer slecht te vinden.

Het gemiddelde oordeel van het aanbod en de kwaliteit van allerlei voorzieningen in buurt, dus alle voorzieningen samen genomen, heeft een redelijk sterk verband met de beoordeling ($r = .33$) van de buurt. In figuur 5.12 zien we dat de gemiddelde beoordeling van de buurt van ondervraagden die de voorzieningen (zeer) slecht vinden ($M = 6,87$) duidelijk lager is dan van de ondervraagden die de voorzieningen (zeer) goed vinden ($M = 8,06$). Tabel 5.7 laat de gemiddelde buurtbeoordeling zien, uitgesplitst naar de oordelen van de respondenten over verschillende soorten voorzieningen. Het sterkste verband met de beoordeelde kwaliteit van de buurt vinden we bij basisscholen ($r = .26$). Ook horeca en sportvoorzieningen zijn sterk gerelateerd, terwijl openbaar vervoer, winkels, en zorgvoorzieningen iets minder sterk positief verband houden met een goede buurtbeoordeling.

Tabel 5.7 – Beoordeling van het aanbod en de kwaliteit van de voorzieningen in de buurt.

	(Zeer) goed	Niet goed, niet slecht	(Zeer) slecht
Basisscholen	75,1%	21,1%	3,8%
Winkels voor dagelijkse boodschappen	78,1%	13,0%	9,0%
Horeca	50,8%	29,9%	19,3%
Cultuur	32,4%	32,6%	35,1%
Openbaar vervoer	68,1%	19,9%	12,1%
Sportvoorzieningen	64,7%	27,0%	8,2%
Wijkcentrum / Buurt- of dorpshuis	52,3%	34,3%	13,4%
Medische voorzieningen	80,9%	13,2%	5,9%
Zorgvoorzieningen	50,4%	35,1%	14,5%

Figuur 5.12 - Invloed van aanbod en kwaliteit van voorzieningen op beoordeling buurt

Aanbod en kwaliteit voorzieningen	N	Percentage	Gemiddelde buurtbeoordeling	SD
(Zeet) slecht	1329	4,5%	6,87	1,90
Niet goed, niet slecht	10434	35,1%	7,38	1,43
(Zeet) goed	17986	60,5%	8,06	1,22

Tabel 5.8 – Gemiddelde buurtbeoordeling (en stdev), uitgesplitst naar verschillende voorzieningen

Voorzieningen	(Zeet) goed	Niet goed, niet slecht	(Zeet) slecht	Corr (r) buurt-beoordeling
Basisscholen	7,94 (1,27)	7,32 (1,48)	6,85 (1,94)	.26
Winkels voor dagelijkse boodschappen	7,87 (1,32)	7,51 (1,50)	7,28 (1,63)	.19
Horeca	8,02 (1,28)	7,68 (1,34)	7,24 (1,56)	.24
Cultuur	8,05 (1,27)	7,83 (1,31)	7,44 (1,49)	.20
Openbaar vervoer	7,86 (1,32)	7,64 (1,42)	7,44 (1,58)	.15
Sportvoorzieningen	7,97 (1,26)	7,51 (1,44)	7,05 (1,72)	.24
Wijkcentrum / Buurt- of dorpshuis	7,99 (1,25)	7,62 (1,40)	7,26 (1,65)	.21
Medische voorzieningen	7,87 (1,30)	7,40 (1,54)	7,13 (1,77)	.22
Zorgvoorzieningen	7,96 (1,30)	7,64 (1,38)	7,42 (1,57)	.17

5.5 Overlast, criminaliteit en veiligheid

Een krappe meerderheid van de ondervraagden (52,1%) geeft aan zelden of nooit last te hebben van criminaliteit in de buurt; 34% ervaart een beetje last en 6,6% ernstige last (zie tabel 5.9). We hebben vervolgens ook onderzocht in hoeverre ervaren last van criminaliteit samenhangt met de beoordeling van de buurt (figuur 5.13). De conclusie is dat deze ervaringen

een sterk negatief verband hebben met de ervaren kwaliteit van de woonomgeving: dat gemiddelde buurtbeoordeling daalt fors naarmate er meer criminaliteit in de buurt is. Het verschil tussen 'niet of nauwelijks last' ($M=8,19$) en 'ernstige last' ($M=6,03$) is meer dan twee punten.

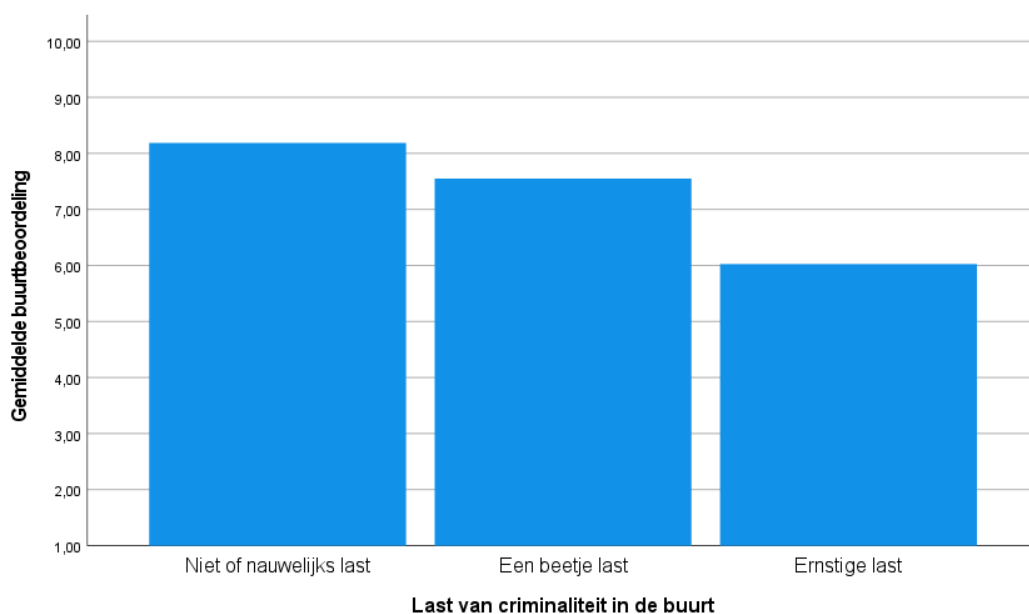
We hebben ook gevoelens van veiligheid bevraagd. Tabel 5.10 laat zien dat ongeveer 72 procent van de respondenten zich 's avonds zelden of nooit onveilig voelt in de buurt. Daarentegen voelt ongeveer 5 procent van de ondervraagden zich vaak 's avonds onveilig, en 19 procent soms. We hebben ook gevraagd naar de ervaren onveiligheid *overdag*. Dat maakt zoals verwacht een verschil: de percentages liggen dan op respectievelijk 2 procent en 10 procent. Ter vergelijking: de Veiligheidsmonitor 2019 (CBS, 2020) stelt een vergelijkbare, algemene vraag – zonder aan te geven of dit overdag of 's avonds betreft – en concludeerde dat 1 procent van de mensen zich 'vaak' en 14 procent zich 'wel eens' onveilig voelt in de eigen buurt. De verschillende redenen waarom mensen zich onveilig voelen zijn weergegeven in figuur 5.14. Veruit de belangrijkste reden is de categorie 'rondhangende jongeren, onguere types, criminaliteit' – 74% procent van de ondervraagden noemt deze reden.

Of mensen zich veilig of juist onveilig voelen hangt sterk samen met de beoordeling van de buurt. Dat blijkt duidelijk uit figuur 5.15. Respondenten die zich veilig voelen wonen voornamelijk in de betere buurten wonen. Respondenten die zich vaak onveilig voelen in de buurt, beoordelen hun buurt gemiddeld met slechts een 4,9, terwijl de gemiddelde buurtbeoordeling een 8,1 bedraagt bij de ondervraagden die zich nooit onveilig voelen in hun buurt. Dit verband kunnen we op het geaggregeerde gemeenteniveau ook als volgt illustreren: we zien over het algemeen lagere gemiddelde rapportcijfers in gemeenten waarin respondenten zich meer onveilig voelen, zoals Tiel ($M=6,97$), Kerkrade ($M=6,89$), Vlaardingen ($M=6,85$) en Hulst ($M=7,61$). In deze vier gemeenten geeft circa 15 procent aan zich 's avonds vaak onveilig te voelen.

Tabel 5.9 – Ervaren last van criminaliteit in de buurt

Last van criminaliteit	N	Percentage	Gemiddelde buurtbeoordeling	SD
Niet of nauwelijks last	15936	52,1%	8,19	1,10
Een beetje last	10409	34,0%	7,55	1,33
Ernstige last	2009	6,6%	6,03	1,82
Weet niet, geen antwoord	2242	7,3%	7,46	1,47

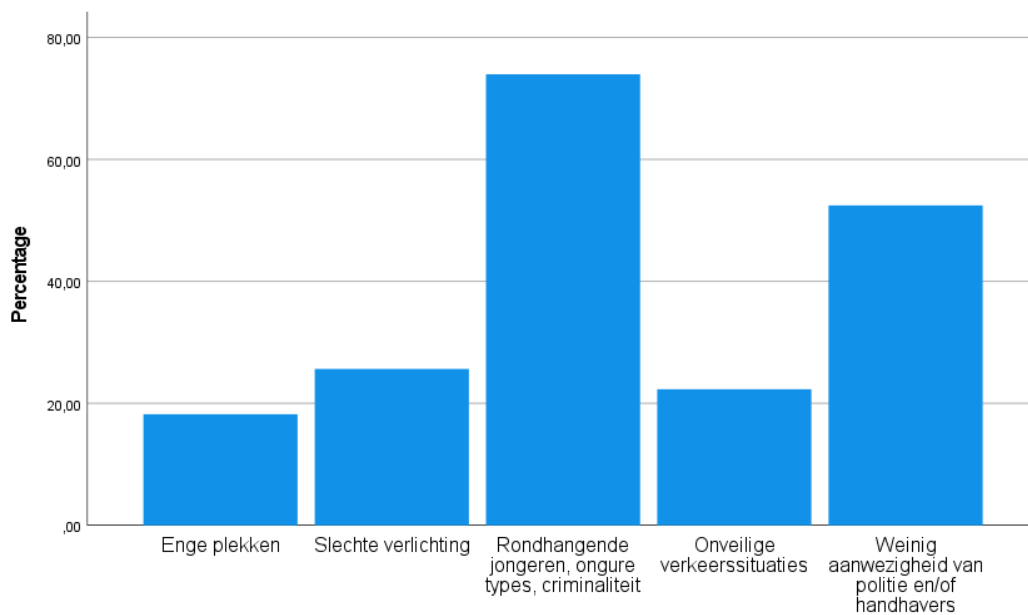
Figuur 5.13 – Invloed van criminaliteit in de buurt op buurtbeoordeling

Tabel 5.10 – Gemiddelde buurtbeoordeling, uitgesplitst naar onveilig gevoel overdag en 's avonds

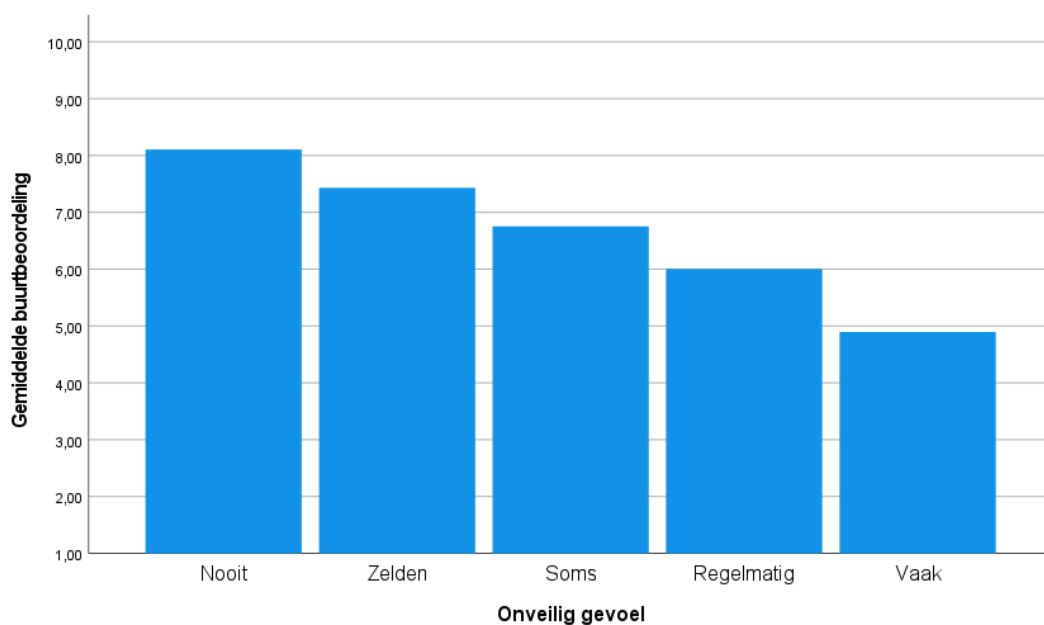
<i>Onveilig gevoel overdag</i>	Percentage	Gemiddelde Buurtbeoordeling	SD	N
Vaak (2)	2,1%	5,30	1,97	635
Soms (1)	10,0%	6,61	1,56	3090
Zelden of nooit (0)	85,0%	7,99	1,20	26308
Weet niet, geen antwoord	3,0%	7,37	1,64	933
<i>Onveilig gevoel 's avonds</i>	Percentage	Gemiddelde Buurtbeoordeling	SD	N
Vaak (2)	5,3%	5,78	1,77	1656
Soms (1)	18,9%	7,17	1,41	5872
Zelden of nooit (0)	71,8%	8,09	1,14	22266
Weet niet, geen antwoord	3,9%	7,58	1,43	1213

Figuur 5.14 - Redenen voor onveilig gevoel in de buurt

Reden voor onveilig gevoel	N	Percentage	Gemiddelde buurtbeoordeling	SD
Enge plekken	1397	18,2%	6,78	1,70
Slechte verlichting	1967	25,6%	6,80	1,66
Rondhangende jongeren, onpure types, criminaliteit	5673	74,0%	6,76	1,61
Onveilige verkeerssituaties	1713	22,3%	6,48	1,66
Weinig aanwezigheid van politie en/of handhavers	4024	52,5%	6,64	1,68

Figuur 5.15 - Invloed van veiligheid in de buurt op de buurtbeoordeling

Onveilig gevoel	Percentage	N	Gemiddelde buurtbeoordeling	SD
Nooit	73,8%	21680	8,11	1,13
Zelden	13,5%	3976	7,43	1,28
Soms	7,9%	2315	6,75	1,52
Regelmatig	3,1%	902	6,01	1,59
Vaak	1,7%	501	4,90	1,79

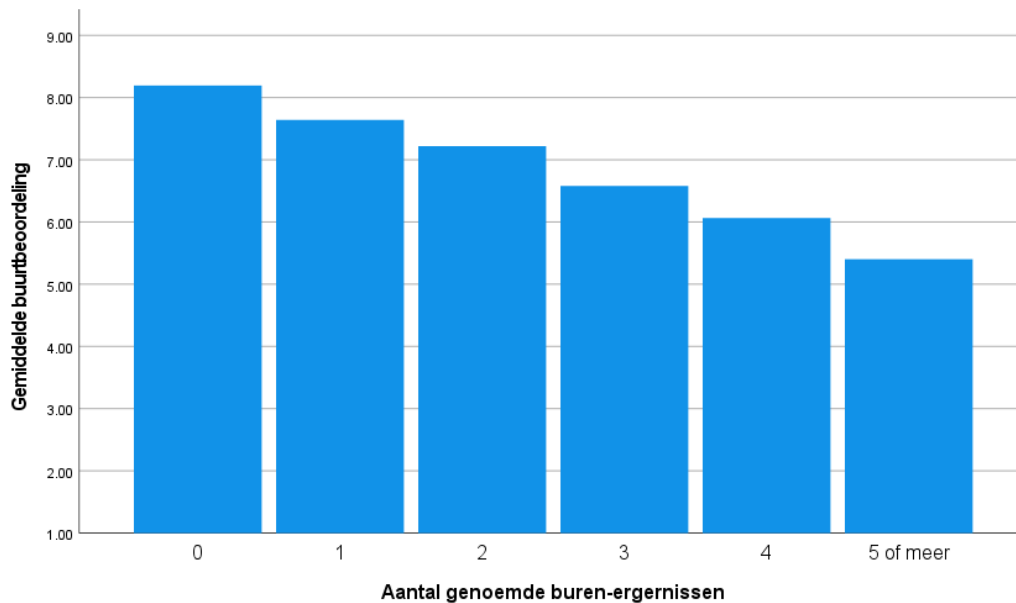
Noot: onveilig gevoel 's avonds en overdag samen. Nooit = 0 - 0.4, Zelden = 0.4 - 0.8, Soms = 0.8 - 1.2, Regelmatig = 1.2 - 1.6, Vaak = 1.6 - 2.

Tot slot van deze sectie nemen we ook ervaren overlast van directe burenen in ogenschouw. In tabel 5.11 staan de verschillende ergernissen die ondervraagden konden aangeven. Ongeveer de helft van de respondenten (52,5%) geeft aan zich nooit te ergeren aan hun burenen, maar dit percentage is sterk afhankelijk van iemands locatie. Om dit concreet te illustreren laten we ook de resultaten zien van Amsterdam. Daar zegt maar 40,5 procent van de ondervraagden dat ze zich nooit ergeren. Die mensen zonder burenen-ergernissen wonen over het algemeen in de beter beoordeelde buurten: het wel of niet ervaren van ergernis hangt samen met de buurtbeoordeling. Dit laat figuur 5.16 duidelijk zien: hoe meer burenen-ergernissen iemand ervaart, des te lager de buurt wordt beoordeeld. Deze invloed is vrij sterk.

Tabel 5.11 – Erger jij je wel eens aan je burenen? Zo ja, waarom? (meerdere antwoorden mogelijk)

	<i>Nederland</i>		<i>Amsterdam</i>	
	N	Percentage	N	Percentage
Nee, nooit last	15980	50,6%	644	40,5%
Geluidsoverlast door feestjes of muziek	5584	17,7%	447	28,1%
Geluidsoverlast door kinderen	3602	11,4%	182	11,4%
Seksgeluiden	326	1,0%	26	1,6%
Overlast door huisdieren	3037	9,6%	86	5,4%
Slecht onderhouden van tuin of oprit	3547	11,2%	135	8,5%
Rommel (bijv. in tuin of trappenhuis)	3184	10,1%	287	18,0%
Om een andere reden	6100	19,3%	392	24,6%

Figuur 5.16 – Invloed van ervaren overlast op buurtbeoordeling

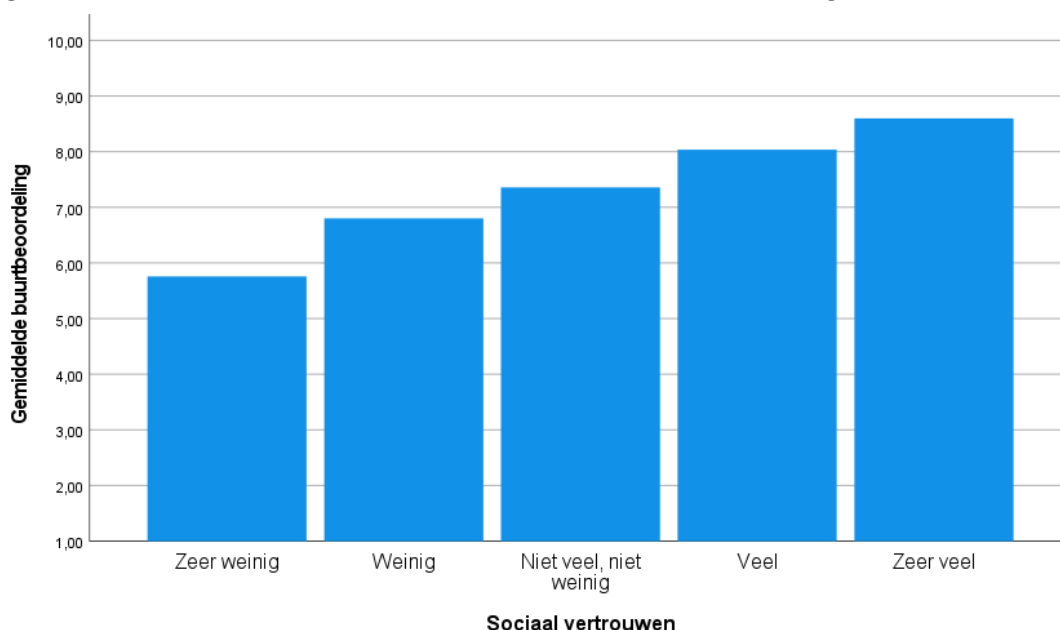
5.6 Eenzaamheid en sociaal vertrouwen

Sociaal vertrouwen. – Tot slot onderzoeken we de rol van eenzaamheid en sociaal vertrouwen. Dit waren bij beide concepten meer algemeen gestelde vragen in de vragenlijst, kunnen meer beschouwd worden als oorzaken of gevolgen van sociale cohesie. Het gaat hierbij dus niet om de meting van iemands vertrouwen in zijn of haar buurtgenoten, maar om het sociaal vertrouwen in andere mensen in het algemeen. In de enquête vroegen we respondenten in hoeverre zij denken dat mensen meestal behulpzaam proberen te zijn of dat zij meestal aan zichzelf denken. En we vroegen ook in hoeverre zij denken dat de meeste mensen in het algemeen te vertrouwen zijn of dat je niet voorzichtig genoeg kunt zijn in de omgang met mensen.⁵

Het antwoord op deze twee vragen – iemands mate van sociaal vertrouwen – hangt sterk samen met de gemiddelde buurtbeoordeling ($r=.48$). Dit sterke verband is te zien in figuur 5.17. De gemiddelde beoordeling van de buurt van ondervraagden die het meeste sociaal vertrouwen hebben ($M = 8,60$) is veel positiever dan de beoordeling van de ondervraagden het minste sociaal vertrouwen ($M = 5,76$). Het verschil van bijna drie punten is aanzienlijk.

⁵ Deze twee vragen zijn overgenomen uit de *European Social Survey* (ESS).

Figuur 5.17 – Invloed van sociaal vertrouwen op buurtbeoordeling

Sociaal vertrouwen	N	Percentage	Gemiddelde buurtbeoordeling	SD
Zeer weinig (0)	995	3,5%	5,76	1,98
Weinig (1)	2182	7,7%	6,80	1,62
Niet veel, niet weinig (2)	5939	21,0%	7,36	1,39
Veel (3)	14945	52,8%	8,04	1,06
Zeer veel (4)	4267	15,1%	8,60	1,00

Noot. Gemiddelde score van twee vertrouwen-items (0-10) is als volgt ingedeeld: Zeer weinig = 0 - 2, Weinig = 2 - 4, Niet veel, niet weinig = 4 - 6, Veel = 6 - 8, Zeer veel = 8 - 10.

Eenzaamheid.– In onze enquête zijn tot slot ook drie stellingen opgenomen die sociale en emotionele eenzaamheid meten (zie tabel 5.12).⁶ Op basis hiervan hebben we vijf categorieën geconstrueerd, oplopend van ‘nooit eenzaam’ tot en met ‘vaak eenzaam’. In vergelijking met sociaal vertrouwen hangt eenzaamheid een stuk minder sterk samen met de buurtbeoordeling ($r=.23$). Figuur 5.18 laat zien waarom. Over het algemeen geldt dat ervaren eenzaamheid een negatieve invloed heeft, maar deze invloed is niet-lineair: het gaat vooral om de groep respondenten – het gaat om 9% van de ondervraagden – die zich vaak eenzaam voelt. Hun buurtbeoordeling ($M=6,93$) ligt duidelijk het laagste. Opvallend is dat mensen die aangeven zich nooit eenzaam te voelen qua buurtbeoordeling juist een stuk lager scoren ($M=7,76$) dan mensen die zich zelden eenzaam voelen ($M=8,14$). Zich nooit eenzaam voelen is dus in die zin een ongunstig teken, dan woon je waarschijnlijk niet in de best beoordeelde buurten van Nederland.

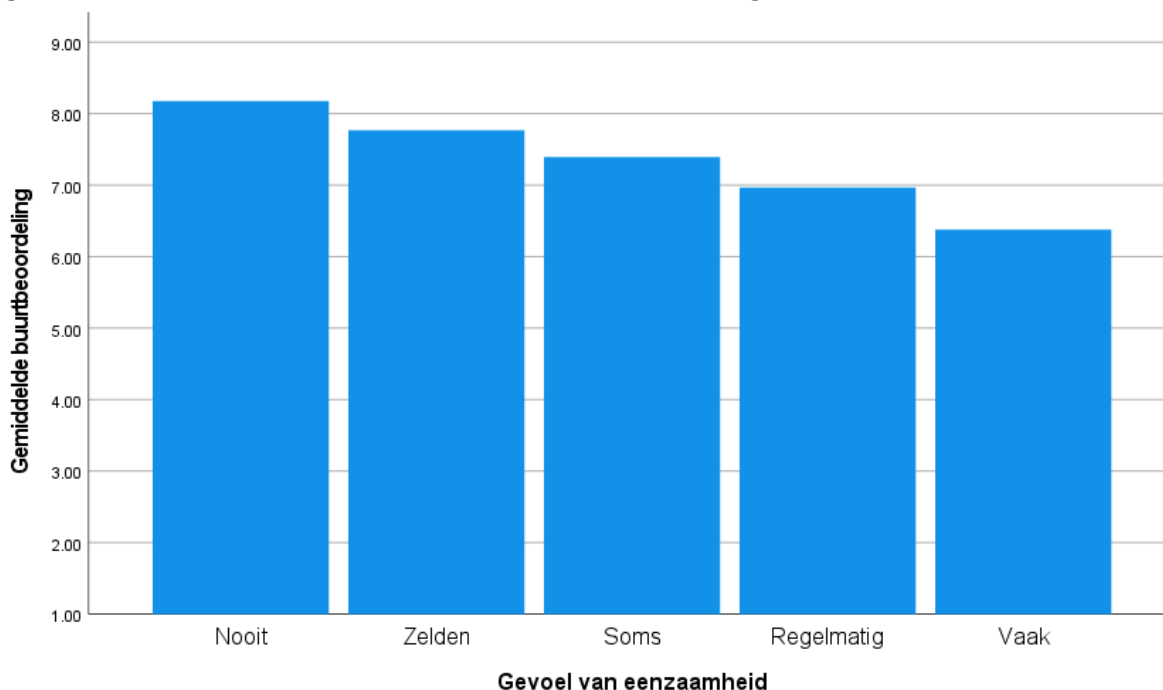
Tabel 5.12 – Eenzaamheid

	Ja	Min of meer	Nee
Er zijn genoeg mensen op wie ik in geval van naderigheid kan terugvallen.	54,8%	35,1%	10,0%
Ik heb veel mensen op wie ik volledig kan vertrouwen.	45,9%	39,1%	15,1%

⁶ Deze drie vragen zijn afkomstig uit: De Jong Gierveld, J., & Van Tilburg, T. (2008).

Ik mis mensen om mij heen	10,6%	20,0%	69,4%
---------------------------	-------	-------	-------

Figuur 5.18 – Invloed van eenzaamheid op buurtbeoordeling

Gevoel van eenzaamheid	N	Percentage	Gemiddelde buurtbeoordeling	SD
Vaak (4)	2124	6,9%	6,38	1,68
Regelmatig (3)	2541	8,3%	6,97	1,51
Soms (2)	3837	15,5%	7,40	1,37
Zelden (1)	5919	19,3%	7,77	1,25
Nooit (0)	16252	53,0%	8,18	1,15

Noot. Gemiddelde score van drie eenzaamheid-items is als volgt ingedeeld: Nooit = 0 - 0.4, Zelden = 0.4 - 0.8, Soms = 0.8 - 1.2, Regelmatig = 1.2 - 1.6, Vaak = 1.6 - 2.

5.7 Slot: weging van alle sociale factoren samen

Tot slot geven we een overzicht van het belang van alle besproken factoren gezamenlijk (zie tabel 5.11). Welke aspecten bieden de beste verklaring voor inwoners die hun buurt positief of negatief beoordelen? Het verband tussen elke factor afzonderlijk en de buurtbeoordeling (bivariate correlaties in tweede kolom) is in het voorgaande al ter sprake gekomen. De partiële coëfficiënten (derde en vierde kolom) geven aan welke factoren het belangrijkste zijn indien we de overige aspecten in de analyse zogezegd 'constant houden'. De ongestandaardiseerde b-coëfficiënt geeft aan hoe de buurtbeoordeling stijgt of daalt, indien iemand één categorie hoger scoort wat betreft de bijbehorende verklarende variabele. De gestandaardiseerde b-coëfficiënten zijn onafhankelijk van de meeteenheden (antwoordschalen) en hiermee kunnen dus verschillende effecten goed vergeleken worden.

Uit de resultaten blijkt dat de mate van betrokkenheid en ervaren kwaliteit van het contact met buurtbewoners de beste, belangrijkste voorspellers zijn van een hoge of lage buurtbeoordeling. Deze twee factoren correleren het sterkste met de beoordeling (en ook met elkaar). Iemand die een categorie hoger scoort betreft ervaren kwaliteit – dus bijvoorbeeld ‘zeer prettig contact’ in plaats van ‘prettig contact’ heeft – beoordeelt zijn of haar buurt naar verwachting ongeveer een derde punt hoger ($b=0.33$) op de buurtbeoordelingsschaal. Verbondenheid met buurtgenoten speelt een vergelijkbare belangrijke rol. Meer verbondenheid leidt tegelijkertijd ook tot een hogere score van ongeveer een derde punt ($b=0.29$). Opvallend is dat ook algemeen sociaal vertrouwen een sterke positieve relatie heeft met de beoordeling van de buurt, zij het in mindere mate.

Opmerkelijk is verder dat de frequentie van het contact met buurtgenoten er, gecontroleerd voor de overige aspecten, helemaal niet meer toe doet. Het is eveneens opvallend te noemen dat de frequentie van hulp die men biedt aan buurtgenoten geen enkele significante invloed meer heeft op de ervaren kwaliteit van de buurt. Conclusie: het gaat dus duidelijk niet om de *frequentie* van contact met buurtgenoten maar om de *kwaliteit* van het contact. Dus het vaker spreken of tegenkomen van buurtgenoten of vaker geven van hulp aan buurtgenoten heeft op zichzelf geen positieve invloed, indien dit niet gepaard gaat met een toename van verbondenheid en verbeteren van het contact.

Gevoelens van onveiligheid in de buurt is, na de kwaliteit van het contact en betrokkenheid met buurtgenoten, de beste voorspeller van de ervaren kwaliteit van de buurt. In ogenschouw nemend dat we tegelijk ook rekening houden met allerlei andere aspecten, zoals ervaren criminaliteit en burenergenis, is het effect best sterk te noemen: iemand die een categorie hoger scoort betreft onveiligheidsgevoelens – dus bijvoorbeeld ‘soms’ in plaats van ‘zelden of nooit’ – beoordeelt zijn of haar buurt ongeveer een derde punt lager ($b=-0.33$). Betere voorzieningen, minder ergernissen van burenen en minder ervaren criminaliteit spelen zeker ook een significante rol en leiden allemaal tot een hogere buurtbeoordeling. We sluiten af met de opmerking dat er uiteraard nog allerlei andere factoren op individueel niveau en op het buurniveau te noemen zijn die een rol kunnen spelen, maar in deze analyse buiten beschouwing zijn gelaten.

Tabel 5.12 – Welke factoren zijn belangrijkste voorspellers voor goede buurtbeoordeling? Correlaties en multiële regressie

Onafhankelijke variabele	Bivariate correlatie	b-coëfficiënt (standardized)	b-coëfficiënt (unstandardized)
Frequentie contact (0-5)	.30	-.01	-.01
Kwaliteit contact (0-4)	.49	.16*	.33*
Verbondenheid (0-4)	.49	.18*	.29*
Frequentie hulp (0-4)	.26	-.01	-.02
Frequentie activiteiten en initiatieven (0-4)	.22	.04*	.04*
Frequentie actievoeren (0-3)	.08	.03*	.05*
Aanbod en kwaliteit van voorzieningen (0-4)	.33	.15*	.35*
Ergernis van burenen (0-5)	-.39	-.14*	-.18*

Criminaliteit (0-2)	-.40	-.14*	-.30*
Onveilig gevoel (0-4)	-.47	-.22*	-.33*
Gevoel van eenzaamheid (0-4)	-.39	-.06*	-.07*
Sociaal vertrouwen (0-4)	.44	.11*	.16*

Noot. N= 23.317; * $p < .01$. (tweezijdig).

6. De gemiddelde buurtbeoordelingen in Amsterdam

6.1 Overzicht van buurten en wijken

In dit hoofdstuk zoomen we in op de buurtbeoordelingen in Amsterdam. Welke buurten in onze hoofdstad worden het hoger beoordeeld en waarom? Het antwoord op het eerste deel van deze vraag is weergegeven in tabel 6.1. We hebben bij deze rangordening niet de buurtindeling van het CBS gebruikt, maar een eigen indeling gebruikt waarbij relatief kleine buurten samengevoegd zijn. De namen van de kleinere buurteenheden van het CBS zijn voor veel mensen lastig te herkennen, zo bleek uit onze enquête van vorig jaar. En we hanteerden wederom het criterium dat er minimaal twintig respondenten uit een buurt afkomstig moeten zijn.

Het blijkt dat Java-eiland en KNSM-eiland (in stadsdeel Oost) veruit het best beoordeeld worden ($M=8,48$). Twee andere buurten die er positief uitspringen zijn de Scheldebuurt en Wielingenbuurt ($M=8,19$) en Gerard Doubuurt en Frans Halsbuurt ($M=8,15$). Deze buurten liggen allebei in stadsdeel Zuid, in respectievelijk de Rivierenbuurt en de Oude Pijp. Alle stadsdelen komen voor in de top-10, behalve Nieuw-West en Zuidoost.

Nemen we de tien laagst scorende buurten in ogenschouw (tabel 6.2) dan valt meteen op dat Nieuw-West met maar liefst zeven buurten sterk oververtegenwoordigd is. De laagste score heeft Osdorp-Oost ($M=6,41$), maar dit oordeel verschilt niet noemenswaardig van een aantal andere buurten in het hetzelfde stadsdeel, met name Geuzenveld ($M=6,42$) en Slotermeer-Noordoost ($M=6,45$). De buurt Osdorp-Oost zal in het tweede deel van dit onderzoek diepgaander onderzocht worden, net als een relatief goed scorende buurt in de wijk Centrum-Oost, namelijk Oostelijke Eilanden/Kadijken ($M=7,77$).

In aanvulling op de analyse op het buurniveau, laten we ook het beeld op een hoger niveau zien. Tabel 6.3 geeft de rapportcijfers in Amsterdam per wijk, waarbij we de indeling in zogeheten 'praktijkgebieden' gebruikt hebben. In lijn met de bovengenoemde bevindingen zien we dat de wijken Osdorp ($M=6,62$) en Geuzenveld en Slotervaart ($M=6,76$) gemiddeld genomen de laagste buurtscores hebben. Dit zijn negatieve uitschieters, want alle andere wijken in Amsterdam scoren hoger dan een 7. Het Oostelijk Havengebied – dat onder andere KNSM-eiland, Java-eiland, Borneo en Sporenburg omvat – is een opvallende positieve uitschieter ($M=8,28$). Plek 2 en 3 van de hoogst gewaardeerde wijken wordt ingenomen door Westerpark ($M=7,89$) en Centrum-Oost ($M=7,82$), waarin onder andere de buurt Oostelijke Eilanden/Kadijken ligt. Watergraafsmere ($M=8,28$) en Oud-Zuid ($M=8,28$) doen het ook relatief goed.

Tabel 6.1 – De top 10 hoogst beoordeelde Amsterdamse buurten op basis van het rapportcijfer.

Stadsdeel	Buurt	Gem	SD	95% B.I.	Min	Max	N
Oost	Java-eiland, KNSM-eiland	8,48	1,20	[8,17; 8,78]	3	10	64
Zuid	Rivierenbuurt; Scheldebuilt, Wietingenbuurt	8,19	0,75	[7,89; 8,50]	7	9	26
Zuid	Oude Pijp; Frans Halsbuurt, Gerard Doubuurt	8,15	1,22	[7,66; 8,65]	4	10	26
Oost	Middenmeer, Linnaeusparkbuurt	8,05	1,39	[7,59; 8,52]	3	10	39
Centrum	Haarlemmerbuurt	8,03	1,02	[7,65; 8,42]	6	10	31
Zuid	Museumkwartier	8,03	1,59	[7,44; 8,63]	1	10	31
Noord	Tuindorp Oostzaan	8,03	1,09	[7,64; 8,43]	5	10	35
Centrum	Weesperstraatbuurt/de Plantage	8,02	1,09	[7,73; 8,31]	4	10	59
West	Frederik Hendrikbuurt	8,00	1,39	[7,48; 8,52]	4	10	30
Oost	Borneo, Sporenburg	7,96	1,06	[7,52; 8,40]	5	10	25

Noot: gegevens uit 2021-2022; alléén buurten met minstens twintig respondenten.

Tabel 6.2 – De top 11 laagst beoordeelde Amsterdamse buurten op basis van het rapportcijfer.

Stadsdeel	Buurt	Gem	SD	95% B.I.	Min	Max	N
Nieuw-West	Osdorp-Oost (Calandlaan/Lelylaan, Meer en Oever, Wildeman, Osdorpplein e.o.)	6,41	1,55	[5,96; 6,85]	1	10	50
Nieuw-West	Geuzenveld	6,42	1,80	[5,97; 6,87]	2	10	64
Nieuw-West	Slotermeer-Noordoost (Buurt 2 en 3)	6,45	1,79	[5,61; 7,29]	2	9	20
Nieuw-West	Osdorp De Punt	6,57	1,59	[5,97; 7,16]	3	10	31
Nieuw-West	Lutkemeer/Ookmeer	6,61	1,92	[5,96; 7,26]	2	10	38
Nieuw-West	De Aker, Middelveldeche Akerpolder	6,79	1,63	[6,25; 7,33]	2	10	39
Noord	Banne Buiksloot	6,93	2,09	[6,14; 7,73]	1	10	30
Zuidoost	Bijlmer Oost;- K-buurt, Kraaiennest	6,93	1,89	[6,23; 7,64]	2	10	32

Oost	Oosterparkbuurt	6,97	1,52	[6,41; 7,52]	2	10	31
Nieuw-West	Osdorp-Midden	7,00	1,24	[6,55; 7,45]	4	10	35
Oost	Indische Buurt West	7,00	1,45	[6,34; 7,66]	4	9	23

Noot: gegevens uit 2021-2022; alléén buurten met minstens twintig respondenten.

Tabel 6.3 – Overzicht van Amsterdamse wijken op basis van het rapportcijfer.

Stadsdeel	Wijk (praktijkgebied)	Gem	SD	Min	Max	N
Centrum	Centrum-Oost	7,82	1,28	1	10	269
	Centrum-West	7,69	1,44	1	10	194
Nieuw-West	De Aker, Sloten, Nieuw Sloten	7,35	1,45	2	10	101
	Geuzenveld, Slotermeer	6,76	1,68	2	10	146
	Osdorp	6,62	1,60	1	10	154
	Slotervaart	7,19	1,34	3	10	82
Noord	Noord-Oost	7,19	1,17	2	10	56
	Noord-West	7,48	1,56	1	10	154
	Oud-Noord	7,54	1,42	2	10	104
Oost	IJburg, Zeeburgereiland	7,63	1,36	4	10	55
	Watergraafsmeer	7,79	1,51	1	10	105
	Oud-Oost	7,35	1,39	1	10	111
	Indische Buurt	7,39	1,30	4	10	51
	Oostelijk Havengebied	8,28	1,14	3	10	114
West	Oud-West, De Baarsjes	7,69	1,20	2	10	246
	Bos en Lommer	7,55	1,53	1	10	50
	Westerpark	7,89	1,09	4	10	157
Zuid	Oud-Zuid	7,71	1,25	1	10	172
	De Pijp, Rivierenbuurt	7,68	1,46	1	10	184
	Buitenveldert, Zuidas	7,64	1,29	2	10	122
Zuidoost	Bijlmer Centrum	7,49	1,37	1	10	39

	Bijlmer Oost	7,38	1,48	2	10	90
	Gaasperdam, Driemond	7,46	1,20	4	10	95

Noot: gegevens uit 2021-2022; alléén wijken met minstens twintig respondenten.

6.2 Dezelfde verklaringen?

Zijn de eerder besproken cohesie-gerelateerde verklaringen voor verschillen in buurtbeoordelingen ook specifiek van toepassing op Amsterdam? Het korte antwoord op deze vraag luidt: ja. Dit is af te lezen uit tabel 6.4. Alle factoren spelen op ongeveer dezelfde manier een rol als in geheel Nederland, de sterkte van de invloeden is steeds vergelijkbaar. De belangrijkste negatieve voorspeller van de beoordeling van de buurt is, net als in de rest van Nederland, ervaren onveiligheid. En de belangrijkste positieve voorspellers zijn de verbondenheid en het kwaliteit van het contact met buurtgenoten. Verder laten deze uitkomsten ook zien dat het aanbod en de kwaliteit van voorzieningen een belangrijke rol speelt.

Net als in de rest van Nederland zien we dat de frequentie van het contact met buurtgenoten en frequentie van burenhulp er, gecontroleerd voor de overige sociale aspecten, niet meer toe doet. Bij het vinden van aanknopingspunten voor het verbeteren van de buurt gaat het dus om de uitdaging om de kwaliteit van contact met buurtgenoten te verbeteren, niet zozeer de frequentie van dat contact.

Tabel 6.4 – Amsterdam: welke factoren zijn belangrijkste voorspellers voor goede buurtbeoordeling? Correlaties en multiële regressie

Onafhankelijke variabele	Bivariate correlatie	b-coëfficiënt (standardized)	b-coëfficiënt (unstandardized)
Frequentie contact (0-5)	.25	-.00	-.00
Kwaliteit contact (0-4)	.41	.12*	.24*
Verbondenheid (0-4)	.41	.19*	.30*
Frequentie hulp (0-4)	.17	-.04	-.05
Frequentie activiteiten en initiatieven (0-4)	.19	.05*	.04*
Frequentie actievoeren (0-3)	.03	.03	.04
Aanbod en kwaliteit van voorzieningen (0-4)	.35	.19*	.45*
Ergernis van burens (0-5)	-.30	-.12*	-.14*
Criminaliteit (0-2)	-.39	-.18*	-.34*
Onveilig gevoel (0-4)	-.45	-.21*	-.27*
Gevoel van eenzaamheid (0-4)	-.33	-.08*	-.08*
Sociaal vertrouwen (0-4)	.40	.14*	.21*

Noot. N= 1.168; * $p < .05$. (tweezijdig).

DEEL III. KWALITATIEVE ANALYSE IN TWEE AMSTERDAMSE BUURTEN: OOSTELIJKE EILANDEN/KADIJKEN EN OSDORP OOST

7.1 Keuze voor buurten en methode

In dit deel van het onderzoek zoomen we in op twee Amsterdamse buurten. Kwantitatief onderzoek kan algemene verbanden blootleggen, maar voor een goed begrip van de onderliggende mechanismen is meer diepgaand kwalitatief onderzoek noodzakelijk. In het voorgaande hoofdstuk kwam al naar voren dat er aanzienlijke verschillen zijn tussen de gemiddelde rapportcijfers. Voor Amsterdam ligt de gemiddelde beoordeling van de buurt (op een schaal van 1-10) tussen 6,17 en 8,37. Er is een selectie van de buurten gemaakt door te kijken naar een hoog en een laag rapportcijfer in 2022 en een relatief hoog aantal bewoners die de enquête hebben ingevuld.

Dit heeft geleid tot de selectie van twee buurten:

- Centrum: Oostelijke Eilanden en Kadijken [rapportcijfer: 7,87; N = 47]
- Nieuw West: Osdorp Oost (Calandlaan/Lelylaan, Meer en Oever, Wildeman, Osdorpplein e.o.) [rapportcijfer: 6,35; N=27]⁷

Interviews zijn afgenomen in de Oostelijke eilanden en Kadijken (aantal 20) en Osdorp Oost (aantal 21). Voor de interviews zijn willekeurig mensen benaderd door aan te bellen. Als mensen niet thuis waren, werd er bij de volgende woning aangebeld. Dit werd herhaald totdat er een persoon geïnterviewd kon worden. Na zo'n interview werden woningen overgeslagen en wel op zo'n manier dat de interviews verspreid over de buurt plaats vonden. Interviews zijn getranscribeerd en gecodeerd. Coderen vindt plaats op verschillende niveaus: open en axiale codering. Bij het open coderen wordt er uitgegaan van een inductieve benadering waarbij gezocht wordt naar wat hier het mogelijke verhaal is. Dit wordt gevolgd door axiaal coderen waarbij meer verbanden gelegd worden om zo tot het hoe en waarom te komen. Zo komt men tot interpretatieve creativiteit (Tracy 2020).

In de twee Amsterdamse buurten zijn interviews afgenomen waarbij vragen gesteld werden over de deelthema's van het concept sociale cohesie. De gebruikte vragenlijst is te vinden in de bijlage van dit rapport.

⁷ De Amsterdamse cijfers, inclusief de scores voor deze buurten, komen ook in het kwantitatieve deel ter sprake. Hiervoor is de gecombineerde dataset gebruikt (2021-2022) en komen we op vergelijkbare uitkomsten uit: Oostelijke Eilanden en Kadijken: M=7,77 (N=92); Osdorp-Oost: M=6,41 (N=50).

7.2 Oostelijke Eilanden en Kadijken

Algemene beoordeling van de buurt

Buurtbewoners van de Oostelijke Eilanden en Kadijken geven een hoog rapportcijfer aan de buurt, met een gemiddelde van 7,87, zo bleek al uit de online enquête. Deze conclusie werd bevestigd in het kwalitatieve onderzoek. In de Oostelijke Eilanden en Kadijken voelen buurtbewoners zich erg thuis en weten snel positieve punten van de buurt op te noemen. Zo lijkt er weinig sprake van eenzaamheid te zijn. Positieve elementen die vaak naar voren komen als reden voor het hoge rapportcijfer zijn de combinatie van rust en nabijheid bij het centrum, een 'dorpsgevoel', een groene natuur, weinig toerisme en een gemengde buurt. Interessant is dat met name het laatste punt, een gemengde buurt, een zeer subjectieve ervaring lijkt te zijn. Wanneer aan bewoners wordt gevraagd waarom zij de Oostelijke Eilanden en Kadijken als een gemengde buurt beschouwen, benoemen de respondenten in de Kadijken vooral socio-economische aspecten, zoals de aanwezigheid van zowel koop- als huurwoningen of beroepen van bewoners. Hierbij wordt onder andere verwezen naar kunstenaars en expats, maar ook naar financiële ongelijkheden. Echter, wanneer er verder wordt doorgevraagd over de ervaring van menging in de buurt benoemen meerdere respondenten dat de buurt gemengd is qua etnische achtergrond, terwijl anderen dat duidelijk niet zien. De visies van respondenten op de al dan niet gemengde etniciteit in de buurt zijn verschillend.

Wanneer er wordt gevraagd naar verbeterpunten of ontbrekende elementen moeten bewoners daar over het algemeen wat langer over nadenken. Hoewel er wat langer over na wordt gedacht, is snel duidelijk geworden dat een verbeterpunt van de Oostelijke Eilanden en Kadijken meer lokale of buurtwinkels is. Het gebrek aan lokale of buurtwinkels werd meerdere malen door respondenten genoemd, omdat de enige gunstig gelegen supermarkt de Albert Heijn is. Voor andere winkels moeten buurtbewoners de buurt uit. Ondanks dat de Albert Heijn een hooggewaardeerde supermarkt is die centraal gelegen is, missen buurtbewoners de voormalige SPAR supermarkt, omdat dit een buurtsupermarkt was. Een ander element dat naar voren is gekomen als iets dat buurtbewoners van de Kadijken missen, is een buurthuis. Hoewel er wel een buurthuis aanwezig is, namelijk buurtcentrum De Witte Boei, ervaren de buurtbewoners dit centrum als ver weg. Bovendien missen buurtbewoners activiteiten of bijeenkomsten in de buurt, deze worden hedendaags minder vaak georganiseerd in vergelijking met vroeger.

Sociale relaties

In de Oostelijke Eilanden en Kadijken zeggen alle respondenten dat zij buurtgenoten of burens frequent begroeten en over het algemeen goed contact te hebben. Alle buurtbewoners benoemen dat er veel hulp aan elkaar wordt geboden en dat bewoners zelf ook hulp willen bieden. Deze hulp gaat bij veel respondenten verder dan slechts even suiker of gereedschap lenen, bewoners laten bijvoorbeeld ook elkaars hond uit of doen boodschappen bij ziekte. Hulp wordt hier ook geboden wanneer het niet noodzakelijk is, maar wordt ook als vanzelfsprekend beschouwd. Zo vertelt een buurtbewoonster dat haar buurman vaak even vraagt of ze ook wat nodig heeft van de supermarkt als hij toch die kant op gaat. Bewoners geven aan dat ze veel op elkaar letten en dat er sprake is van veel sociale controle.

De sociale relaties in de Oostelijke Eilanden en Kadijken worden door alle respondenten beoordeeld als zeer goed. Meerdere respondenten ervaren een sterk dorpsgevoel, terwijl zij midden in de stad wonen. Het gevoel van wonen in een dorp wordt gekenmerkt door mensen die naar elkaar omkijken en geregeld een praatje met elkaar maken. Dit werd ook bevestigd tijdens het veldwerk, waarbij tijdens de interviews meerdere keren gesprekken onderbroken werden om gedag te zeggen tegen voorbijgaande buurtgenoten. Daarnaast geven respondenten aan vriendschappen in de buurt te hebben opgebouwd. Meerdere respondenten geven aan dat ze bij elkaar op de koffie komen, samen een wijntje drinken of een wandeling maken. Een ouder echtpaar, woonachtig op het Entrepotdok, heeft meerdere sociale relaties in de buurt en een zeer hechte band met de directe burens.

“Uh nou, we hebben aardig wel wat kennissen op de Hoogte Kadijk. En hier met onze burens aan die kant gaat het heel goed. En dat zijn onze beste vrienden, die burens dus.”

Een aantal respondenten heeft aangegeven minstens eenmaal per week samen te komen om met twintig buurtgenoten samen te eten. In sommige gevallen biedt het eten met buurtgenoten de gelegenheid om over de buurt te praten, bijvoorbeeld wat goed gaat in de buurt of wat er beter kan. Een aantal buurtbewoners ervaart de combinatie van enerzijds anonimiteit en anderzijds contact met buurtgenoten als prettig. Sommige respondenten vinden het een fijn idee om te weten dat er buurtgenoten zijn waarop wordt gerekend. In het geval er iets is, geven ze aan het ook prettig te vinden om zelfstandig te zijn en juist niet aan activiteiten mee te hoeven doen. Zodoende varieert de frequentie en het aard van contact met buurtgenoten per geïnterviewde buurtbewoner van de Oostelijke Eilanden en Kadijken.

Wat betreft de activiteiten in de buurt reageren respondenten gevarieerd, er is namelijk een verschil te zien in activiteiten tussen de Eilanden en de Kadijken. Op de Oostelijke Eilanden is buurtcentrum De Witte Boei meer actief en bekend, in tegenstelling tot de Kadijken waar mensen zich minder identificeren met De Witte Boei als hun buurthuis. Een aantal respondenten gaven aan buurthuizen in andere buurten, zoals in Amsterdam-Zuid of Amsterdam-Centrum, te prefereren boven het buurtcentrum De Witte Boei. Buurtcentrum De Witte Boei mist volgens een buurtbewoner van de Kadijken variatie in activiteiten, er zouden bijvoorbeeld meer activiteiten buitenshuis mogen plaatsvinden in plaats van binnenshuis.

“Hier op de Kadijken heb je dus die breiclub en die naaclub, ja dat soort clubjes en allemaal een beetje binnenshuis. Maar vrij weinig weggaan met de mensen, zoals in Zuid. En als je dat buurthuis daar hebt, daar wordt regelmatig uh uitjes met de oudere mensen georganiseerd. Eens in de week geloof ik zelfs. En uh, er wordt meer georganiseerd als hier in de buurt.”

Een buurtbewoner die als vrijwilliger werkzaam is bij de Witte Boei geeft aan dat er van alles georganiseerd wordt zoals yoga, mindfulness en sociale hulpverlening. Enerzijds worden buurtbewoners van de Oostelijke Eilanden en Kadijken zes keer per jaar door de wijkkrant 1018 op de hoogte gebracht van activiteiten in de buurt, zoals een buurtbarbecue of een buurtfeest en ervaren zij op deze manier regelmatig informatie te ontvangen. Anderzijds noemde een aantal buurtbewoners weinig tot niet op de hoogte te zijn van activiteiten die in de buurt worden georganiseerd, zowel niet van activiteiten van buurtcentrum De Witte Boei als van activiteiten die andere organisaties organiseren. In hun ervaring is de

informatievoorziening door middel van de wijkkrant dus niet voldoende om op de hoogte te zijn.

Gedeelde sociale waarden

Meerdere respondenten geven aan dezelfde normen en waarden te delen als de buurtgenoten ten aanzien van het gemeenschappelijk zorg dragen voor de buurt. Voorbeelden van gedeelde sociale waarden in de buurt zijn weinig overlast veroorzaken, netjes met vuilnis omgaan en elkaar respecteren. Hoewel respondenten benoemen dat het overgrote deel van de buurtbewoners het met elkaar eens is dat er netjes met vuilnis in de buurt moet worden omgegaan, vindt een aantal respondenten dat dit een stuk beter kan. Buurtbewoners storen zich aan rondzwervend afval en overvolle papiercontainers, als gevolg van mensen die zich niet volledig aan verwachte gedragingen houden, zoals netjes met afval omgaan. Een bewoner zegt:

“Ja, ik vind wel dat het wat betreft vuilnis beter geregeld mag worden. Er wordt uh, het valt nu mee, maar er wordt, uhm ja, in sommige periodes wordt ontzettend veel vuilnis op straat gezet, die er dan een tijd blijft staan. Dat vind ik heel vervelend.”

Er is ook een aantal respondenten die vindt dat bepaalde waarden er niet op dezelfde manier wordt gedragen en suggereert dat dit met verschil in culturen te maken heeft. Door verschillen in culturen, met als gevolg verschillen in sociale waarden, voelt een respondent met een niet-westerse achtergrond zich minder verwelkomd in de buurt.

“Als iemand in de buurt weggaat en er komt zo'n uh allochtoon te wonen, word je ook gewoon moeilijk geaccepteerd. Ja, ik heb dat gewoon gemerkt.”

Hoewel er een verschil in sociale waarden kan voorkomen, kan er ook een opvallende overeenkomst in sociale waarden voorkomen. Een buurtbewoner vindt het opvallend dat het overgrote deel van de straat, het Entrepotdok, dezelfde krant door de brievenbus krijgt. Door het lezen van dezelfde krant en het kijken van dezelfde programma's concludeert een buurtbewoner dezelfde waarden te delen als buurtbewoners in de straat.

(On)gelijkheid in de buurt

Opvallend is dat wanneer er gevraagd wordt naar sociale gelijkheid in de buurt, buurtbewoners van de Oostelijke Eilanden en Kadijken een antwoord geven dat gerelateerd is aan financiële ongelijkheid. Hoewel een klein aantal respondenten meldt dat er culturele ongelijkheid is, melden andere respondenten dat mensen met dezelfde gedeelde normen en waarden naar elkaar toe trekken. Een bewoner zegt hierover:

“Kijk hier wonen veel oude mensen en veel oude Kattenburgers. Hiervoor woonden dan oude Kattenburgers en daar ... zijn dan overlevenden van de oude buurt en nou dat zijn prima mensen hoor. Kijk die komen uit de tijd dat het hier een beetje sociale ellende was en dat dreef mensen naar elkaar toe hé. Er wordt steeds gezegd van vroeger was het zo gezellig in de buurt en er was geen cent te makken. Je hielp elkaar en je hoefde de deuren niet dicht te doen hé en dat verdwijnt, dat wijten zij dan weer aan ja nieuwkomers.”

Wat betreft financiële ongelijkheid wordt het verschil in sociale huur- en koopwoningen meermaals door buurtbewoners genoemd. De Kadijken zou volgens respondenten meer bestaan uit koopwoningen die door 'yuppen' zijn gekocht. Hoewel de woningen van buurtbewoners volgens buurtbewoners mogelijk iets zegt over sociale ongelijkheid, wordt er duidelijk benoemd dat je in de supermarkt of op de scholen van kinderen niet kunt zien wie in een sociale huurwoning of koopwoning woont. Wél is meerdere malen naar voren gekomen dat sociale ongelijkheid te zien is aan de kinderen van buurtbewoners, bijvoorbeeld door wat voor kleren de kinderen dragen of aan welke activiteiten zij meedoen.

Kwaliteit en aanbod van voorzieningen

Zoals eerder genoemd is een ontbrekend element in de buurt de hoeveelheid aan lokale of buurtwinkels, wat een onderdeel is van het aanbod aan voorzieningen. Het meest terugkerende aspect in de interviews van buurtbewoners van de Oostelijke Eilanden en Kadijken is het gemis van winkels in de buurt. Zowel op de Kadijken als op de Eilanden is dit een thema dat veel terugkomt, waarbij er op de eilanden gesproken wordt over dat er slechts één Albert Heijn en een slager is op loopafstand en als ze echt boodschappen willen doen, ze de auto pakken naar een ander winkelcentrum of ander stadsdeel. Op de Kadijken wordt veel gesproken over de Spar die verbouwd wordt, wat ervaren werd als een buurtsupermarkt en dat winkels op loopafstand eigenlijk net te ver zijn. Openbaar vervoer wordt hier als zeer goed ervaren. De meningen over voorzieningen voor kinderen zijn zeer verdeeld, enerzijds geven meerdere respondenten aan dat er goede scholen zijn en speeltuinen, terwijl anderzijds de buurtbewoners met kinderen eigenlijk zeggen dat ze het geen kindvriendelijke buurt vinden.

Een centraal punt in dit stadsdeel is het buurtcentrum De Witte Boei en dit is bedoeld voor het hele gebied postcodegebied 1018. Er is echter een groot verschil te zien tussen de Kadijken en de Eilanden, waarbij bewoners van de Eilanden De Witte Boei herhaaldelijk noemen en het echt zien als buurthuis. Daartegenover zeggen bewoners van de Kadijken dat zij eigenlijk niet het gevoel hebben dat er een buurthuis is, omdat de Witte Boei voor hen niet voelt alsof het ook voor hen is, maar meer voor de bewoners voor de Oostelijke Eilanden. Meerdere bewoners van de Kadijken benoemen dan ook het gemis van een gezamenlijke ontmoetingsplek en daarbij het gemis van buurtactiviteiten en bijeenkomsten.

Onveiligheid en overlast

De criminaliteit in de Oostelijke Eilanden en Kadijken wordt over het algemeen beperkt ervaren. Wat betreft de criminaliteit heeft een aantal respondenten het fenomeen drugscriminaliteit genoemd. Dit fenomeen kwam een aantal keer naar voren naar aanleiding van een aantal dodelijke incidenten die in de voorgaande jaren hebben plaatsgevonden. Bovendien hebben deze incidenten om de hoek van hun huis- nabij de Witte Boei - plaatsgevonden waardoor zij erg geschrokken zijn. Bijzonder aan deze situatie is dat sommige buurtbewoners zich hierdoor niet onveilig zijn gaan voelen, maar het de sociale samenhang juist heeft bevorderd. Buurtbewoners zijn meer met elkaar gaan praten en meer op elkaar gaan letten.

Wanneer er gevraagd wordt naar overlast, geven meerdere buurtbewoners aan dat ze overlast hebben van rondslingerend vuilnis. Andere vormen van overlast zijn verkeersgeluiden, vuurwerkgeluiden en lawaaierige zwemmers, voornamelijk bij het Entrepotdok. Het

Entrepotdok is in de laatste jaren een populaire zwemplek geworden en het geluid van schreeuwende kinderen en jongeren zorgt zodanig voor overlast dat buurtbewoners zijn verhuisd. Geïnterviewde buurtbewoners ervaren de overlast zelfs 's nachts waardoor zij inmiddels aan de achterkant van het huis zijn gaan slapen.

7.3 Osdorp Oost

Algemene beoordeling van de buurt

Zoals gezegd is het gemiddelde rapportcijfer van Osdorp Oost 6,35. Het gemiddelde rapportcijfer valt in Osdorp Oost zodoende aanzienlijk lager uit dan in de Oostelijke Eilanden en Kadijken. Dit valt deels te verklaren doordat de sociale omgang met buurtbewoners in Osdorp Oost over het algemeen laag is. Hoewel de meeste bewoners aangeven zich thuis te voelen in hun buurt, vertellen enkele oudere bewoners dat het gevoel van zich thuis voelen wel afneemt. Zij zeggen dat de buurt niet meer is wat het was, wat zij vaak toewijzen aan het toenemende aantal 'nieuwelingen', met een daarbij toenemende zelfstandige levensstijl. Enkele bewoners geven aan dat ze hierdoor eenzaamheid ervaren.

De ervaringen van bewoners zijn zeer verschillend, waarbij er in buurten als het Osdorpplein en de Wildeman veel onrust en criminaliteit wordt waargenomen. Het Oeverpad en delen van de Pieter Calandlaan worden gezien als een oase van rust. Positieve elementen die vaak genoemd worden zijn: rust in de buurt, veel supermarkten, goede bereikbaarheid met het openbaar vervoer, veel groen en diversiteit qua bevolkingssamenstelling. Echter, de diversiteit wordt door bewoners verschillend ervaren.

Het grootste probleem in Osdorp Oost is de toenemende criminaliteit en onveiligheid, waarbij vooral de toename van hangjongeren door buurtbewoners wordt genoemd. Daarnaast noemen respondenten dat verschillende culturele groeperingen moeilijk met elkaar mengen. Dit zorgt ervoor dat bewoners veelal op zichzelf leven en weinig over het leven van buurtgenoten weten. Hoewel bewoners over het algemeen vertellen dat zij blij zijn met de voorzieningen, waarbij vaak het grote aantal winkels op het Osdorpplein wordt benoemd, missen bewoners wel ontmoetingsplekken.

Sociale relaties

De mate van contact met buurtgenoten in Osdorp Oost is over het algemeen laag. In de gevallen waar contact plaatsvindt, beperkt dit contact zich in de meeste gevallen tot de directe burens of buren binnen een flatgebouw. De aard van het contact blijft meestal bij groeten. Hoewel de sociale relaties sterk verschillen, zijn de sociale relaties tussen buurtbewoners in Osdorp Oost meer gericht op kleine clusters in de buurt. Deze clusters worden zowel gevormd vanuit culturele overeenkomsten als inkomen en leeftijd.

"Ik denk dat mensen hier vooral naast elkaar wonen en niet met elkaar. Wat ik bijvoorbeeld zie is dat er groepjes zijn, maar niet dat er heel veel contact is tussen de groepjes. Je hebt natuurlijk ook leeftijdsverschillen jonge moeders bijvoorbeeld, een groepje Marokkaanse jongeren"

Sommige Nederlandse bewoners die al langere tijd in Osdorp Oost wonen, vertellen moeite te hebben met de toenemende veranderingen. Zij vertellen vaak over het verschil tussen de oude bewoners en de 'nieuwkomers'. Sommige van deze bewoners ervaren de toegenomen diversiteit als zeer onprettig.

Buurtactiviteiten lijken te ontbreken. Wanneer er wél buurtactiviteiten plaatsvinden, worden deze activiteiten meestal door de bewoners zelf georganiseerd, zoals een buurtbarbecue, buurtpicknick of buurtfeest. Zo vertelt een buurtbewoonster dat zij een buurtvereniging als WhatsApp groep heeft opgezet om de omgang tussen burens te verbeteren. Hierdoor zijn vriendschappen ontstaan, maar er blijft een 'hen versus ons' gevoel. Het lukt echter niet om verschillende groeperingen bij elkaar te brengen. Om een brug te bouwen tussen Nederlandse bewoners en bewoners met een niet-westerse migratieachtergrond is in het verleden een buurtfeest georganiseerd.

Ook de mate van sociale controle is over het algemeen genomen laag.. Dit lijkt vooral een probleem te zijn in de Wildeman, waar mensen meer afzonderlijk van elkaar leven. Daarentegen ervaart een buurtbewoner van het Osdorpplein juist wel steun en sociale controle, omdat zijn burens weten dat hij eenzaam is:

"Sinds mijn vrouw zeg maar overleden is twee jaartjes terug, met corona, houden ze me in de gaten. Dat vind ik wel lekker. Ik ben toch eenzaam, zeg maar dan 's avonds ook, maar ze houden je wel in de gaten. Dat is wel mooi."

Doordat bewoners in Osdorp Oost over het algemeen hun eigen leven leiden en afstandelijker zijn naar veel buurtbewoners, is het bieden van hulp minder vanzelfsprekend. Vaak blijft dit bij het aannemen van pakketjes of bijvoorbeeld gereedschap uitlenen en beperkt dit zich tot naaste burens, of burens vanuit dezelfde galerij of hetzelfde flatgebouw. Binnenin de verschillende clusters lijkt er wel meer hulp en steun geboden te worden naar elkaar. Hierbij benoemen bijvoorbeeld sommige oudere bewoners soms nog wel met elkaar hun oude groepje te hebben, waarbinnen ze hulp aan elkaar bieden en op elkaar letten, terwijl de 'nieuwkomers' meer gericht zijn op hun eigen huishouden en familie.

Gedeelde sociale waarden

Botsende sociale waarden zijn een sterk terugkerend thema in de interviews in Osdorp Oost. Meestal komen deze voort uit culturele verschillen. Verschillen in normen en waarden worden vooral ervaren tussen bewoners met verschillende achtergronden.

Volgens een andere bewoner zorgen de verschillen in normen en waarden soms voor agressie op straat:

"Agressief, je kunt ze niet aanspreken of iets, dan heb je gelijk ruzie hoor. Ik zeg het ook niet meer. Echt ... en een paar weken geleden was ik beneden. Waar ik stond zeg maar ook problemen met een man en een vrouw. Heel agressief allemaal en op een gegeven moment kwam er een handgemeen."

Meerdere bewoners geven aan juist begrip te hebben voor het verschil in cultuur, waarbij een bewoonster zegt:

"Ik kan niet voor een ander praten natuurlijk. Kijk iedereen heeft zijn eigen normen en waarden en iedere cultuur heeft zijn eigen normen en waarden, dus en ja ik respecteer het van de mensen. Ik bedoel hiernaast woont een moslim en daarnaast woont een moslim stelletje en daar Afrikaans, ik heb daar geen problemen mee en ik merk ook niet dat zij met mij problemen hebben omdat ik Nederlands ben."

De mate waarin de verschillen in normen en waarden voor irritatie zorgen is ook persoonlijk. Een bewoonster zegt hierover: *"Ik heb nooit problemen met iemand. Nee, het is maar net hoe je er zelf ja hoe je er zelf tegenover staat."* Volgens haar is irritatie naar andere mensen met een andere culturele achtergrond niet nodig. Het komt ook voort uit de eigen houding ten opzichte van anderen.

Daarentegen benoemen bewoners met een migratieachtergrond nauwelijks irritaties over hun Nederlandse buren en bewoners met een andere etnische achtergrond. Een respondent met een Marokkaanse achtergrond die samen met andere culturen in een gemengde flat woont vertelt hier geen problemen bij te ervaren. Een gemengde galerijflat zorgt er wel voor dat er minder contact is tussen buurtgenoten. Begroeten wordt vaak beperkt tot handgebaren. Bovendien lijkt agressie en discriminatie weinig voor te komen.

(On)gelijkheid in de buurt

Ongelijkheden worden ervaren op verschillende aspecten, zoals culturele verschillen, normen en waarden, qua inkomen en type woning en generatieverschillen. Zoals al eerder naar voren kwam, is er veel sprake van de vorming van kleine groepjes waarbij mensen die zich meer met elkaar identificeren meer naar elkaar toetrekken. Hoewel deze clusters gevormd worden op basis van zowel culturele verschillen als inkomen als leeftijd, nemen culturele verschillen en daardoor botsende sociale waarden de overhand in het ervaren van ongelijkheid. Het is moeilijk om de menging van verschillende culturen voor elkaar te krijgen.

Een van de bewoonsters heeft geprobeerd de kloof tussen met name Nederlands bewoners en bewoners met een migratieachtergrond te dichten door een buurtactiviteit te organiseren. Dit bleek echter niet te werken, omdat alleen maar Nederlandse bewoners erop af kwamen. Toen zij in een moeilijke periode kwam, verdween de ervaring van ongelijkheid voor haar:

"Het was een eye-opener, een deuropener. Dat mensen bij zoiets verschrikkelijks, want iedereen voelde dat (...) immense verlies. Mensen gingen zeggen hoe ongeneeslijk ziek ze waren, dat ze een kind hadden wat uh verstandelijk gehandicapt was, dat ze een moeder hadden die ze niet in het tehuis kregen, dat ze als mantelzorger overuren draaiden en het niet meer zagen zitten dat hun kind zelfmoord had willen plegen allemaal. En dit zeg ik letterlijk, want dit is aan mij allemaal verteld ... Het was een soort iets waardoor ik voelde 'Wij zijn allemaal gelijk. We weten niet achter de voordeur wat daar speelt', dus dat is een andere kant op dat ik merk, we zijn allemaal maar mensen hoe dan ook zijn we hier terechtgekomen."

Door deze gebeurtenis zag zij een identificatie met haar buurtgenoten met een migratieachtergrond, die zij voorheen niet ervaarde en ontstond er interactie tussen de verschillende bubbels. Toch benoemen de meeste buurtbewoners dat deze interactie vaak moeizaam gaat. Dit neemt verschillende vormen aan. De taal kan hierin een belemmering zijn, soms zorgt dit ervoor dat mensen hierdoor helemaal niet communiceren. Enkele bewoners proberen dit op te lossen door gebruik te maken van handgebaren. Enkele bewoners ervaren echter dat wanneer zij overlast ervaren en hier iets van proberen te zeggen, daar niet naar geluisterd wordt.

Financiële ongelijkheden worden minder vaak benoemd. Aan de toename van koophuizen is echter te zien dat er sprake is van een groeiende ongelijkheid tussen buurtbewoners. Buurten of complexen die vroeger voor senioren waren, worden nu opgedeeld in verschillende type woningen, vaak een mix van koop en huur. Met name oudere bewoners ervaren een grote verandering, waarbij ze zeggen dat *'de buurt niet meer is wat het geweest is'* door het toenemende aantal *'nieuwkomers'* die een meer zelfstandige levensstijl hebben.

"Het wordt allemaal wel jonger, want de huizen die verkocht worden, daar komen over het algemeen jongere mensen in."

Doordat de clusters gevormd worden op basis van verschillende factoren welke met elkaar interacteren, wordt de ongelijkheid tussen deze groepen versterkt. Zo hebben oudere Nederlandse bewoners vaker problemen met jongeren met een migratieachtergrond, omdat sociale waarden zowel verschillen op basis van generatie en cultuur. Bewoners met dezelfde sociale waarden trekken meer naar elkaar toe, waardoor overeenkomsten binnen deze clusters overheersen en de verschillen tussen de andere clusters nog meer vergroot worden. Omdat de interactie tussen de verschillende clusters vaak moeizaam gaat, en binnen in de clusters een stuk gemakkelijker en prettiger, neemt de behoefte om te mengen voor sommige bewoners ook af. Moeizame interactie tussen verschillende groeperingen kan daarnaast voor onprettige situaties zorgen, waardoor het vormen van clusters des te meer wordt versterkt.

Kwaliteit en aanbod van voorzieningen

Het grootste gemis aan voorzieningen zijn volgens bewoners ontmoetingsplekken voor zowel jongeren als ouderen. Niet alleen een buurthuis ontbreekt, ook andere ontmoetingsplekken zoals cafés en koffietentjes. Het gevolg hiervan is dat jongeren zich verzamelen bij lokale snackbars, portieken van woningen, parken en speeltuinen en dat ouderen meer eenzaamheid ervaren. Wanneer ouderen gevraagd wordt wat er ontbreekt, missen zij vaak een plek om bij elkaar te komen of een terrasje om gezellig even te kunnen zitten. Zo zijn op het Oeverpad vooral ouderencomplexen, waar een ontmoetingsplek ontbreekt. Een buurtbewoner vertelt dat ouderen met een Nederlandse achtergrond hier zeer op zichzelf leven. Voorheen was er naast het ouderencomplex nog een ontmoetingsplek waar hij graag heen ging voor een kopje koffie, deze is echter gesloten en verder is er niets anders in de buurt waar bewoners heen kunnen gaan.

"Het is alleen jammer, maar dat weet jij ook niet vroeger hier aan de overkant, daar kon je een lekker bakje koffie drinken en even wat eten. En dat is allemaal weg. En dat is wel zonde. Een soort buurthuis was het. Was mooi hoor, nu is er niks. In dit gebouw ook niet, niks. Nee er is

echt helemaal niks. Ik zou het gezellig vinden af en toe eens een keer de bingo of een koffiemiddag.... stel je voor dat dat terug zou komen, dan is de hele buurt blij."

Een ander verbeterpunt van de buurt die veel naar voren is gekomen, is de afwezigheid van Nederlandse buurtwinkels. Deze winkels worden in toenemende mate vervangen door buitenlandse afhaalrestaurants, buurtwinkels en grote supermarktketens zoals Albert Heijn, Jumbo en Dirk van den Broek. Dit wordt door meerdere respondenten als negatief ervaren, omdat zij bang zijn dat de Nederlandse cultuur verloren gaat door de toenemende multiculturaliteit.

Door anderen wordt dit juist als iets positief ervaren. Zo vertelt een vrouw van Marokkaanse afkomst dat juist deze diversiteit voor haar een van de grootste pluspunten is voor het wonen in deze buurt.

Onveiligheid en overlast

Bewoners van Osdorp Oost geven aan dat zowel overlast als criminaliteit veel voorkomt in de buurt. Meerdere bewoners geven aan zich niet altijd veilig te voelen door de toenemende (drugs)criminaliteit, waarbij plofkraken op het Osdorpplein een veelvoorkomend probleem zijn.

"Nou ik vind het hier prettig, maar alleen door die uh ja, nou door die krakers uh plofkrakers is het wel een beetje eng, maar verder voel ik me veilig hier ... Oh, ook twee weken terug is een plofkraak geweest, op het plein hier zeg maar ... Maar het eindpunt ... daar is ook een plofkraak geweest, er is twee keer een plofkraak geweest, eerst bij de Rabobank die er nou niet meer is en hier bij de Albert Heijn is een plofkraak geweest, dus nee dan denk ik van nou."

Ook vertellen meerdere bewoners dat zij wel eens schoten horen of in het verleden een schietincident hebben meegemaakt, waardoor zij zich minder veilig voelen op straat. De toenemende overlast en onveiligheid lijken de grootste problemen te geven in de Wildeman. Onveiligheid wordt hier het meest ervaren door ouderen, vaak vanwege problemen met hangjongeren en toenemende drugscriminaliteit. Bewoners die op de begane grond wonen naast de parkeerplaats hebben hier extra veel last van. Doordat deze parkeerplaats een van de weinige parkeerplaatsen is waar gratis geparkeerd kan worden en handhaving hier volgens bewoners afwezig is, is het hier aantrekkelijk voor jongeren om de parkeerplaats te gebruiken om lachgas te nuttigen in de auto. Dit zorgt 's nachts voor veel geluidsoverlast. Bewoners die naast de parkeerplaats wonen, voelen zich onveilig omdat zij dit van dichtbij door hun raam meemaken. Waarbij een bewoner vertelt dat de situatie dermate ernstig is dat hij het voor hem niet meer leefbaar is en hij dagelijks stress ervaart.

"Een zeer slechte leefbaarheid ... Overlast van drugs, lachgas gebruikers, handel in drugs omdat er komt nooit een controle. Ze kunnen doen en laten wat ze willen. Tot zelfs... ik heb camera's moeten hangen om een beetje beveiligd te zijn. Zelf buiten camera's. Daar aan de voorkant alarminstallatie, zo leef je hier. Je ken hier niet normaal leven! Kijk ze zitten hoofdzakelijk hier want ze mogen gratis parkeren. Tot 's nachts aan toe zien wij dus de overlast. Van handel in drugs, van kofferbak naar kofferbak, gaat niet om kleine beetjes hoor. Politie doet hier niks, kan je waarschuwen wat je wil. Komen niet op tijd, komen twee uur later

omdat ze bang zijn omdat ze zelf de confrontatie hebben hiero met de mensen die dit uitvoeren. Ik ben al vijf jaar gestrest."

Met name 's avonds durven sommige bewoners niet naar buiten. Tijdens veldwerk viel het hier ook op dat met name oudere bewoners zeer angstig zijn om open te doen en vaak eerst door het raam kijken wie er voor de deur staat. Een bewoonster vertelde dat dit voortkomt vanuit advies van een voorlichtingsavond van de politie, waarbij er bij de seniorencomplexen aangeraden is om nooit voor onbekenden open te doen als veiligheidsmaatregel voor de toegenomen criminaliteit. Enkele gebouwen zijn extra beveiligd door het installeren van intercoms en chips als sleutel. Met name nieuwbouw woningen zijn beter beveiligd. Het grootste deel van de woningen bestaat uit oudere jaren 50 woningen waar deze beveiliging ontbreekt. Verdere veiligheidsmaatregelen zijn er volgens bewoners niet genomen.

Overlast en onveiligheid worden in Osdorp Oost ook veel ervaren door de aanwezigheid van vele hangjongeren. Bewoners hebben hierdoor overlast in verschillende vormen, waaronder (drugs)criminaliteit en overlast in de vorm van het achterlaten van consumpties. Vaak rijden ze te hard, wat voor onveilige situaties zorgt *"mensen op hun scooter worden hier gewoon omver gereden, zo hard rijden ze."* Bewoners voelen zich soms onveilig door hangjongeren en vermijden het daarom om 's avonds de straat op te gaan of voelen zich genoodzaakt hun sieraden te bedekken of af te doen wanneer zij naar buiten gaan. Wanneer ouderen de hangjongeren op hun gedrag aanspreken, krijgen ze vaak een grote mond terug *"En dan ken je er wat van zeggen, en dan worden ze boos en schelden ze je uit."* Dit wordt met name genoemd door Nederlandse ouderen wanneer zij jongeren met een migratieachtergrond aanspreken.

Enkele andere bewoners geven echter aan dat wanneer je de jongeren op een respectvolle manier benadert, zij wel netjes reageren en dan vaak wel luisteren of ergens anders heen gaan. Een andere bewoonster voelt zich zelf niet onveilig door de hangjongeren, maar maakt zich vooral zorgen over de jongeren die in Osdorp Oost opgroeien. Deze jongeren krijgen een slecht voorbeeld van de hangjongeren en dit wordt als zorgwekkend ervaren voor eigen kinderen. Deze vrouw zegt:

"Groepen jongeren als ze met elkaar zijn dan. Uh uh, ook al heb je je kinderen zeg maar zo goed opgevoed en die heeft hun normen en waarden vanaf het begin bij gebracht. Wanneer ze in een groepje zijn gaan ze die ... gaan ze die stoere ... ja pakken van elkaar en gaan ze elkaar... Ja maar moet ik zeggen uhm, dan heb je geen macht meer op je kinderen. Het wordt alleen maar erger en erger en dat heb ik gemerkt de laatste jaren Ja ik vrees meer voor m'n kinderen. Ja kijk, als alles voor de deur wordt uh. Uh ja uh, moet ik zeggen, het is een soort markt, gewoon hier in de buurt."

Bovendien ergeren meerdere bewoners zich aan afval op straat. Sommige bewoners ervaren overlast door restaurants die hun afval dumpen in containers die eigenlijk bedoeld zijn voor bewoners. Bewoners kunnen hierdoor hun afval niet meer kwijt en het brengt een stank met zich mee. Overlast door afval wordt echter het meeste ervaren door rondslingerend afval op straat.

7.4 Sociale cohesie Oostelijke Eilanden en Kadijken en Osdorp Oost nader bekeken

In aansluiting op het theoretisch kader (Schiefer en van der Noll 2017) is de sociale cohesie opgebouwd uit verschillende elementen waarbij de kern is hoe de samenleving bij elkaar gehouden wordt. Het is als het ware de lijm die de samenleving of de buurt bij elkaar houdt. Hiervoor hebben we in deze kwalitatieve studie van twee buurten de vijf deelthema's gebruikt die voortvloeien uit het theoretisch kader: sociale relaties, gedeelde sociale waarden, ongelijkheid, collectieve voorzieningen, en onveiligheid en overlast. Hieronder vatten we de verschillende kenmerken van beide buurten kort samen.

De Oostelijke Eilanden en Kadijken samengevat

Positieve punten buurt	Verbeterpunten buurt
Rust en nabijheid van de stad	Gebrek aan lokale buurtwinkels
Dorsgevoel	Bekendheid en affiniteit met buurthuis is klein
Groene natuur	Afstand tot buurthuis is te groot
Weinig toerisme	Te weinig activiteiten in de buurt
Gemengde buurt	Afname buurtactiviteiten/ bijeenkomsten

De Oostelijke Eilanden en Kadijken worden gekenmerkt als een gemengde buurt met zowel koop- en huurwoningen; Een buurt met verschillende inkomensgroepen, waar sociale relaties een grote rol spelen. Er wordt onderling gegroet, nieuwtjes worden uitgewisseld en hulp wordt verstrekt en ontvangen. Koffie of een drankje worden samen genuttigd. De sfeer wordt gekenmerkt door een stedelijk dorpsgevoel waar mensen elkaar zien en ook dingen samen oppakken. Het samen dingen oppakken maakt het makkelijker om zich te identificeren met andere buurtgenoten. Er is een zekere oriëntatie op gezamenlijkheid, die plaatsvindt in kleine kring maar ook rondom het buurthuis de Boei. De Kadijken liggen echter op een grotere afstand van het buurthuis waardoor bewoners van de Kadijken er minder gebruik van maken dan de bewoners van de Oostelijke Eilanden. Ongelijkheid wordt hier weinig ervaren, al is er een verschil tussen bewoners van de koophuizen en de sociale huur. Financiële verschillen lijken makkelijk te overbruggen als het gaat om sociale waarden. De sociale waarden van inwoners in de buurt lijken elkaar te overlappen. Sommige bewoners benadrukken dat niet iedereen dezelfde waarden deelt ten aanzien van het schoonhouden van de buurt. Volgens diverse buurtbewoners gaat niet iedereen hier netjes mee om, wat soms resulteert in rondslingerend afval. Slechts enkele bewoners ervaren soms overlast van lawaai op straat, hierbij benoemen ze toeristen tijdens het lichtfestival of in de zomer de vele mensen die komen zwemmen bij het Entrepotdok. Overlast door buurtbewoners wordt slechts door één respondent genoemd. Drugscriminaliteit wordt genoemd maar lijkt niet wijdverspreid.

Osdorp Oost samengevat

Positieve kanten	Verbeterpunten
Rust in buurt	Afname van criminaliteit
Veel supermarkten	Afname overlast door hangjongeren
Goede bereikbaarheid	Meer menging van verschillende migrantengroepen
Veel groen	Meer samen leven
Diversiteit qua bevolkingssamenstelling	Meer ontmoetingsplekken

Osdorp Oost laat een ander beeld zien dan de Oostelijke Eilanden en Kadijken. In de buurt wonen zowel mensen met huur- en koopwoningen, die doorgaans goed te onderscheiden zijn qua bouwstijl. Er is een grote diversiteit in de buurt qua etnische achtergrond van bewoners, inclusief die van Nederlands origine. De etnische diversiteit en hieraan gekoppelde taalverschillen belemmert in grote mate het leggen van contacten met anderen. Dat is zeker

het geval als de buurtbewoners de Nederlandse taal niet machtig zijn. Identificatie met anderen in de buurt wordt vaak geassocieerd met mensen die op jezelf lijken, er ontstaan daarom diverse bubbels. Tussen de bubbels is weinig interactie. Door deze groepsvorming leven mensen meer naast elkaar dan met elkaar. Hierbij wordt er vaak ook een onderscheid gemaakt door oudere bewoners tussen de oude Nederlandse generatie en de '*nieuwkomers*'.

Buurtactiviteiten lijken erg gefragmenteerd en ontmoetingsplekken in de buurt zijn schaars. Oudere bewoners ervaren hierdoor soms eenzaamheid en hebben behoefte aan een plek om samen te komen, waarbij zij voorbeelden geven van een buurthuis waar activiteiten georganiseerd worden of een koffietentje. Meerdere bewoners geven daarnaast aan dat er voor jongeren weinig te doen is. Hierdoor komen jongeren bijeen rondom de snackbars, portieken en op straat, wat bijdraagt aan de onveiligheid en overlast die bewoners ervaren. Overlast en onveiligheid worden beiden veel ervaren, waarbij bewoners plofkraak, (drugs)criminaliteit en overlast van hangjongeren benoemen als probleempunten.

Bovendien verschillen de sociale waarden van bewoners, hetgeen kan leiden tot misverstanden tussen de verschillende bevolkingsgroepen. Ongelijkheid beperkt zich hier niet tot inkomensgroepen, maar is ook terug te zien in verschillen in cultuur en generatie. Doordat ongelijkheid ervaren wordt op verschillende aspecten die met elkaar interacteren, worden de verschillen in normen en waarden versterkt. Zo zijn er bijvoorbeeld grote verschillen in waarden en leefstijlen tussen Nederlandse ouderen en jongeren met een migratieachtergrond, hetgeen tot problemen en irritaties kan leiden. Nederlandse buurtwinkels zijn verdwenen in de buurt en de gaten werden ingevuld door door migranten opgerichte winkels en restaurants, maar ook door grote supermarktketens.

7.5 Adviezen voor verbetering sociale cohesie

Op basis van de analyse van beide buurten wordt tot slot stilgestaan bij de vraag welke adviezen gegeven kunnen worden voor de verbetering van de sociale cohesie. Hierbij maken we een onderscheid tussen een buurt met veel sociale relaties (Oostelijke Eilanden en Kadijken) en een buurt met voornamelijk gefragmenteerde sociale relaties (Osdorp Oost). De adviezen worden ook ondersteund door de bevindingen van het kwantitatief onderzoek. Als de kwaliteit van het contact met buurtgenoten toeneemt, is de buurtbeoordeling ook aanzienlijk positiever.

Om de leefbaarheid van de buurt en positie van bewoners te verbeteren, lijkt een rol weggelegd voor zowel de beleidsmakers en de bewoners zelf. De rollen die beide spelen, zijn in grote mate afhankelijk van het type buurt, zoals eerder al weergegeven hierboven. De praktijk laat zien dat buurtgenoten die in een sterk fragmentarische context opereren duidelijk hulp nodig hebben van de overheid om de leefbaarheid te verbeteren. In een buurt waar de onderlinge relaties gemakkelijk vorm krijgen heeft de infrastructuur (zoals de nabijheid van een buurthuis) meer aandacht. In beide gevallen spelen beide partijen een rol.

Oostelijke Eilanden en Kadijken (buurt met veel sociale relaties)

- Er is een gemis aan activiteiten in met name de Kadijken, omdat het buurthuis de Witte Boei voor veel buurtbewoners van de Kadijken niet aanvoelt als hun buurthuis. Om dit te ondervangen zou de Witte Boei meer kunnen uitreiken naar de Kadijken. Dat zou

kunnen in de vorm van mobiliteit waarbij bijvoorbeeld een karretje met spelletjes naar de Kadijken gaat om daar activiteiten te ontplooiën.

- Gebruik de buurtapp waarmee bewoners van activiteiten op de hoogte gebracht kunnen worden. De wijkkrant 1018 komt zes keer per jaar uit, met name jongere bewoners lezen dit niet en zijn daardoor minder goed op de hoogte. Om deze bewoners ook te bereiken, kunnen uitnodigingen voor activiteiten bijvoorbeeld in de vorm van flyers in de brievenbus gedaan worden en meer frequent. Bovendien zouden info-palen in de buurt een rol kunnen spelen. Ook sociale media kanalen (zoals buurtapps) kunnen ingezet worden om jongeren meer te bereiken.

Osdorp Oost (gefragmenteerde buurt)

- Maak een buurt evenement voor verschillende culturen aantrekkelijk door verschillende hapjes en drankjes te combineren. De uitdaging lijkt vooral te liggen in iets te vinden wat de buurtbewoners bindt, om het op die manier voor alle bewoners aantrekkelijk te maken. Dat betekent dat clustervorming (deels) doorbreken moet worden.
- Maak gebruik van storytelling om bewoners met verschillende achtergronden hun verhaal te laten vertellen, maar ook te laten zoeken naar gedeelde interesses. Dit kan bijvoorbeeld gedaan worden tijdens een buurtactiviteit of een workshop in een buurthuis.
- Creëer ontmoetingsplaatsen waar mensen met verschillende etnische achtergronden samen kunnen komen. Interactie tussen verschillende personen ontstaat niet vanzelf en heeft professionele begeleiding en ondersteuning.
- Creëer laagdrempelige ontmoetingsplaatsen waar ouderen (indien mogelijk met kinderen) bij elkaar kunnen komen om eenzaamheid te verminderen, zoals een koffietentje.
- Creëer ontmoetingsplaatsen waar jongeren bij elkaar kunnen komen. Zorg hierbij voor begeleiding. Mogelijk vermindert dit de overlast van hangjongeren, waardoor irritatie naar kan verminderen.
- Verbindt mensen die op dezelfde etage of trappenhuis wonen. Bij huurhuizen moet een contract getekend worden. Als de verhuurder het contract getekend heeft krijgt hij/zij een pak koffie en koekjes mee met de boodschap om de burens uit te nodigen voor de koffie. Dat kan het ijs breken om met elkaar in contact te komen.
- Zet buurtteams in met buurtverbinders om contacten tussen burens te bevorderen.
- Meer handhaving in buurten waar veel overlast ervaren wordt (met name de Wildeman).
- Leer kinderen over culturele verschillen en hoe ze daarmee om kunnen gaan. Bovendien kan het helpen om kinderen van verschillende culturele afkomsten al op jonge leeftijd bij elkaar te brengen.

Literatuurlijst

Chan, J., To, H. P., & Chan, E. (2006). Reconsidering social cohesion: Developing a definition and analytical framework for empirical research. *Social indicators research*, 75(2), 273-302.

Deijkers, R. (2021). "Heerlijk wonen in stad en ommeland". *Elsevier*, ed. 77, nr. 27.

De Jong Gierveld, J., & Van Tilburg, T. (2008). De ingekorte schaal voor algemene, emotionele en sociale eenzaamheid. *Tijdschrift voor Gerontologie en Geriatrie*, 39(1), 4-15

Dekker, K. (2006). *Governance as glue: Urban governance and social cohesion in post-WWII neighbourhoods in the Netherlands*. Netherlands Geographical Studies no. 342, PhD thesis.

Forrest, R., & Kearns, A. (2001). Social cohesion, social capital and the neighbourhood. *Urban studies*, 38(12), 2125-2143.

Kaal, M. (2022). "Opiniepeilingen in de media". *Sociologie Magazine*, jrg. 29, nr. 3.

Louken, P. & Van Eikeren, P. (2022). *Waar Willen We Wonen 2022*. Bureau Louter.

Muis, J., Smets, P., Van Hemert, K., & Quaedvlieg, G. (2021). *Een goede buurt om op te bouwen? De resultaten van het grote Nextdoor buurtonderzoek 2021*. Vrije Universiteit Amsterdam.

Schiefer, D., & Van der Noll, J. (2017). The essentials of social cohesion: A literature review. *Social Indicators Research*, 132(2), 579-603.

Smets, P. & Snee, K. (2017). Tenure mix: apart or together? Homemaking practices and belonging in a Dutch street. *Journal of Housing and the Built Environment*, 32(1), 91-106

Tracy, S. J. (2020). *Qualitative Research Methods: Collecting Evidence, Crafting Analysis, Communicating Impact*. John Wiley & Sons: Hoboken.

Bijlage 1: Vragenlijst Nextdoor-VU kwalitatief 2022

Buurtbewoner

- Hoelang woont u in deze buurt?
- Waaruit is uw huishouden opgebouwd?
- Kunt u een omschrijving geven van de buurt?
- Hoe ervaart u het wonen in de buurt?
- Wat is uw favoriete plek in deze buurt?
- Wat voor een cijfer zou aan deze buurt geven? Uitleg vragen
- Wat ontbreekt er in deze buurt?
- Wat zijn 5 positieve elementen van de buurt?
- Wat maakt deze buurt mooi en fijn om in te wonen?
- Zijn er online tools, applicaties of websites voor contact met mensen in de buurt?

Sociale relaties

- Hoe is het contact met vrienden en kennissen die in de buurt wonen?
- Aard contact (groeten, prietpraat, bij elkaar op bezoek, frequentie, hoeveelheid)

Algemeen welzijn

- Vraagt u wel eens hulp aan burens? Geef voorbeelden
- Bent u bereid om andere mensen uit de buurt te helpen? Hoe?

Gedeelde waarden

- Komen uw sociale waarden wel of niet overeen met buurtgenoten? Waar kunnen we dit aan zien?
- Lijken u en uw buurtgenoten op elkaar qua waarden en gedachten?
- In hoeverre denkt of gedraagt u hetzelfde als uw buurtgenoten?
- In hoeverre denken u en uw buurtgenoten hetzelfde over samenleven in de buurt?

(On)gelijkheid

- Is hier iedereen gelijk aan elkaar in deze buurt? Kunt u dit uitleggen?
- Als u kijkt naar de fysieke kenmerken in de buurt, denk aan huisvesting (huur/koop), in hoeverre denkt u dan dat iedereen in de buurt aan elkaar gelijk is?

Identiteit

- Voelt u zich thuis op de plek waar u woont? Vraag om uitleg

Infrastructuur/ veiligheid

- Hoe staat het ervoor qua voorzieningen in deze buurt?
- Welke voorzieningen mist u in de buurt?
- Door wie worden de voorzieningen bijgehouden?
- Als u overlast heeft welke stappen onderneemt u dan?
- Wilt u verhuizen of blijven wonen waar u nu woont? Waarom?

Divers

- Hoe kan de sociale cohesie in deze buurt verbeterd worden?
- Wie is de initiator voor verbetering van de sociale cohesie?
- Welke organisaties spelen een belangrijke rol bij verbetering van de sociale cohesie?
- Heeft u tips voor de sociale cohesie in deze buurt?
- Van welke activiteiten in de buurt bent u op de hoogte? En hoe wordt u geïnformeerd?
- Heeft u wel eens aan activiteiten meegedaan? Waarom?
- Wat zijn 5 verbeterpunten in de buurt?

Beleid

- Is de leefbaarheid in de buurt afhankelijk van bewoners of van het beleid?
- Wie is er verantwoordelijk voor (positieve) verandering?